

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัย : แนวทางการประกอบอาชีพเสริมที่เหมาะสมและ
ก่อให้เกิดรายได้ของสมาชิกเครือข่ายสถาบันการเงินชุมชน
ตำบลหินกอง อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

โดย

นางทองเพชร แสงสงค์ และคณะ

พฤษภาคม 2549

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัย: แนวทางการประกอบอาชีพเสริมที่เหมาะสมและ
ก่อให้เกิดรายได้ของสมาชิกเครือข่ายสถาบันการเงินชุมชน
ตำบลหินกอง อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

คณะผู้วิจัย

1. นางทองเพชร	แสงสงค์	หัวหน้าโครงการ
2. นางทองม้วย	ขาวผ่อง	ทีมวิจัย
3. นางทองร้อย	พลหินกอง	ทีมวิจัย
4. นางทองวาส	เสาร์สูงยาง	ทีมวิจัย
5. นางอุดร	กลางคาร	ทีมวิจัย
6. นางสงบ	อุปสี	ที่ปรึกษาโครงการ
7. นางสมคิด	ปาวะรีย์	ที่ปรึกษาโครงการ

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานภาค

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
- คำนำ	
- บทคัดย่อ	(ก)
บทที่ 1 สรุปย่อโครงการฯ	
1. หลักการเหตุผล	1-2
2. กรอบแนวคิด	3
3. คำถามการวิจัย	4
4. วัตถุประสงค์การศึกษา	4
5. ขอบเขตการศึกษา	4
6. กลุ่มเป้าหมาย/พื้นที่ศึกษา	5
7. ขั้นตอนวิธีการศึกษา	5-6
8. ผลที่คาดว่าจะได้รับ	6
บทที่ 2 กระบวนการและวิธีการดำเนินการศึกษาวิจัย	
1. ช่วงพัฒนาโครงการ	7-8
2. ช่วงดำเนินการวิจัย	9
2.1 การประชุมทีมวิจัย	9
2.2 การทำความเข้าใจและการมีส่วนร่วมของชุมชน	9
2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล	10-13
3. ช่วงวิเคราะห์ข้อมูลและเรียบเรียงเขียนรายงาน	13-14
บทที่ 3 บริบทชุมชน	
- สภาพพื้นที่ตำบลหินกอง	15-16
- ประวัติความเป็นมาของชุมชนหินกองกล่าวร้องให้ หมู่ 1, หมู่ 14	16-19
- พื้นที่แหล่งทรัพยากรที่สำคัญของบ้านหินกอง	20
- ประวัติความเป็นมาของชุมชนบ้านส้มโองเหนือ หมู่ 11	21-23
บทที่ 4 ผลการศึกษา	
1. การประกอบอาชีพจากอดีต-ปัจจุบัน	24
- การเปรียบเทียบการประกอบอาชีพของชาวบ้าน แยกเป็นอาชีพหลัก อาชีพรองและอาชีพเสริม	24-33
2. อาชีพเสริมที่มีการทำอยู่ในปัจจุบัน	34-41

เรื่อง	หน้า
3. การวิเคราะห์ทางเลือกในการประกอบอาชีพเสริมที่สร้างรายได้	42-46
- การวิเคราะห์ศักยภาพ เงื่อนไข ปัจจัยและโอกาสอาชีพเสริมแต่ละอย่าง	
4. การศึกษาดูงาน	47-48
5. ผลการปฏิบัติการทดลองเชิงปฏิบัติการ	49-55
6. แนวทางในการส่งเสริมอาชีพให้กับชาวบ้านโดยแยกเป็นรายอาชีพ	55-56
7. แนวทางในการส่งเสริมอาชีพของเครือข่ายฯ	56-57
บทที่ 5 ผลสรุปและข้อเสนอแนะ	
- สรุปผลการศึกษา	
1. อาชีพหลัก การทำนา	58
2. อาชีพรอง การเลี้ยงวัว-ควาย	59
3. อาชีพเสริม	60-62
- อาชีพเสริมที่เหมาะสมและก่อให้เกิดรายได้	63-65
- แนวทางและวิธีการส่งเสริมอาชีพเสริมของเครือข่ายฯ	65
- การเปลี่ยนแปลงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานโครงการวิจัย	66-67
- ข้อเสนอแนะ	67
- บรรณานุกรม	68
ภาคผนวก	
ภาคผนวก 1 ความเป็นมาของเครือข่ายสถาบันการเงินชุมชน ต.หินกอง	69-71
ภาคผนวก 2 สรุปข้อมูลเครือข่ายฯ	72
ภาคผนวก 3 กลุ่มองค์กรต่างๆในชุมชน	73
ภาคผนวก 4 ตารางแสดงจำนวนประชากรที่ประกอบอาชีพแต่ละอย่าง	74-89
ภาคผนวก 5 แบบสำรวจข้อมูลรายรับ-รายจ่ายรายบุคคล	90-94
ภาคผนวก 6 แบบสัมภาษณ์รายครัวเรือน	95-96
ภาคผนวก 7 ภาพถ่ายการทำกิจกรรม	97-102
ภาคผนวก 8 แผนที่บ้านหินกอง	103
ภาคผนวก 9 แผนที่ตำบลหินกอง	104

คำนำ

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์ โครงการ “แนวทางการประกอบอาชีพเสริมที่เหมาะสมและก่อให้เกิดรายได้” ของสมาชิกเครือข่ายสถาบันการเงินชุมชน ตำบลหินกอง อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นโครงการศึกษาวิจัยเพื่อหาแนวทางและวิธีการส่งเสริมอาชีพเสริมที่ก่อให้เกิดรายได้อย่างต่อเนื่อง และเป็นการลดปัญหาการเป็นหนี้สินหมุนเวียนลงได้ ระหว่างสมาชิกกับกองทุนภายในชุมชน โดยมีอาชีพเสริมที่เหมาะสมที่สามารถสนับสนุนให้กับสมาชิกเครือข่าย ซึ่งการกู้ยืมเงินของสมาชิกเครือข่ายเป็นการกู้ยืมเพื่อนำไปประกอบอาชีพเสริมเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัวอย่างแท้จริงตามแนวทางและวิธีการส่งเสริมอาชีพที่ก่อให้เกิดรายได้ของเครือข่ายสถาบันการเงินชุมชน และสามารถนำไปเป็นแบบอย่างในการดำเนินการของสถาบันการเงินและกลุ่มผู้สนใจในชุมชนอื่นๆต่อไป

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ทีมวิจัยซึ่งเป็นคณะกรรมการเครือข่ายสถาบันการเงินชุมชน ตำบลหินกอง อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ที่ได้รับความอนุเคราะห์จากหน่วยงานและองค์กรต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชน ผู้นำ ผู้รู้ ผู้แก่ รวมทั้งสมาชิกเครือข่ายๆที่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูล ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์และเกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพเสริมของชาวบ้าน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทั้งในส่วนที่สามารถสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน และปัญหาอุปสรรคในการประกอบอาชีพเสริมแต่ละประเภท ซึ่งเป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาวิจัยจนเสร็จสิ้นโครงการ และได้ผลบรรลุตามวัตถุประสงค์

คณะทีมวิจัยหวังว่ารายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์ฉบับนี้คงมีประโยชน์สำหรับ กลุ่มองค์กร และผู้สนใจ ที่ต้องการศึกษาแนวทางการประกอบอาชีพเสริมที่เหมาะสม และแนวทางในการส่งเสริมของเครือข่ายสถาบันการเงินของชุมชนหินกอง เพื่อนำไปสู่การลดปัญหาหนี้สินหมุนเวียนลงได้ และสามารถนำไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

สุดท้ายนี้คณะทีมวิจัยขอขอบคุณ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.สำนักงานภาค) ที่สนับสนุนงบประมาณในการวิจัยในครั้งนี้ และขอขอบคุณ ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นทุ่งกุลาร้องไห้ที่ช่วยประสานงาน ให้คำแนะนำ ข้อเสนอแนะ และช่วยแก้ไขปัญหายุ่งยาก โดยให้กำลังใจและช่วยเหลือทีมวิจัยตลอดมา จนเป็นรายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์

คณะวิจัย

พฤษภาคม 2549

(ก)

บทคัดย่อ

โครงการวิจัยเรื่องแนวทางการประกอบอาชีพเสริมที่เหมาะสมและก่อให้เกิดรายได้ของสมาชิกเครือข่ายสถาบันการเงินชุมชน ตำบลหินกอง อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ที่มีประเด็นในการศึกษาสถานการณ์ปัญหาการประกอบอาชีพเสริมของสมาชิกเครือข่าย และหาแนวทางวิธีการส่งเสริมอาชีพที่เหมาะสมและสร้างรายได้อย่างต่อเนื่อง เพื่อลดปัญหาการเป็นหนี้สินหมุนเวียนของสมาชิกเครือข่ายสถาบันการเงินชุมชน ด้วยชุมชนตำบลหินกองเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ มีลักษณะสภาพพื้นที่ทุ่งราบลุ่ม มีแม่น้ำเสียวใหญ่ผ่าน ส่วนใหญ่ชาวบ้านจะใช้ประโยชน์จากพื้นที่ในการทำนา ปลูกข้าวหอมมะลิ ในบางปีที่น้ำมากพื้นที่นาเหล่านี้จะถูกน้ำท่วมได้รับความเสียหาย ส่วนพื้นที่ที่สูงอยู่ห่างจากแม่น้ำจะเป็นที่โคกดอนดินทราย ซึ่งไม่เหมาะสมในการทำเกษตรและเป็นที่สาธารณะใช้ประโยชน์ร่วมกันของคนในชุมชน

จากสภาพพื้นที่ดังกล่าว ชาวบ้านตำบลหินกองจึงมีอาชีพหลัก คือ การทำนา ควบคู่กับการเลี้ยงวัว-ควาย เมื่อว่างเว้นจากการทำนาชาวบ้านในชุมชนจะประกอบอาชีพเสริม ได้แก่ การทอผ้าไหม การเลี้ยงปลา การเลี้ยงกบ การปลูกพืชผัก เป็นต้น บางครอบครัวก็อพยพไปทำงานรับจ้างต่างถิ่นเพื่อหาเงินมาจุนเจือครอบครัว ต่อมาได้มีหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และองค์กรท้องถิ่นเข้ามาส่งเสริมพัฒนาอาชีพ โดยส่วนมากจะสนับสนุนในรูปแบบของเงินทุนเพื่อนำไปประกอบอาชีพเสริม ในลักษณะกองทุนต่างๆ แต่ชาวบ้านกลับไม่มีความสำเร็จในการนำไปประกอบอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ แต่เหมือนกับเป็นการส่งเสริมให้ชาวบ้านเป็นหนี้สินเพิ่มมากขึ้น

ต่อมา ปี พ.ศ. 2532 ได้มีการรวมกลุ่มจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ขึ้น และในขณะเดียวกันหมู่บ้านใกล้เคียงก็มีการรวมกลุ่มเช่นเดียวกัน จึงขยายเป็น “ เครือข่ายสถาบันการเงินชุมชนตำบลหินกอง ” ในปี พ.ศ. 2544 โดยการสร้างความสัมพันธ์เข้าชุมชนและมีการทำกิจกรรมร่วมกัน คือ การออมระดับกลุ่มและเครือข่ายฯ สนับสนุนสมาชิกในการส่งเสริมอาชีพ โดยปล่อยเงินทุนให้สมาชิกนำไปลงทุนประกอบอาชีพ แต่การดำเนินงานของเครือข่ายก็ยังไม่ประสบผลสำเร็จอีกเช่นเคย ชาวบ้านมีการประกอบอาชีพเสริมที่ทำตามอย่างกัน เช่น การทอผ้าไหม ในขณะที่การเพาะเห็ด ซึ่งสามารถขายให้กับคนในชุมชนได้กลับไม่ได้รับความสนใจของสมาชิก โดยอ้างว่าได้เงินช้า ถ้าทำรายครอบครัวจะต้อง

ลงทุนค่อนข้างสูงจึงหันไปทำกิจกรรมอื่นแทน การทำอาชีพเสริมของสมาชิกส่วนใหญ่จึงไม่มีความต่อเนื่อง เมื่อถึงเวลาส่งคืนเงินกู้ให้กับกลุ่มหรือเครือข่ายฯ สมาชิกจะต้องไปกู้ยืมเงินจากกลุ่มกองทุนอื่นมาชำระหนี้สินเพื่อจะได้กู้ใหม่ ซึ่งเป็นการหมุนเวียนหนี้สินเหมือนเดิม

จากสถานการณ์ปัญหาดังกล่าว ทางเครือข่ายสถาบันการเงินชุมชน ตำบลหินกอง จึงมีแนวความคิดที่จะหาทางออกให้กับสมาชิกและชุมชนให้มีการนำเงินที่กู้ยืมไปสามารถนำไปประกอบอาชีพเสริมที่สร้างรายได้ให้กับตนเองอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งจะนำไปสู่ชีวิตที่ดีขึ้นและหลุดพ้นจากวงจรของหนี้สิน

วัตถุประสงค์การศึกษาวิจัย เพื่อศึกษาอาชีพเสริมที่สร้างรายได้ที่มีความเหมาะสมกับศักยภาพและทรัพยากรของชุมชนให้กับสมาชิกเครือข่าย และศึกษาหาแนวทาง วิธีการส่งเสริมอาชีพเสริมที่เหมาะสมที่สร้างรายได้ให้กับสมาชิกเครือข่ายสถาบันการเงินชุมชนตำบลหินกอง

กระบวนการและวิธีการศึกษาวิจัยแบบมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่ายฯ โครงการศึกษาข้อมูลชุมชนและข้อมูลสถานการณ์ประกอบอาชีพของชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และศึกษาสถานการณ์ปัญหาการประกอบอาชีพเสริมที่มีศักยภาพในชุมชน และเป็นที่ต้องการของตลาด โดยการลงพื้นที่สัมภาษณ์ การพูดคุยในวงสนทนากลุ่มย่อยในชุมชน ตลอดจนการใช้แบบสอบถาม แบบบันทึกรายครัวเรือน เพื่อต้องการข้อมูลรายรับ-รายจ่ายของสมาชิก และนำมาสรุป วางแผนในการศึกษาดูงาน ซึ่งประเด็นการศึกษาดูงานในเรื่อง การแปรรูปปลา และศึกษาเรื่องทำการเกษตรแบบครบวงจร รวมทั้งเรื่องการจัดการกลุ่ม สมาชิก การตลาด ภายหลังจากการศึกษาดูงานได้มีการสรุปวิเคราะห์เพื่อค้นหาอาชีพเสริมที่เหมาะสมที่ก่อให้เกิดรายได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะต้องมีการดำเนินการในแต่ละกิจกรรมให้ครบวงจร จึงได้จัดให้มีการอบรมการผลิตอาหารสำหรับเลี้ยงปลา และการผลิตอาหารสำหรับเลี้ยงวัว เพื่อเป็นการลดต้นทุน โดยการผลิตเอง ใช้งบ และได้มีการทดลองประกอบอาชีพเสริมที่สร้างรายได้ โดยมีการคัดเลือกสมาชิกเครือข่ายฯ ที่มีความสนใจที่จะสร้างรายได้อย่างต่อเนื่อง เพื่อแก้ไขปัญหาหนี้สินหมุนเวียน เมื่อสิ้นสุดการทดลอง ได้มีการสรุปร่วมกันกับกลุ่มผู้ทดลอง และพบว่าอาชีพเสริมที่เหมาะสมที่สร้างรายได้จะต้องมีการดำเนินการอย่างครบวงจร ตั้งแต่การผลิต ตลอดถึงเรื่องการตลาด

ผลของการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ สมาชิกเครือข่ายฯ มีอาชีพเสริมที่เหมาะสมที่ก่อให้เกิดรายได้ และลดปัญหาการเป็นหนี้สินหมุนเวียนลงได้ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ 1. อาชีพเสริมที่เหมาะสมที่สามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่องตลอดปี 2. อาชีพเสริมที่เหมาะสมดำเนินการได้ในช่วงแต่ละฤดูกาล และจากการศึกษาเครือข่ายสถาบันการเงินชุมชนตำบลหินกอง มีแนวทางและวิธีการส่งเสริมโดยการจัดตั้งกลุ่มอาชีพเสริมแต่ละประเภท ซึ่งบริหารจัดการโดยสมาชิก และในการกู้ยืมเงินของสมาชิกเครือข่ายจะต้องดำเนินการผ่านกลุ่ม ไปเสนอต่อเครือข่ายสถาบันการเงินชุมชนฯ เพื่อขอรับการอนุมัติ

ซึ่งเป็นแนวทางในการส่งเสริม โดยผ่านกลุ่มอาชีพที่มีคณะกรรมการกลุ่มอาชีพควบคุมดูแล ซึ่งเป็นแนวทางในการส่งเสริมที่ก่อให้เกิดประโยชน์กับสมาชิกเครือข่ายฯ ในการประกอบอาชีพเสริมเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว และสามารถแก้ไขปัญหาหนี้สินหมุนเวียนให้ลดลงได้ ซึ่งจะเป็นแบบอย่างที่จะนำไปขยายผลไปสู่ชุมชนอื่นๆได้

บทที่ 1

สรุปย่อโครงการ

หลักการและเหตุผล

ชุมชนตำบลหินกอง อำเภอสวรรคภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ มีลักษณะสภาพพื้นที่ เป็นพื้นที่ทุ่งราบลุ่มมีแม่น้ำเสียวไหลผ่านอยู่ในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ พื้นที่ราบริมฝั่งแม่น้ำเป็นดินตะกอนแม่น้ำ ชาวบ้านจะใช้พื้นที่ดังกล่าวในการทำนาปลูกข้าวหอมมะลิ ในบางปีที่น้ำมาก พื้นที่นาเหล่านี้จะถูกน้ำท่วมได้รับความเสียหาย ตำบลหินกองจึงมีทุ่งนาอยู่ล้อมรอบและส่วนใหญ่เป็นที่นาที่อยู่ในพื้นที่ลุ่มเสี่ยงต่อการถูกน้ำท่วมในช่วงฤดูน้ำหลาก ส่วนพื้นที่ที่สูงห่างจากแม่น้ำ ก็จะเป็นที่โคกดอนดินทราย ดินไม่เหมาะสมในการทำเกษตร ผลผลิตที่ได้จะต่ำกว่าพื้นที่ลุ่มน้ำ และเป็นที่สาธารณะใช้ประโยชน์ร่วมกันของคนในชุมชน

ตำบลหินกอง ประกอบไปด้วยชุมชน 16 หมู่บ้าน มีพื้นที่รวม 66,875 ไร่ แบ่งเป็นพื้นที่ทำการเกษตร 61,336 ไร่ พื้นที่สาธารณะ 2,036 ไร่ และพื้นที่อยู่อาศัย 950 ไร่ จากสภาพพื้นที่ดังกล่าวของตำบลหินกอง ประชากรจึงมีอาชีพหลัก คือ การทำนาควบคู่กับการเลี้ยงสัตว์ ประเภท วัว –ควาย และเมื่อว่างเว้นจากการทำนาแล้ว ชาวบ้านในชุมชนก็จะประกอบอาชีพเสริม ได้แก่ การทอผ้าไหม การเลี้ยงปลา การเลี้ยงกบ การปลูกพืชผัก เป็นต้น บางครอบครัวก็อพยพไปทำงานรับจ้างต่างถิ่น เช่น เย็บผ้า ก่อสร้าง หรือไม่ก็รับจ้างทั่วไป

สภาพชุมชนในฤดูแล้ง จึงเหลือแต่เด็ก ผู้หญิงและคนแก่อยู่เฝ้าหมู่บ้าน ส่วนคนหนุ่มสาว กลุ่มคนวัยกลางคน จะเดินทางไปรับจ้างขายแรงงานในต่างถิ่น เพื่อหาเงินมาจุนเจือครอบครัว ทำให้สถาบันครอบครัวขาดความมั่นคง ชุมชนไม่ได้รับการพัฒนาขาดความเข้มแข็ง

ต่อมาได้มีความพยายามของหน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน และองค์กรท้องถิ่น ที่จะส่งเสริมอาชีพพัฒนาอาชีพให้กับชาวบ้านในชุมชน โดยส่วนมากสนับสนุนในรูปของเงินทุนเพื่อนำไปประกอบอาชีพ เช่น โครงการส่งเสริมอาชีพของ อบต. โครงการ กขคจ. โครงการกองทุนเงินล้าน กองทุนชิบ พอช. และรทส. เป็นต้น

การกู้ยืมเงินทุนจากแหล่งทุนต่างๆที่มีอยู่ในชุมชน ชาวบ้านกลับไม่มีความสำเร็จในการนำไปประกอบอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับตนเอง แต่กลับเป็นการส่งเสริมให้ชาวบ้านเป็นหนี้สินเพิ่มมากขึ้น

ขึ้น เกิดสถานการณ์กู้เงินกองทุนหนึ่งไปใช้หนี้กองทุนหนึ่ง หมุนเวียนหนี้สินโดยไม่รู้จักจบ และนับวันหนี้สินจะเพิ่มพอกพูนมากขึ้น เนื่องจากกิจกรรมการผลิตส่วนใหญ่ดำเนินการไม่ต่อเนื่องโดยขึ้นอยู่กับเงื่อนไขข้อตกลงของแต่ละแหล่งทุนที่ชาวบ้านไปกู้ยืมมา และบางกิจกรรมอาชีพ เช่น การทอผ้าไหม ชาวบ้านจะทำกันมากแทบทุกครัวเรือน และไปซื้อเส้นไหมจากพ่อค้ามาทอ แล้วขาย ซึ่งทำให้มีผลผลิตจำนวนมาก และเป็นการทำไม่ครบวงจรการผลิต จึงทำให้ชาวบ้านไม่ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพ

ปี พ.ศ. 2532 จึงเกิดการรวมตัวกันของคนในชุมชน เพื่อสร้างกิจกรรมร่วมกันของคนภายในชุมชน เป็นกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต บ้านหินกอง หมู่ 1 โดยมีเงินทุนจำนวน 7,000 บาท ในปีแรกในขณะที่หมู่บ้านใกล้เคียงกันก็มีการ รวมกลุ่มเช่นเดียวกัน จึงหารือสร้างความสัมพันธ์ข้ามชุมชน ขยายเป็น “เครือข่ายสถาบันการเงินชุมชน ตำบลหินกอง” ในปี 2544 เป็นเครือข่ายของกลุ่ม “กลุ่มสัจจะออมทรัพย์” ระดับหมู่บ้าน ที่มีอยู่ในพื้นที่ตำบลหินกอง จำนวน 9 หมู่บ้าน 11 กลุ่ม มีสมาชิก 966 คน มีการทำกิจกรรมร่วมกัน คือ การออมระดับกลุ่มและเครือข่าย ฯ และสนับสนุนสมาชิกในการส่งเสริมอาชีพ โดยปล่อยเงินทุนให้สมาชิกนำไปลงทุนประกอบอาชีพ เช่น การทอผ้าไหม และรวมกลุ่มกันเพาะเห็ดขาย เลี้ยงกบ และบางคนก็นำไปลงทุนทำขนมเล็ก ๆ น้อยขาย

การดำเนินงานที่ผ่านมาของเครือข่ายฯ ก็ยังไม่ประสบความสำเร็จในการส่งเสริมอาชีพเพื่อสร้างรายได้ให้กับสมาชิก ชาวบ้านยังมีการประกอบอาชีพซ้ำทำตามอย่างกัน เช่นการทอผ้าไหม ซึ่งต้องพึ่งวัตถุดิบ คือ เส้นไหมจากนอกชุมชน ชาวบ้านเพียงใช้เงินไปซื้อเส้นไหมมาทอเป็นผืน และนำไปขาย ซึ่งกว่าจะขายได้ต้องใช้เวลาานาน สมาชิกไม่สามารถพึ่งตนเองได้ด้านการตลาด มีความต้องการให้กลุ่มรับซื้อผลผลิตไปจำหน่ายอีกต่อหนึ่ง ทำให้เงินที่ลงทุนไปแช่อยู่ที่ผ้าไหม ส่วนคนที่ได้กำไรชัดเจน ก็เป็นกลุ่มคนที่ขายเส้นไหม ซึ่งอยู่นอกชุมชน ในขณะที่กิจกรรมการเพาะเห็ดซึ่งสามารถขายให้กับคนในชุมชนได้ กลับไม่ได้รับความสนใจของคนในชุมชน โดยอ้างว่าได้เงินช้า จึงเลิกเพาะเห็ดขาย ประกอบกับการเพาะเห็ดขาย ถ้าทำรายครอบครัวก็ต้องลงทุนค่อนข้างสูงหันไปทำกิจกรรมอื่นแทน การทำอาชีพเสริมของสมาชิกส่วนใหญ่จึงไม่มีความต่อเนื่อง

เมื่อถึงเวลาส่งคืนเงินกู้ให้กับกลุ่มหรือเครือข่ายฯ สมาชิกก็ต้องไปกู้ยืมเงินจากแหล่งอื่นมาชำระเพื่อจะได้กู้ใหม่ ซึ่งก็เป็นการหมุนเวียนหนี้สินเหมือนเดิม เช่น เงินกองทุนเงินล้านไปใช้หนี้กลุ่มออมทรัพย์ กู้เงินกลุ่มออมทรัพย์ไปใช้หนี้กลุ่มทอผ้าไหม กู้กลุ่มทอผ้าไหมไปใช้เงินล้าน ส่งผลให้ชาวบ้านหรือสมาชิกของเครือข่ายฯเป็นหนี้สินเพิ่มมากขึ้น

จากสถานการณ์ปัญหาดังกล่าว ทางเครือข่ายสถาบันการเงิน ฯ ตำบลหินกอง จึงมีแนวความคิดที่จะหาทางออกให้กับชุมชน และ สมาชิกของเครือข่าย ฯ ให้มีการนำเงินที่กู้ยืมไปสามารถนำไปประกอบอาชีพเสริม ที่สร้างรายได้ให้กับตนเองได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งจะนำไปสู่ชีวิตที่ดีขึ้น และหลุดพ้นจากวงจรของหนี้สิน มีเงินเหลือเก็บเพื่อการสะสมในครอบครัวของตนเอง จึงได้จัดทำโครงการศึกษาหาอาชีพเสริม ที่สร้างรายได้ที่มีความเหมาะสมกับศักยภาพ และทรัพยากรของชุมชนให้กับสมาชิก โดยทำการศึกษาใน 3 หมู่บ้านที่เป็นสมาชิกเครือข่าย ฯ คือ หมู่บ้านหินกอง หมู่ที่ 1 และหมู่ 14 หมู่บ้านสำโรงเหนือ หมู่ 11 เพื่อเป็นแนวทางให้กับหมู่บ้านสมาชิกที่เหลือต่อไป

```

graph TD
    A[เงินต้น] --> B[นายทุน]
    B --> C[กลุ่มออมทรัพย์]
    C --> D[สร้างอาชีพเสริม  
สร้างรายได้]
    D --> E[มีความมั่นคง  
ทางเศรษฐกิจ]
    E --> F[ธกส.]
    F --> G[ชุมชนสมาชิก]
    G --> H[กขคจ.]
    H --> I[อบต.]
    I --> J[มียาขาว]
    J --> K[เงินต้น]
    L[หนี้ไม่ก่อให้เกิดรายได้  
(NPL) อื่นๆ  
เครือข่ายสถาบันการเงินชุมชน  
ต.หินกอง อ.สุวรรณภูมิ  
จ.ร้อยเอ็ด]
  
```

วัฏจักรสินเชื่อ (Credit Cycle)

The flowchart illustrates the credit cycle, starting with the disbursement of principal (เงินต้น) to the investor (นายทุน). The investor then provides funds to the savings group (กลุ่มออมทรัพย์), which uses the funds to create additional income (สร้างอาชีพเสริม สร้างรายได้). This leads to economic stability (มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ), which is then reported to the Department of Agriculture (ธกส.). The Department of Agriculture then reports to the community (ชุมชนสมาชิก), which in turn reports to the local government (กขคจ.). The local government then reports to the sub-district (อบต.), which finally reports to the community (มียาขาว). The community then provides funds back to the investor (เงินต้น), completing the cycle.

หนี้ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPL) อื่นๆ

เครือข่ายสถาบันการเงินชุมชน

ต.หินกอง อ.สุวรรณภูมิ จ.ร้อยเอ็ด

คำจำกัดความ

“อาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้” หมายถึง อาชีพที่ไม่ต้องมีการลงทุนสูง มีการหมุนเวียนของเงินทุนเร็ว ให้ผลตอบแทนเร็ว วัตถุดิบในการประกอบอาชีพหาได้ง่ายในพื้นที่ มีตลาดรองรับ ไม่ผิดกฎหมายและไม่เอาเปรียบผู้อื่น

คำถามวิจัย

1. อาชีพเสริมที่สร้างรายได้ให้กับสมาชิกเครือข่ายสถาบันการเงินชุมชน ตำบลหินกองที่เหมาะสมมีอะไรบ้าง
2. เครือข่ายสถาบันการเงินชุมชน ตำบลหินกองจะมีแนวทางและวิธีการส่งเสริมอาชีพเสริมที่สร้างรายได้ให้กับสมาชิกได้อย่างไร

วัตถุประสงค์การศึกษา

1. เพื่อศึกษาอาชีพเสริมที่สร้างรายได้ให้กับสมาชิกเครือข่ายสถาบันการเงินชุมชน ตำบลหินกอง รายคน และรายกลุ่ม ที่เหมาะสม
2. เพื่อศึกษาแนวทางและวิธีการส่งเสริมอาชีพเสริมที่เหมาะสมและสร้างรายได้ให้กับสมาชิกเครือข่ายสถาบันการเงินชุมชน ตำบลหินกอง

ขอบเขตการศึกษา

เนื้อหา

1. สถานการณ์การประกอบอาชีพของคนในชุมชนจากอดีตถึงปัจจุบัน
2. สถานการณ์ปัญหาการประกอบอาชีพเสริมของสมาชิกเครือข่ายสถาบันการเงินชุมชน ตำบลหินกอง
3. อาชีพเสริมที่สร้างรายได้ให้กับสมาชิกเครือข่ายสถาบันการเงินชุมชน ตำบลหินกองที่เหมาะสม
4. แนวทาง วิธีการส่งเสริมอาชีพเสริมที่สร้างรายได้ให้กับสมาชิกเครือข่ายสถาบันการเงินชุมชนตำบลหินกอง

กลุ่มเป้าหมาย/พื้นที่ศึกษา

1. บ้านหินกอง หมู่ 1 และ หมู่ 14 ตำบลหินกอง อำเภอสวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
2. บ้านลำโรงเหนือ หมู่ 11 ตำบลหินกอง อำเภอสวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

กลุ่มเป้าหมาย

1. ผู้รู้ ผู้นำชุมชนบ้านหินกอง หมู่ 1 และ 14, บ้านสำโรงเหนือ หมู่ 11
2. สมาชิกและคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์ หมู่ 1 , หมู่ 14 และ หมู่ 11
3. คณะกรรมการเครือข่ายสถาบันการเงินชุมชน ตำบลหินกอง
4. กรณีศึกษากลุ่มอาชีพตัวอย่าง 9 อาชีพ 18 ราย

ระยะเวลา 12 เดือน

ขั้นตอนวิธีการศึกษา

1. ประชุมทีมวิจัย วางแผนการทำงาน โครงการและจัดวางบทบาทหน้าที่ภายในทีม
2. ประชุมชี้แจงโครงการกับกลุ่มเป้าหมาย
3. ศึกษาข้อมูลชุมชน และสถานการณ์การประกอบอาชีพของชุมชนจากอดีตถึงปัจจุบัน โดยวิธีการจัดประชุมกลุ่มย่อยระดมข้อมูลและสัมภาษณ์ผู้รู้ (จัดประชุมย่อย)
4. ประชุมทีมวิจัยสรุปข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลและสรุปการดำเนินงานวางแผนงานต่อไป
5. ศึกษาสถานการณ์ปัญหาการประกอบอาชีพเสริม เพื่อสร้างรายได้ของสมาชิกเครือข่ายสถาบันการเงินชุมชนตำบลหินกอง และข้อมูลรายได้-รายจ่ายในครัวเรือนของสมาชิก โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ ประกอบแบบสอบถาม แบบบันทึกรายครัวเรือน
6. ประชุมทีมวิจัยสรุปข้อมูล / วางแผนการทำงานต่อ
7. จัดประชุมวิเคราะห์ปัญหาการประกอบอาชีพเสริมร่วมกับสมาชิกเครือข่าย โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจปัญหาการประกอบอาชีพและข้อมูลรายได้ - รายจ่ายในครัวเรือนของสมาชิกมาวิเคราะห์
8. ศึกษาข้อมูลการประกอบอาชีพที่มีศักยภาพในชุมชน และเป็นที่ต้องการของตลาด โดยวิธีการจัดประชุมกลุ่มย่อยระดมข้อมูลระดับหมู่บ้าน และศึกษาต้นทุน - กำไรของการลงทุนในแต่ละอาชีพ
9. จัดประชุมทีมวิจัย“วิเคราะห์ข้อมูลอาชีพเสริมที่สร้างรายได้ให้กับสมาชิกเครือข่ายสถาบันการเงินชุมชนที่เหมาะสม และเป็นที่ต้องการของตลาด”
10. ศึกษาข้อมูลกรณีศึกษา ผู้ที่มีอาชีพเสริมสร้างรายได้ให้กับครอบครัวในภาคเกษตร 3 อาชีพ นอกภาคเกษตร 3 อาชีพ จำนวน 18 ราย
11. ประชุมทีมสรุปข้อมูล /วางแผนการศึกษาดูงาน

12. ศึกษาดูงานการส่งเสริมอาชีพเพื่อสร้างรายได้ให้กับสมาชิกเครือข่ายที่เหมาะสมกับศักยภาพและทรัพยากรของชุมชน
13. ประชุมทีมวิจัย/คณะกรรมการเครือข่ายฯเพื่อสรุปวิเคราะห์ข้อมูลการส่งเสริมอาชีพเพื่อสร้างรายได้ให้กับสมาชิกที่เหมาะสม
14. ประชุมทีมสรุปข้อมูลจัดทำรายงานความก้าวหน้า
15. ประชุมเชิงปฏิบัติการวางแผนส่งเสริมอาชีพเพื่อสร้างรายได้ให้กับสมาชิกเครือข่าย
16. สมาชิกเครือข่ายทดลองประกอบอาชีพเสริมสร้างรายได้โดยทำการบันทึกข้อมูลรายได้-รายจ่ายของครัวเรือน และข้อมูลต้นทุน- กำไรของอาชีพเสริมที่ทำการทดลอง
17. ประชุมทีมวิจัย สรุปผลการทดลอง / วิเคราะห์ข้อมูลการประกอบอาชีพเสริมเพื่อสร้างรายได้
18. จัดเวทีเสนอผลการศึกษา
19. ประชุมทีมสรุปเรียบเรียงข้อมูล
20. จัดทำรายงานผลการศึกษา

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. เครือข่ายสถาบันการเงินชุมชนตำบลหินกอง มีแนวทางและวิธีการส่งเสริมอาชีพเสริมที่ก่อให้เกิดรายได้ให้กับสมาชิกเครือข่าย
2. สมาชิกเครือข่ายสถาบันการเงินชุมชนตำบลหินกอง มีอาชีพเสริมที่ก่อให้เกิดรายได้และลดปัญหาการเป็นหนี้สินหมุนเวียนลงได้
3. มีอาชีพเสริมที่เหมาะสมสำหรับสมาชิกเครือข่ายและสามารถที่จะขยายผลไปสู่ผู้สนใจในชุมชนอื่นๆได้
4. การกู้ยืมเงินของสมาชิกเครือข่ายเป็นการกู้ยืมเพื่อนำไปประกอบอาชีพเสริมเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว

บทที่ 2

กระบวนการและวิธีดำเนินการศึกษาวิจัย

ในกระบวนการและวิธีการดำเนินการศึกษาวิจัยของโครงการในครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการโดยการมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่ายในพื้นที่ตำบลหินกอง ซึ่งมีบ้านหินกอง หมู่ 1 และ หมู่ 14 และบ้านส้มโฮงเหนือ หมู่ 11 ตำบลหินกอง อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นพื้นที่กรณีศึกษา โดยมี นางทองเพชร แสงสงค์ เป็นประธานเครือข่ายสถาบันการเงินชุมชน เป็นหัวหน้าโครงการ และมีคณะกรรมการเครือข่าย จำนวน 4 คน เข้าร่วมเป็นทีมในการศึกษาวิจัยโดยมีกระบวนการวิธีการดำเนินการศึกษาวิจัยร่วมกัน ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ช่วงคือ

1. ช่วงพัฒนาโครงการ

โครงการวิจัยศึกษาแนวทางการประกอบอาชีพที่เหมาะสมและก่อให้เกิดรายได้ของสมาชิกเครือข่ายสถาบันการเงินชุมชน ตำบลหินกอง อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด เนื่องจากเครือข่ายสถาบันการเงินชุมชนฯ เกิดขึ้นจากการรวมตัวของกลุ่มองค์กรในชุมชนตำบลหินกอง ซึ่งเคยเข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายการเงินระดับจังหวัดร้อยเอ็ด แต่ในการหนุนเสริมกับสมาชิกในพื้นที่ไม่ทั่วถึง เนื่องจากเป็นเครือข่ายใหญ่ทางกลุ่มออมทรัพย์และธนาคารหมู่บ้านในเขตตำบลหินกองจึงได้มีการตกลงกันจัดตั้งเป็นเครือข่ายสถาบันการเงินชุมชนตำบลหินกองขึ้น เมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2544 โดยมีสมาชิกก่อตั้ง 10 กลุ่ม จาก 8 หมู่บ้าน ปัจจุบันมีสมาชิกเครือข่าย รวม 1,034 คน มีการทำกิจกรรมร่วมกัน คือ การออมระดับกลุ่มและเครือข่ายฯ และสนับสนุนทุนในการส่งเสริมอาชีพ โดยให้สมาชิกกู้ไปลงทุน แต่การดำเนินการที่ผ่านมาของเครือข่ายฯ ยังไม่ประสบผลสำเร็จ เมื่อถึงเวลาส่งคืนเงินกู้ให้กับเครือข่ายฯ สมาชิกต้องไปกู้ยืมเงินจากกลุ่ม กองทุนอื่นมาชำระ ซึ่งเป็นการหมุนเวียนหนี้สิน ส่งผลให้ชาวบ้านหรือสมาชิกของเครือข่ายฯเป็นหนี้สินเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่เครือข่ายสถาบันการเงินชุมชนฯ ก็ทำหน้าที่เป็นเพียงแค่แหล่งเงินทุนอีกแหล่งหนึ่งเท่านั้นเอง

จากสถานการณ์ปัญหาดังกล่าว ทางเครือข่ายสถาบันการเงินชุมชนจึงมีแนวคิดที่จะหาทางออกให้กับชุมชนและสมาชิกเครือข่ายฯ ให้มีการนำเงินที่กู้ยืมไปสามารถนำไปประกอบอาชีพเสริมที่สร้างรายได้ให้กับตนเองอย่างเป็นรูปธรรม และหลุดพ้นวงจรของหนี้สิน ดังนั้นประธานเครือข่ายสถาบันการเงินชุมชนฯ คือ แม่ทองเพชร แสงสงค์ ซึ่งเคยร่วมงานกับมูลนิธิประสานความร่วมมือพัฒนาทุ่งกุลาร้องไห้ โดยเป็นคณะกรรมการเครือข่ายออมทรัพย์ ชมรมพัฒนาทุ่งกุลาร้องไห้ และยังเป็นคณะทำงานศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นทุ่งกุลาร้องไห้ ได้มีการนำปัญหาที่เกิดขึ้น

กับสมาชิกเครือข่ายฯ มาปรึกษาพูดคุยแลกเปลี่ยนเมื่อมีการพบปะกันในระหว่างที่มีการประชุมทางศูนย์ประสานงานฯ จึงได้ชักชวนให้เขียนโครงการเพื่อทำการวิจัยหาทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นโดยใช้ผลจากการวิจัยเข้าไปแก้ไขปัญหากับสมาชิกเครือข่ายฯ และหาแนวทางในการส่งเสริมของเครือข่ายสถาบันการเงินชุมชน โดยแนะนำให้ไปคุยและทำความเข้าใจกับคณะกรรมการเพื่อสร้างความร่วมมือและมีส่วนร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์ ใจหทัยคำถามของโครงการ

• การคัดเลือกทีมวิจัย

เมื่อประธานเครือข่ายฯ ได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ Nodeทุ่งกุลาร้องไห้ จึงได้นำมาพูดคุยกับคณะกรรมการเครือข่ายฯ ซึ่งเป็นที่น่ายินดีของคณะกรรมการ แต่การทำงานวิจัยเป็นเรื่องใหม่สำหรับชาวบ้าน และมีการศึกษาน้อยอย่างพวกเราจะมีปัญญาทำงานวิจัยได้หรือ จึงเริ่มเป็นข้อที่คณะกรรมการมีความกังวล แต่ประธานเครือข่ายฯ ซึ่งเป็นคณะทำงานของ Node ได้ให้กำลังใจว่าเป็นเรื่องที่ดีและเมื่อเราได้รับโอกาสที่ดีน่าจะทำงานวิจัยในครั้งนี้ ถ้าพวกเราตั้งใจและร่วมมือกันเพื่อแก้ไขปัญหากับชุมชนและสมาชิกเครือข่ายฯ จึงตกลงกันโดยมีการคัดเลือกคณะกรรมการที่จะร่วมเป็นทีมวิจัย จากคณะกรรมการที่มาจากกลุ่มต่างๆในแต่ละหมู่บ้านที่ร่วมอยู่ในเครือข่ายฯ โดยมีมติร่วมกันจะคัดเลือกเอาเฉพาะผู้หญิงเท่านั้น เพราะเมื่อสิ้นสุดโครงการวิจัยจะต้องกลับมาทำงานที่ต้องเกี่ยวข้องกับการเงิน ซึ่งการทำงานของผู้หญิงจะมีความละเอียด รอบคอบ มีความมุ่งมั่น ชยัน อดทนในการทำงานและทุกคนก็ทำงานร่วมกันอยู่แล้ว จึงคัดเลือกเข้าร่วมทีมวิจัยทั้งหมด 5 คน คือ

1. นางทองเพชร แสงสงค์	จากบ้านหินกอง หมู่ 14 ซึ่งเป็นประธานเครือข่ายสถาบันการเงินชุมชน เป็นหัวหน้าโครงการ
2. นางทองวาส เสาร์สูงยาง	จากบ้านหินกอง หมู่ 14
3. นางอุดร กลางคาร	จากบ้านหินกอง หมู่ 1
4. นางทองร้อย พลหินกอง	จากบ้านหินกอง หมู่ 1
5. นางทองม้วย ขาวผ่อง	จากบ้านส้มโองเหนือ หมู่ 11

• การคัดเลือกพื้นที่ศึกษา

จากการคัดเลือกทีมวิจัย ซึ่งแต่ละคนจะเป็นหัวหน้ากลุ่มในแต่ละหมู่บ้านมาเป็นทีมวิจัย เพราะจะได้รู้ศักยภาพในชุมชนของตนเอง และยังสามารถประสานงานภายในชุมชนได้ง่ายขึ้น สำหรับทีมวิจัยได้คัดเลือกพื้นที่ในการศึกษา คือ บ้านหินกอง หมู่ 1, 14 และบ้านส้มโองเหนือ หมู่ 11 ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความสนใจในการศึกษาวิจัย เพราะในชุมชนที่ทีมวิจัยได้คัดเลือกเป็นพื้นที่

ศึกษามีสมาชิกเครือข่ายฯ ให้ความร่วมมือและสนใจที่จะร่วมศึกษากับทีมวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาในเรื่องหนี้สินหมุนเวียนให้ลดลงได้

2. ช่วงดำเนินการศึกษาวิจัย

ภายหลังจากที่โครงการได้รับการอนุมัติงบประมาณ ทาง Node ได้มีการจัดประชุมร่วมกับทีมวิจัยเพื่อเป็นการชี้แจงเรื่องการจัดการโครงการ เอกสารการเงินการบัญชีที่เกี่ยวข้อง บทบาทหน้าที่ของทีมวิจัย และ Node ที่จะต้องมีการประสานงานที่จะต้องมีการหนุนเสริมกันในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ โดย Node จะเข้าไปหนุนเสริมหรือเข้าร่วมในการดำเนินกิจกรรมของโครงการในแต่ละช่วง ซึ่งเป็นการติดตามงานให้คำปรึกษา ข้อเสนอแนะ การเสริมความรู้ เทคนิค ทักษะในการเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนการเขียนรายงาน รวมทั้งการอบรมนักวิจัยร่วมกับทีมวิจัยอื่นๆ ที่แผนการดำเนินกิจกรรมเสนอ เพื่อแจ้งให้ Node ทราบ เพื่อวางแผนในการดำเนินงานร่วมกันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ

2.1 การประชุมทีมวิจัย เป็นการประชุมในส่วนของทีมวิจัยเพื่อเป็นการทบทวนโครงการ โจทย์คำถาม วัตถุประสงค์ ขอบเขตเนื้อหาในการศึกษา เพื่อทำความเข้าใจร่วมกัน และจะได้ทำงานไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาอุปสรรคในระหว่างดำเนินการ จากนั้นได้มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ของทีมวิจัยแต่ละคน โดยดูจากประสบการณ์ความชำนาญของทีมวิจัยแต่ละคน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน เช่น นางทองเพชร แสงสงค์ ซึ่งเป็นประธานเครือข่ายฯ จะมีประสบการณ์ในการประสานกับหน่วยงาน องค์กรต่างๆ ทั้งในชุมชนและนอกชุมชน เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย มีบทบาทหน้าที่ในการประสานงาน และควบคุมดูแลในการดำเนินกิจกรรมของโครงการ นางอุดร กลางคาร มีบทบาทหน้าที่ในเรื่องการเงินการบัญชี นางทองร้อย พลหินกอง มีบทบาทหน้าที่ในการจัดบันทึกข้อมูล นางทองม้วย ขาวผ่อง มีบทบาทหน้าที่จัดเก็บข้อมูล และนางทองวาส เสาร์สูงยาง มีบทบาทหน้าที่ในเรื่องการต้อนรับทั่วไป ซึ่งทุกคนในทีมวิจัยจะทำงานร่วมกันอยู่ก่อนแล้ว และพร้อมใจที่จะเสียสละเพื่อการทำงานวิจัยในครั้งนี้ เมื่อได้แบ่งบทบาทหน้าที่แล้วทีมวิจัยได้จัดทำแผนงานของโครงการร่วมกัน โดยกำหนดเป็นแผนปฏิบัติงานของโครงการ

2.2 การทำความเข้าใจและการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน

เป็นการประชุมชี้แจงโครงการกับผู้นำชุมชน อบต. สมาชิกเครือข่ายฯ และกลุ่มชาวบ้านในชุมชนบ้านหินกอง บ้านส้มโฮงเหนือ เพื่อทำความเข้าใจร่วมกันกับชุมชนและทีมวิจัย เพื่อเป็นการสร้างความร่วมมือและการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยประสานขอความร่วมมือจากผู้ใหญ่บ้านช่วยประชาสัมพันธ์ทางหอกระจายข่าวเพื่อเป็นการบอกกล่าวให้ชาวบ้านได้รู้ และกำหนดนัด

หมายวันประชุมร่วมกันกับทีมวิจัย ซึ่งในการชี้แจงทำความเข้าใจกับชุมชนในเบื้องต้น ทีมวิจัยได้อธิบายถึงการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่เป็นการดำเนินการโดยชาวบ้านในชุมชนของตนเอง เพื่อนำผลของการวิจัยมาแก้ไข้ปัญหาของชุมชน และได้มีการชี้แจงความเป็นมาและวัตถุประสงค์ของโครงการที่ทีมวิจัยจะทำการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ พร้อมกันนี้ทีมวิจัยขอความร่วมมือในการให้ข้อมูลและขอเชิญร่วมดำเนินกิจกรรมของโครงการร่วมกันตามแผนการดำเนินการกิจกรรมในแต่ละช่วงจนเสร็จสิ้นโครงการ

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยแนวทางการประกอบอาชีพเสริมที่เหมาะสมก่อให้เกิดรายได้ของสมาชิกเครือข่ายสถาบันการเงินชุมชน ตำบลหินกอง อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นการศึกษาการประกอบอาชีพของชาวบ้านตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และการประกอบอาชีพเสริมเมื่อเสร็จสิ้นฤดูทำนาหรือในช่วงที่มีเวลารว่างจากงานประจำ เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัญหาในการประกอบอาชีพเสริมไม่สามารถสร้างรายได้อย่างต่อเนื่อง และจากการส่งเสริมของเครือข่ายฯ ไม่สามารถแก้ไขปัญหาให้กับชุมชนและสมาชิกได้ ซึ่งในการศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลมีวิธีการดังนี้

2.3.1 การสำรวจ เป็นวิธีการศึกษาเก็บข้อมูลที่สามารถช่วยสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนและสมาชิกเครือข่ายฯ ได้ดี โดยมีชาวบ้าน ผู้นำ และสมาชิกเครือข่ายเป็นผู้ให้ข้อมูลในการสำรวจ ชาวบ้านที่ประกอบอาชีพเสริมในแต่ละประเภทในแต่ละชุมชนที่จะทำให้ทราบข้อมูลอาชีพเสริมที่ชาวบ้านทำอยู่ในปัจจุบันในการสำรวจแต่ละหมู่บ้าน นักวิจัยที่เป็นตัวแทนของหมู่บ้านนั้นๆ จะเป็นผู้ประสานภายในชุมชนและเป็นหัวหน้าทีมในการนำลงพื้นที่สำรวจ

2.3.2 การใช้แบบสอบถาม เป็นการศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลในระดับครัวเรือนในชุมชนทุกหลังคาเรือน โดยทีมวิจัยได้มีการกำหนดประเด็นเนื้อหาพร้อมกันในเรื่องการประกอบอาชีพเสริม จำนวนรายรับ-รายจ่าย และอาชีพหลัก อาชีพรอง โดยทีมแบ่งบทบาทหน้าที่รับผิดชอบในหมู่บ้านของตนเอง หลังจากการสำรวจทีมวิจัยได้มีการนำแบบสำรวจมาสรุปร่วมกัน และให้นักวิจัยแต่ละคนที่รับผิดชอบนำเสนอสรุปข้อมูลเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของนักวิจัยแต่ละคน ในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามว่ามีข้อดี และมีปัญหาอย่างไร ข้อมูลที่ต้องการครอบคลุมครบถ้วนหรือไม่ เพื่อให้ทีมได้เรียนรู้ร่วมกัน

2.3.3 การประชุมกลุ่มย่อย ภายหลังจากที่ทีมวิจัยได้ลงพื้นที่สำรวจการประกอบอาชีพเสริมในแต่ละหมู่บ้านแล้ว ทีมวิจัยได้มีการจัดประชุมกลุ่มย่อยระดมข้อมูลระดับหมู่บ้านเพื่อศึกษาข้อมูลต้นทุน กำไรของการลงทุนในแต่ละอาชีพ ซึ่งการประชุมกลุ่มย่อยชาวบ้านจะกล่าวพูด กล่าวให้ข้อมูลได้อย่างละเอียดชัดเจนมากขึ้น

2.3.4 การสัมภาษณ์ เป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยทีมวิจัยมีการกำหนดกรอบประเด็นเนื้อหาในการสัมภาษณ์ร่วมกัน เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกในแต่ละเรื่องละเอียดชัดเจนมากขึ้น โดยทีมวิจัยจะลงพื้นที่สัมภาษณ์ในแต่ละหมู่บ้านพร้อมกันทั้งทีม และจะมีการแบ่งบทบาทหน้าที่ของนักวิจัยเพื่อกำหนดบทบาทของตนเอง คนที่พูด ชักถาม เก่งจะเป็นคนสัมภาษณ์ ส่วนคนที่เขียนหนังสือเก่งจะเป็นคนจดบันทึกข้อมูล ซึ่งเป็นข้อจำกัดของทีมวิจัยชาวบ้านแทบทุกโครงการ แต่สำหรับทีมนี้พบว่าไม่มีปัญหาเพราะทุกคนเป็นคณะกรรมการเครือข่ายฯ ซึ่งมีการปฏิบัติกันอยู่ตลอด และนักวิจัยแต่ละคนจะทำหน้าที่ประสานกลุ่มเป้าหมายในแต่ละหมู่บ้านของตนเอง จากนั้นจึงนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาสรุปร่วมกันอีกครั้งหนึ่ง

2.3.5 การประชุมกลุ่มใหญ่ เป็นการจัดประชุมเพื่อนำเสนอข้อมูลกับชุมชนเพื่อตรวจสอบและรับรองข้อมูลร่วมกันกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น ผู้นำชุมชน อบต. กลุ่มอาชีพแต่ละประเภท สมาชิกเครือข่ายฯ มีการแบ่งบทบาทหน้าที่รับผิดชอบภายในทีมวิจัย โดยให้แต่ละคนเตรียมเนื้อหารับผิดชอบในแต่ละเรื่องที่จะนำเสนอ เมื่อมีการนำเสนอแล้วได้มีการให้ผู้เข้าร่วมซักถาม แลกเปลี่ยนเพิ่มเติมข้อมูลรายละเอียดให้สมบูรณ์ชัดเจนมากยิ่งขึ้น แล้วนำมาสรุปวิเคราะห์ร่วมกัน

2.3.6 การศึกษาดูงาน หลังจากที่ได้มีการจัดเวทีนำเสนอ ตรวจสอบข้อมูลร่วมกับชุมชน ทำให้ข้อมูลสภาพปัญหาในการประกอบอาชีพเสริมและศักยภาพทรัพยากรในชุมชนของตนเองแล้ว จำเป็นจะต้องมีการเปิดโลกทัศน์สู่ภายนอกเพื่อศึกษาเรียนรู้จากพื้นที่อื่นด้วย เพื่อเป็นการกระตุ้นความคิดเห็นรูปธรรมในพื้นที่จริง เพื่อนำไปปรับใช้ในการกำหนดแนวทางในการประกอบอาชีพเสริมร่วมกัน จึงได้มีการคัดเลือกผู้นำ คณะกรรมการ สมาชิกเครือข่ายฯ รวมทั้งกลุ่มอาชีพเสริมต่างๆ เพื่อร่วมในการศึกษาดูงาน

ประเด็นในการศึกษาดูงานในครั้งนี้ทีมวิจัยได้มีการกำหนดประเด็นร่วมกัน คือ เทคนิคการทอดผ้าไหม ทักษะการแปรรูปปลา และการทำการเกษตรแบบครบวงจร ตลอดจนการบริหารจัดการกลุ่ม เพื่อความเข้มแข็งของกลุ่มและสมาชิก

เมื่อได้มีการกำหนดประเด็นเนื้อหาในการศึกษาดูงานกับกลุ่มเป้าหมายแล้ว ทีมวิจัยจึงได้มีการติดต่อประสานงานกลุ่มกิจกรรมอาชีพที่ได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากสำนักงานการเกษตรในภาคอีสาน คือ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดสกลนคร หรือ นครพนม โดยได้ติดต่อกลุ่มอาชีพผ้าไหม เป็นประเด็นหลัก และได้มีการประสานทางโทรศัพท์ไปยังกลุ่มต่างๆในพื้นที่ 3 จังหวัด เพื่อขอข้อมูลและทำความเข้าใจกับแต่ละกลุ่มตามประเด็นที่วางไว้ ในที่สุดที่ประชุมได้คัดเลือกพื้นที่ที่จะไปศึกษาดูงาน คือ กลุ่มเกษตรกรทำเห็ด อ.นาหว้า จ.นครพนม เพื่อไปศึกษากลุ่มทอดผ้าไหม นอกจากนี้แล้วทีมวิจัยได้ค้นพบว่าในพื้นที่ใกล้เคียงกันนั้นมีกลุ่มองค์กรใดบ้างหรือเปล่าที่มีการดำเนินกิจกรรมเรื่องการแปรรูปปลา และได้มีการประสานงานกันทางโทรศัพท์เพื่อสอบถาม

ข้อมูลกลุ่มที่ทำกิจกรรมเกี่ยวกับการแปรรูปปลาที่อยู่ในพื้นที่จังหวัดสกลนคร และจังหวัดนครพนม ได้รับแจ้งว่าใน 2 จังหวัดนี้มีประมาณ 20 กลุ่ม ซึ่งทางทีมวิจัยได้รับข้อมูลของกลุ่มอาชีพการแปรรูปปลาทั้ง 20 กลุ่ม ทีมวิจัยและกลุ่มเป้าหมายคัดเลือกกลุ่มเครือข่ายภูมิพลังแผ่นดินฯ จังหวัดนครพนม เพื่อศึกษาดูงานการแปรรูปปลา นอกจากนั้นยังได้ศึกษาการทำเกษตรแบบครบวงจรในการศึกษาดูงานทีมวิจัยและกลุ่มเป้าหมายให้ความสนใจ โดยมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์การทำงานกิจกรรมกลุ่มอาชีพในแต่ละเรื่องอย่างละเอียดในทั้ง 2 พื้นที่ ซึ่งทำให้มีการกระตุ้นความคิดเพื่อจะนำมาพัฒนากลุ่มอาชีพของตนเอง หลังจากศึกษาดูงานทีมวิจัยได้มีการสรุปผลจากการไปศึกษาดูงานและจัดเวทีวิเคราะห์ปัญหาในการส่งเสริมอาชีพเสริมที่เหมาะสมต่อไป

2.3.7 การทดลองเชิงปฏิบัติการ เป็นการปฏิบัติจริงเพื่อที่จะค้นหาข้อดี-ข้อเสียจากการทดลองนำมาสรุปบทเรียนร่วมกัน และจัดทำข้อมูลเพื่อสนับสนุนสมาชิกเครือข่าย กลุ่มอาชีพต่างๆในชุมชน ภายหลังจากที่ไปศึกษาดูงานและได้มีการสรุปวิเคราะห์ร่วมกันทั้งทีมวิจัยและกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งผลจากการไปศึกษาดูงานทำให้ได้กระตุ้นและพัฒนาแนวคิดของตนเองในประกอบอาชีพที่เหมาะสม ทีมวิจัยจึงวางแผนกับกลุ่มเป้าหมายที่จะทำการทดลอง โดยมีการคัดเลือกอาชีพเสริมแต่ละประเภท คือ การทอผ้าไหม การเพาะเห็ด การเลี้ยงกบ การแปรรูปปลา การเลี้ยงหมูไทเก็ก การปลูกผัก การทำปลาร้าบอง ซึ่งอาชีพเสริมทั้ง 7 ชนิดนี้ ในชุมชนได้มีการดำเนินการกันอยู่แล้ว ทั้งชาวบ้านและสมาชิกเครือข่ายฯ แต่เป็นการทดลองเพื่อค้นหาปัญหาอุปสรรคของแต่ละอาชีพเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา

การคัดเลือกผู้ที่จะทำการทดลอง โดยคัดเลือกจากผู้ที่มีความสนใจ ซึ่งทีมวิจัยจะคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายที่กรอกรายละเอียดลงในแบบสอบถาม ซึ่งบางคนไม่ค่อยให้ความร่วมมือกับทีมวิจัย และเห็นว่าเป็นเรื่องไม่สำคัญสำหรับตนเอง เมื่อสิ้นสุดกระบวนการทดลองการประกอบอาชีพเสริมดังกล่าวจึงทำให้ทีมวิจัยและกลุ่มผู้ทดลอง พบว่าสมาชิกบางคนไม่เหมาะสมที่จะประกอบอาชีพนั้นๆ เพราะไม่มีพื้นฐานความรู้เดิม แต่มีความอยากรู้จะทำ เป็นการทำให้เห็นคนอื่นทำได้ดี และอาชีพเสริมที่ทำการทดลองบางอาชีพจะต้องมีการอบรมให้ความรู้เพิ่มเติมให้กับผู้ประกอบอาชีพต่อไป

2.3.8 การอบรม เป็นการให้ความรู้เพิ่มเติม ซึ่งเป็นเทคนิคบางอย่าง เรื่องเล็กๆ น้อยๆ ที่ไม่ควรจะมองข้าม เพื่อนำมาใช้ในการประกอบอาชีพเสริมให้สมบูรณ์ และเหมาะสมยิ่งขึ้นจากการทดลองการประกอบอาชีพเสริมทั้ง 7 ประเภท ซึ่งมีอาชีพบางประเภทต้องมีการอบรมเพิ่มเติมอย่างเช่น การแปรรูปปลา อาชีพนี้จะต้องมีการสนับสนุนส่งเสริมให้ครบวงจร เริ่มตั้งแต่การผลิตอาหารสำเร็จรูปเพื่อเลี้ยงปลา เพื่อเป็นการลดต้นทุนในการซื้อหัวอาหารจากพ่อค้านายทุน การเพาะเห็ด ซึ่งพบว่าเมื่อมีผู้ประกอบอาชีพนี้มีจำนวนมากจะทำให้ผลผลิตเกินความต้องการของ

ผู้บริโภค จึงน่าจะมีการแปรรูปเห็ดในรูปแบบต่างๆออกไปอีก ทีมวิจัยจึงมีการจัดการอบรมให้ความรู้เพิ่มเติมในเรื่องการผลิตหัวอาหารในการเลี้ยงปลา และจัดอบรมการแปรรูปเห็ด เช่น ทอดมันเห็ด เห็ดสวรรค์ น้ำพริกเผาเห็ด ซึ่งการอบรมเป็นกิจกรรมที่ไม่ได้มีในแผนการดำเนินงานของโครงการ แต่เพื่อก่อให้เกิดรายได้กับอาชีพเสริมที่เหมาะสมอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งนับว่าเป็นประโยชน์กับกลุ่มอาชีพและสมาชิกเครือข่ายฯ เป็นอย่างมาก

3. ช่วงวิเคราะห์ข้อมูลและเรียบเรียงเขียนรายงาน

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ทีมวิจัยได้มีการสรุปจัดหมวดหมู่ตามประเด็นเนื้อหาที่ได้กำหนดไว้ ในการเก็บรวบรวมข้อมูล และข้อมูลที่ได้โดยการกำหนดกรอบประเด็นในการนำเสนอในรายงานฉบับสมบูรณ์ ซึ่งพิจารณาจากความเป็นมา คำถามวิจัย วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และกระบวนการในการดำเนินงานวิจัยของโครงการเป็นหลัก

การเรียบเรียงเขียนรายงาน ซึ่งการทำงานวิจัยจะต้องมีการจัดบันทึก การเรียบเรียงเขียนรายงาน เนื่องจากการทำงานวิจัยในครั้งนี้เป็นการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการโดยชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมและมีทีมวิจัยในพื้นที่เป็นหลัก ซึ่งการเรียบเรียงเขียนรายงานเป็นงานที่ไม่คุ้นเคยและไม่มี ความถนัด จึงมีความยากลำบาก นักออกแบบโครงร่างของทีมนักวิจัยเป็นอย่างมาก ซึ่งจะทำอย่างไรดีหนอที่จะเขียนให้งานวิจัยของเราที่ดำเนินกิจกรรมครบทุกขั้นตอนกระบวนการ เพื่อให้เป็นรายงานฉบับสมบูรณ์ได้ แต่ในขณะที่เดียวกันนี้จากการหนุนเสริมของ Node ทุ่งกุลาร้องไห้ ได้จัดให้มีการอบรมฝึกเขียนรายงานฉบับสมบูรณ์ โดยการนำทีมวิจัยแต่ละโครงการที่อยู่ในช่วงการดำเนินงานกิจกรรม ในช่วงสุดท้าย อบรมให้ความรู้ในการเขียนรายงานฉบับสมบูรณ์ เป็นการอบรมเชิงปฏิบัติการและมีการฝึกทักษะการเขียนไปพร้อมกันด้วย ทีมวิจัยได้มีโอกาสเข้าร่วมอบรมจึงทำให้ทีมวิจัยรู้และเข้าใจในรูปแบบของจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์ การกำหนดบทและเนื้อหาในการที่จะนำเสนอแต่ละบท ตลอดจนการนำเอาข้อมูลที่ได้มีการสรุปวิเคราะห์มาจัดเรียบเรียง เพื่อนำเสนอในรายงานฉบับสมบูรณ์ พร้อมทั้งมีการแบ่งบทบาทหน้าที่ของทีมนักวิจัยแต่ละคนได้เขียนเรียบเรียงข้อมูลในแต่ละเรื่องตามความรู้และความถนัดของทีมนักวิจัยแต่ละคน เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของทีมนักวิจัย เนื่องจากทีมนักวิจัยเป็นทีมนักวิจัยชาวบ้านทั้งหมด ไม่มีประสบการณ์ในการทำงานวิจัย แต่มีที่ปรึกษาของโครงการคอยช่วยเหลือให้คำแนะนำ และให้กำลังใจตลอดมา แต่ที่ปรึกษาก็มีภารกิจมากในหน้าที่การงาน การช่วยเหลือทีมนักวิจัยจึงมีไม่มากตามที่ใจต้องการ

ภายหลังจากที่มีการแบ่งงานกันแล้ว ทีมนักวิจัยแต่ละคนจะช่วยกันเขียนเรียบเรียงข้อมูลตามที่ได้มอบหมาย โดยมีการนัดหมายจากหัวหน้าทีม ให้มาตุ้มโฮมกันที่ทำการเครือข่ายสถาบันการเงินชุมชนตำบลหินกอง เพื่อร่วมกันเขียนข้อมูล ถ้ามีปัญหาอุปสรรค หรือติดขัดในส่วนไหนจะได้มีการปรึกษาหารือ เมื่อทีมนักวิจัยเขียนและเรียบเรียงข้อมูลในเบื้องต้นแล้ว หัวหน้าทีมจึงได้ติดต่อ

ประสานงานกับทาง Nodeทุ่งกุลาร้องไห้ เพื่อให้ช่วยดูข้อมูลอีกครั้งหนึ่ง เมื่อ Node ได้นัดหมายกับทีมวิจัยและได้เดินทางมาที่ Node ซึ่งอยู่ในมูลนิธิกิตติ โดยมีพี่เลี้ยงช่วยตรวจสอบข้อมูล ให้ข้อเสนอแนะ เพิ่มเติมข้อมูล พร้อมทั้งปรับแต่งร้อยเรียงข้อมูลแต่ละส่วนเข้าด้วยกันให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น นับว่ายากลำบากแสนเข็ญ แต่ก็แฝงด้วยความภูมิใจที่เป็นงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่ผ่านการทำงานจากทีมวิจัยชาวบ้านล้วนๆ จนในที่สุดก็ได้รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ ซึ่งเป็นรายงานผลการศึกษา “แนวทางการประกอบอาชีพเสริมที่เหมาะสมและก่อให้เกิดรายได้”ของสมาชิกเครือข่ายสถาบันการเงินชุมชนตำบลหินกอง อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ฉบับสมบูรณ์ฉบับนี้

บทที่ 3

บริบทชุมชน

1. ข้อมูลสภาพพื้นที่ตำบลหินกอง

1.1 สภาพพื้นที่ตำบลหินกอง

สภาพพื้นที่ของตำบลหินกอง มีสภาพเป็นพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำ มีแม่น้ำสายหลักคือแม่น้ำเสียวไหลผ่านด้านทิศเหนือ ตั้งอยู่ในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ พื้นที่ส่วนใหญ่ใช้ในการประกอบอาชีพทำนาข้าวหอมมะลิ ส่วนพื้นที่โคก ดอน มีการกั้นแนวเขตไว้เป็นป่าชุมชน สำหรับชาวบ้านใช้ร่วมกัน ในการเลี้ยงวัว-ควาย นอกจากแม่น้ำสายหลักแล้ว ตามชุมชนต่าง ๆ ในพื้นที่ตำบลหินกองจะมีแหล่งน้ำธรรมชาติ และแหล่งน้ำที่เกิดจากการส่งเสริมของหน่วยงานราชการอีกหลายแห่ง

ตำบลหินกอง มีจำนวน 12 ชุมชน 16 เขตการปกครอง แต่เดิมนั้นตำบลหินกองเป็นส่วนหนึ่งของตำบลสระคู อ.สุวรรณภูมิ จ.ร้อยเอ็ด ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2440 ได้มีการแบ่งเขตการปกครอง จึงได้ยกระดับการปกครองเป็นตำบลหินกองจนถึงในปัจจุบัน ตำบลหินกองมีพื้นที่ทั้งหมด 66,875 ไร่ แบ่งเป็นพื้นที่ทำการเกษตร 66,336 ไร่ ที่สาธารณประโยชน์ 2,036 ไร่ ที่อยู่อาศัย 950 ไร่ การประกอบอาชีพของชาวบ้าน โดยมีอาชีพหลักคือ การทำนา รองลงมาคือการเลี้ยงวัว-เลี้ยงควาย พืชไร่จากฤดูกาลทำนา ชาวบ้านส่วนมากก็จะประกอบอาชีพเสริม เช่น การทอผ้าไหม เลี้ยงปลา เลี้ยงกบ เพาะเห็ด ฯลฯ บางส่วนก็จะเดินทางไปรับจ้างขายแรงงานในต่างถิ่น รวมทั้งการเข้าไปรับจ้างในกรุงเทพฯ

- **ที่ตั้งอาณาเขตของตำบลหินกอง** ตำบลหินกองเป็นตำบลหนึ่งของอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด อยู่ทางทิศตะวันตกของอำเภอสุวรรณภูมิ มีอาณาเขตติดต่อกับตำบลต่างๆ ดังนี้

ทิศเหนือ	จรด	ตำบลนาใหญ่ อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
ทิศใต้	จรด	ตำบลทุ่งหลวง อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
ทิศตะวันออก	จรด	ตำบลดอกลำไย และตำบลสระคู อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
ทิศตะวันตก	จรด	ตำบลเกษตรวิสัย อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

จำนวนประชากรในพื้นที่ตำบลหินกอง

หมู่ที่	ชื่อบ้าน	จำนวนครัวเรือน	จำนวนประชากร		
			ชาย	หญิง	รวม
1.	หินกอง	133	277	286	563
2.	เล่าข้าว	188	458	428	886
3.	สองชั้น	188	419	412	831
4.	ดั่งหมอง	162	358	386	744
5.	โพนพะอุง	120	271	257	528
6.	คัดเค้า	115	284	266	550
7.	ส้มโฮง	65	154	157	311
8.	โพนดวน	169	391	408	799
9.	หนองสระ	124	259	250	509
10.	หนองอีเข้	192	424	396	820
11.	ลำโรงเหนือ	42	93	95	188
12.	โพนละมั่ง	41	95	93	188
13.	สองชั้น	144	320	337	657
14.	หินกอง	124	277	283	560
15.	โพนพะอุง	159	344	359	703
16.	ส้มโฮง	165	383	364	747

ชุมชนในตำบลหินกองที่มีขนาดใหญ่ และมีประชากรหนาแน่น จึงได้มีการแบ่งการปกครองออกเป็น 2 เขต คือ หมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 14 มีผู้ใหญ่บ้าน 2 คน และมีสมาชิก อบต.หมู่ละ 2 คน เพื่อช่วยกันในการปกครองประชากรให้ทั่วถึง

1.2 ประวัติความเป็นมาของชุมชนหินกอง หมู่ 1 และ หมู่ 14

บ้านหินกองเริ่มก่อสร้างบ้านเรือนขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2440 โดยมีชาวบ้าน คือ นายโฮม โฮมสองชั้น และนายน้อย มุ่งดี เดินทางมาจาก อ.สุวรรณภูมิได้มาตั้งบ้านในที่เนิน ซึ่งต่อมาเรียกชื่อว่า “บ้านหินกอง” ส่วนนายพรมเสน เสนสนาม นายสิงห์ สังฆะศิลา ซึ่งอพยพมาพร้อมกัน ได้แยกตัวออกไปตั้งบ้านเรือนอยู่ด้านทิศใต้ ห่างจากบ้านหินกองประมาณ 3 กิโลเมตร เป็นพื้นที่ริมแม่น้ำเสียว

เรียกว่า¹ “คุ่มโพนฝ้าย” ต่อมาชุมชนได้ขยายตัวใหญ่ขึ้น ตามการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร และมีการจัดการปกครอง บ้านหินกองจึงเป็นหนึ่งเขตการปกครองในจำนวน 2 ชุมชน (บ้านหินกอง และคุ่มโพนฝ้าย)

ตามหลักฐานการตั้งหมู่บ้าน มีการบันทึกว่า ในปี พ.ศ. 2590 บ้านหินกองได้มีการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านคนแรก คือ นายปู้ (หมื่น ธรรมเสนา) เป็นผู้ใหญ่บ้านหินกองหมู่ที่ 1 ต่อมาชุมชนขยายใหญ่ขึ้น ปี พ.ศ. 2540 บ้านหินกองจึงได้แบ่งการปกครองออกเป็น 2 หมู่ คือ บ้านหินกอง หมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 14 ส่วนคุ่มโพนฝ้ายได้อยู่ภายใต้การปกครองของบ้านหินกองหมู่ที่ 14 เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

● ที่ตั้งและอาณาเขตบ้านหินกอง

บ้านหินกองตั้งอยู่บนที่เนินสูงมีที่ทำกินเป็นที่นาจะอยู่รอบหมู่บ้าน สภาพโดยทั่วไปเป็นที่ราบลุ่มต่ำแม่น้ำเสียว ชุมชนหินกองอยู่ห่างจากลำน้ำเสียว 3 กิโลเมตร มีถนน ร.พ.ช. สายบ้านสองชั้น-บ้านดอนยาง ผ่านเป็นถนนลูกรัง การคมนาคมสะดวกห่างจากอำเภอสุวรรณภูมิไปทางด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ ระยะทาง 13 กิโลเมตร บ้านหินกอง มีอาณาเขตติดต่อกับชุมชนต่าง ๆ ดังนี้

ทิศเหนือ	จรด	บ้านสองชั้น
ทิศตะวันออก	จรด	ตำบลสระคู อำเภอสุวรรณภูมิ
ทิศใต้	จรด	บ้านดงหมอง และบ้านหนองอีเข็ม
ทิศตะวันตก	จรด	บ้านเล่าข้าว และโพนพะอุง

● จำนวนครัวเรือน / ประชาชน

บ้านหินกองทั้งสองหมู่ มีครัวเรือนทั้งหมด 257 ครัวเรือน ประชากรจำนวน 1,123 คน ชาย 554 คน หญิง 569 คน เฉลี่ยครอบครัวละ 4 - 5 คน ประชากรชายหญิง มีจำนวนใกล้เคียงกัน ลักษณะการตั้งบ้านเรือน จะตั้งอยู่ค่อนข้างหนาแน่น โดยอยู่กันเป็นคุ่ม ตามความสัมพันธ์ทางเครือญาติ

¹ บ้านหินกอง ตั้งชื่อหมู่บ้าน ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ โดยทางด้านทิศตะวันตกของหมู่บ้าน จะมีกองหิน ซึ่งเป็นหินศิลาแลง หินดังกล่าวเป็นวัสดุ ที่ใช้ในการก่อสร้างปราสาทหินที่บ้านภูกาสิงห์และบ้านภูพระโกนา ปัจจุบันหินเหล่านี้ยังคงรวมกันอยู่เช่นเดิม

- **การศึกษา และพยาบาล**

มีสถานศึกษาอยู่ 1 แห่ง คือ โรงเรียนบ้านหินกอง ซึ่งเป็นโรงเรียนขยายโอกาสการศึกษา เปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล 3 ขวบ ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 และมีสถานพยาบาล 1 แห่ง คือ สถานีอนามัยบ้านสองชั้น ห่างจากบ้านหินกองไปทางด้านทิศเหนือประมาณ 4 กิโลเมตร เป็นบริการทุกวันทำการราชการ ในวันศุกร์จะมีแพทย์และพยาบาล จากโรงพยาบาลสุวรรณภูมิมาบริการเสริม

- **ระบบสาธารณูปโภค**

ไฟฟ้า มีไฟฟ้าครบทั้ง 257 ครัว

น้ำประปา ใช้น้ำจากบ่อน้ำประจําหมู่บ้านประชากรทั้งหมดใช้น้ำประปาในการอุปโภคบริโภค

คมนาคม

การเดินทางสัญจร มีถนนเข้าออก 3 ด้าน คือ โดยมีถนนผ่านบ้านหินกอง 2 เส้น เส้นที่ 1 อยู่ด้านทิศใต้หมู่บ้าน เป็นถนนลูกรัง ที่เชื่อมต่อมาจากถนนลาดยางเส้น อ.สุวรรณภูมิ - อ.เกษตรวิสัย ตัดตรงมาจากบ้านสองชั้น มายังบ้านหินกอง ชาวบ้านใช้ถนนเส้นดังกล่าวในการสัญจรไปยังสถานพยาบาลประจำตำบล และใช้สัญจรไปยัง อ.สุวรรณภูมิ และ อ.เกษตรวิสัย รวมทั้งการเดินทางไปยังตัวจังหวัดร้อยเอ็ดด้วย

ถนนเส้นที่ 2 เป็นถนนลาดยาง มาจาก อ.เกษตรวิสัย - ต.กู่กาสิงห์- บ้านเล้าข้าว- บ้านหินกอง - บ้านคัดเค้า - อ.สุวรรณภูมิ – กู่พระโกนา ชาวบ้านใช้ถนนเส้นดังกล่าวในการเดินทางสัญจรและค้าขายไปยัง อ.เกษตรวิสัยและจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งเดินทางไปทางด้านทิศตะวันตกไปทางด้านต.กู่กาสิงห์ ส่วนทางด้านทิศตะวันออก ทางด้านบ้านคัดเค้า กู่พระโกนา สามารถเดินทางต่อไปยังจังหวัดสุรินทร์ และจังหวัดศรีสะเกษได้

การเดินทางโดยทั่วไป มีรถโดยสารประจำหมู่บ้าน ในการเดินทางไปยัง อ.สุวรรณภูมิ และ อ.เกษตรวิสัย หากจะเดินทางไปยังจังหวัดร้อยเอ็ด ส่วนมากจะไปขึ้นรถต่อที่ อ.เกษตรวิสัย

- **สภาพทางเศรษฐกิจ**

ประชากรบ้านหินกองจำนวน 289.74 % เป็นผู้ที่มีที่นา และประกอบอาชีพการทำนาในที่นาของตนเอง รองจากการทำนาชาวบ้านก็จะเลี้ยงวัว- ควาย พบว่ามีชาวบ้านจำนวน 83 ครัว ที่ได้มีการเลี้ยงวัว เป็นอาชีพเสริมรองจากการทำนา วัวที่พบในบ้านหินกองจำนวน 647 ตัว นอกจาก

² ข้อมูลจากการสำรวจประชากรบ้านหินกอง หมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 14 จำนวน 234 ครัว

นั้นชาวบ้านอีก 52 ครอบครัว ยังเลี้ยงควายด้วย พบว่ามีควายจำนวน 271 ตัว ซึ่งรายได้ของชาวบ้านส่วนใหญ่จึงมาจากการขายข้าวและรายได้จากการขายวัว-ควายเป็นหลัก นอกจากนี้แล้วชาวบ้านและชาวบ้านหินกองยังมีการประกอบกิจกรรมอาชีพเสริมอื่น ๆ อีก เพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้กับครอบครัว เช่น การทอผ้าไหม และการรับจ้างขายแรงงานในต่างถิ่นมาใช้เงินจืดครอบครัว

- **ทรัพยากรที่สำคัญ**

- **ทรัพยากรป่าไม้** บ้านหินกองเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ จึงทำให้ไม่มีพื้นที่ป่าไม้ มีแค่เพียงพื้นที่ที่ชาวบ้านร่วมกันรักษาไว้สำหรับเป็นทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ และต่อมาพื้นที่เหล่านี้ได้ถูกหน่วยงานราชการนำไม้ยูคาลิปตัสเข้ามาปลูกจนเต็มพื้นที่

- **ทรัพยากรแหล่งน้ำธรรมชาติ** บ้านหินกองอยู่ห่างจากแม่น้ำเสียวประมาณ 3 กิโลเมตร ซึ่งชาวบ้านหินกองและชุมชนใกล้เคียงได้ใช้ประโยชน์ จากแหล่งน้ำดังกล่าวในการหาปลา อุปโภค และให้วัว –ควายได้ดื่มกิน มีชาวบ้านบางส่วนที่ได้นำน้ำจากแม่น้ำเสียวมาใช้ในการปลูกผักแต่ไม่ได้ผลเท่าที่ควร เนื่องจากแม่น้ำเสียวมีสภาพความเค็มค่อนข้างสูงกว่าแหล่งน้ำจืดทั่วไป

นอกจากแม่น้ำเสียวแล้ว ชาวบ้านหินกองยังมีแหล่งน้ำ ขนาดกลางและขนาดเล็กอีกหลายแห่ง เช่น หนองแวง หนองสียาโยชน์ หนองบัว และหนองผือยาว เป็นต้น ชาวบ้านได้ใช้ประโยชน์ ด้วยการหาปลา การนำน้ำมาใช้ในการปลูกพืชผัก และการนำมาเป็นน้ำดิบในการทำน้ำประปาให้ชาวบ้านได้ใช้ในการอุปโภค-บริโภคในปัจจุบัน

พื้นที่แหล่งทรัพยากรที่สำคัญของบ้านหินกอง

● ที่สาธารณะ (ทุ่งเลี้ยงสัตว์)

ลำดับที่	ชื่อ	ขนาด / ไร่	สภาพปัจจุบัน	การใช้ประโยชน์
1.	โนนเล่าข้าว	2,000	มีการปลูกยูคาบางส่วน	-เลี้ยงสัตว์, เก็บเห็ด
2.	ทำเลสียาโยชน์	400	มีการปลูกยูคาบางส่วน	-เอาไม้มาใช้สอย
3.	ทำเลพนเสียว	700	มีการปลูกยูคาบางส่วน	-เอาไม้มาใช้สอย
4.	โนนสวนหลวง	25	มีทุ่งหญ้า – ที่ราบลุ่ม	-เลี้ยงวัว - ควาย

● ดอนปู่ตา

ลำดับที่	ชื่อ	ขนาด / ไร่	สภาพปัจจุบัน	การใช้ประโยชน์
1.	ดอนปู่ตา	6	กำลังปรับปรุงพัฒนาให้สะอาด	-ใช้ประกอบพิธีกรรม และ เก็บเห็ด
2.	ดอนปู่ตาหนองบัว	1	พัฒนาเป็นแหล่งน้ำ	-ใช้ประกอบพิธีกรรม และ น้ำใช้สอย

● แหล่งน้ำ

ลำดับที่	ชื่อ	ขนาด / ไร่	สภาพปัจจุบัน	การใช้ประโยชน์
1.	ลำน้ำเสียว	ไหลผ่าน	น้ำแห้งในฤดูแล้ง	-หาลาในฤดูฝน และ น้ำประปา
2.	หนองแวง หมู่ 1	32	ขุดลอกใหม่	-น้ำใช้สอย
3.	หนองสียาโยชน์ หมู่ 1 และ หมู่ 14	25	ขุดลอกใหม่	-น้ำใช้สอย
4.	หนองบัว หมู่ 1	7	ขุดลอกใหม่	-น้ำใช้สอย
5.	หนองผือยาว หมู่ 1	30	ขุดลอกใหม่	-หาลาในฤดูแล้ง
6.	หนองดอนตาปู่	8	ขุดลอกใหม่	-น้ำอุปโภคบริโภค

1.3 ประวัติความเป็นมาของชุมชนส้มโองเหนือ หมู่ 11

ปี พ.ศ. 2467 พ่อสน และแม่ทองดา แสนลำโรง สามีภรรยา พร้อมด้วยบุตรชาย คือ นายทองมาก แสนลำโรง ได้ย้ายถิ่นฐานมาจากบ้านโพนดวนมาตั้งรกรากในพื้นที่ดังกล่าว ในอดีตบริเวณนี้จะมีต้นหว้าใหญ่ ซึ่งเป็นต้นไม้ที่มีบรรดาฝูงนกขนาดใหญ่บินมาเกาะอยู่เป็นประจำ ชาวบ้านจึงเรียกบริเวณนี้ว่า “บ้าน³โพนนกหอ” ขณะนั้นยังขึ้นตรงในการปกครอง ของ หมู่ 7 ตำบล สูงยาง อําเภอ สุวรรณภูมิ

ต่อมา ปี พ.ศ. 2500 เริ่มมีการขยายตัวของชุมชน เพิ่มขึ้นเป็น 16 หลังคาเรือน ซึ่งเป็นการขยายตัวในลักษณะของการย้ายมาเพิ่มของชาวบ้านจากบ้านโพนดวนเดิม (บ้านเดิมของพ่อสน และแม่ทองดา) และมีชาวบ้านที่อยู่ในละแวกใกล้เคียงได้ย้ายเข้ามาอยู่ร่วมกันจนประชากรเริ่มเพิ่มจำนวนมากขึ้น

ปี พ.ศ. 2512 บ้านโพนนกหอ ได้ยกระดับขึ้นเป็นชุมชนและได้มีการคัดเลือกผู้นำมาทำหน้าที่เป็นผู้ใหญ่บ้าน พร้อมกับเปลี่ยนชื่อเป็น “บ้านส้มโองเหนือ” หมู่ 11 มีผู้ใหญ่บ้านคนแรก คือ นายสิงห์ จันทรคูเมือง เป็นผู้ใหญ่บ้านด้วยฉันทามติของชาวบ้านยกให้เป็นผู้ใหญ่ นายสิงห์ ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านส้มโองเหนือ จนถึงปี พ.ศ. 2528 จึงเกษียณอายุราชการ

• ที่ตั้งและอาณาเขต ของบ้านส้มโองเหนือ

บ้านหินกองตั้งอยู่บนที่โนนสูง มีที่ทำกินเป็นที่นาอยู่รอบหมู่บ้าน สภาพโดยทั่วไปเป็นที่ราบลุ่มต่ำแม่น้ำเสียว ชุมชนบ้านส้มโองเหนืออยู่ห่างจากลำน้ำเสียว 1.5 กิโลเมตร การเดินทางไปยังบ้านส้มโองเหนือ ใช้ถนนลูกรังจากบ้านสองชั้นไปยังบ้านส้มโองเหนือ การคมนาคมสะดวก ห่างจากอำเภอสุวรรณภูมิไปทางด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ ระยะทาง 17 กิโลเมตร บ้านส้มโองเหนือ มีอาณาเขตติดต่อกับชุมชนต่าง ๆ ดังนี้

ทิศเหนือ	จรด	บ้านโนนหญ้านาง ต.นาใหญ่
ทิศตะวันออก	จรด	บ้านดงหัวเรือ ต.สูงยาง
ทิศใต้	จรด	บ้านส้มโอง หมู่ 7 และหมู่ 16
ทิศตะวันตก	จรด	บ้านโพนดวน

³ โพน เป็นคำในภาษาอีสาน ใช้เรียกภูมิฐานของสภาพพื้นที่ ซึ่งมีลักษณะที่สูงชันจากระดับพื้นดินทั่วไป บางแห่งเรียกภูมิฐานเช่นเดียวกันว่า โนน หรือ เนิน ส่วนคำว่า “หอ” เป็นคำในภาษาอีสาน มีความหมายเดียวกับคำว่า “เหาะ” ในภาษาของทางราชการ

- **จำนวนครัวเรือน/ประชาชน**

บ้านส้มโงะเหนือ มีครัวเรือนทั้งหมด 43 ครัวเรือน ประชากรจำนวน 189 คน ชาย 93 คน หญิง 95 คน เฉลี่ยครอบครัวละ 4 - 5 คน ประชากรชายหญิง มีจำนวนใกล้เคียงกัน ลักษณะการตั้งบ้านเรือนจะตั้งอยู่ค่อนข้างหนาแน่น โดยอยู่กันเป็นคุ่มตามความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ปัจจุบันพื้นที่ตั้งชุมชนเริ่มหนาแน่นมาก ชาวบ้านจึงเริ่มขยายบ้านเรือนไปยังที่นา โดยจะทำการถมดินที่นา ยกระดับให้สูงขึ้น เพื่อก่อสร้างบ้าน

- **การศึกษา และพยาบาล**

สถานศึกษาที่บุตรหลานชาวบ้านส้มโงะเหนือใช้ศึกษาร่ำเรียนเป็นโรงเรียนบ้านโพนดวน หมู่ที่ 8 ซึ่งอยู่ห่างจากบ้านส้มโงะเหนือประมาณ 2 กิโลเมตร

สถานพยาบาล 1 แห่ง คือ สถานีอนามัยบ้านสองชั้น ห่างจากบ้านส้มโงะเหนือไปทางด้านทิศใต้ ประมาณ 6 กิโลเมตร เป็นบริการทุกวันทำการราชการ ในวันศุกร์ จะมีแพทย์และพยาบาลจากโรงพยาบาลสุวรรณภูมิ มาบริการเสริม

- **ระบบสาธารณูปโภค**

ไฟฟ้า มีไฟฟ้าครบทั้ง 43 ครอบครัว

น้ำประปา ใช้น้ำจากแหล่งน้ำหนองดอนปู่ตา แหล่งน้ำประจำหมู่บ้าน ประชากรทั้งหมด ใช้น้ำประปาในการอุปโภค บริโภค

คมนาคม

การเดินทางไปยังบ้านส้มโงะเหนือใช้ถนนเชื่อมหมู่บ้าน จากบ้านสองชั้น – บ้านส้มโงะ หมู่ 7 - บ้านส้มโงะ หมู่ 16 - ถึงบ้านส้มโงะเหนือ เป็นถนนลูกรัง การเดินทางโดยทั่วไป มีรถโดยสารประจำหมู่บ้าน ในการเดินทางไปยังอำเภอสุวรรณภูมิและอำเภอเกษตรวิสัย หากจะเดินทางไปยังจังหวัดร้อยเอ็ด ส่วนมากจะไปขึ้นรถต่อที่อำเภอเกษตรวิสัยเช่นเดียวกันกับชาวบ้านหินกอง

- **สภาพทางเศรษฐกิจ**

สภาพทางด้านเศรษฐกิจของชาวบ้านส้มโงะเหนือ ก็เช่นเดียวกับชาวบ้านในชุมชนอื่นๆ ในตำบลหินกอง ซึ่งจะมีรายได้จากการจำหน่ายพืชผลทางการเกษตร โดยเฉพาะการขายข้าว ซึ่งเป็นผลผลิตหลักของชุมชน การศึกษาพบว่าชาวบ้านส้มโงะเหนือจำนวน 43 ครอบครัว มีที่ดินทำนาจำนวน 41 ครอบครัว ส่วนอีก 2 ครอบครัว ซึ่งไม่มีที่นา เนื่องมาจากการแยกเรือน ออกมาสร้างบ้าน และพ่อแม่ยังไม่ได้แบ่งที่นาให้เป็นส่วนตัว ยังคงทำนาแปลงเดียวกับครอบครัวพ่อแม่ ส่วนข้าวที่ได้ก็จะแบ่งผลผลิตให้ส่วนหนึ่งสำหรับครอบครัวที่ได้แยกออกมาใหม่

ชาวบ้านส้มโองเหนือ มีที่นาด้วยการได้รับมาจากมรดกที่ตกทอดมาจากพ่อแม่ รองจากการ
ทำนาชาวบ้านก็จะเลี้ยงวัว – ควาย พบว่าชาวบ้านจำนวน 28 ครอบครัว ที่มีการเลี้ยงวัวเป็นอาชีพ
เสริมรองจากการทำนา วัวที่พบในบ้านส้มโองเหนือ มีจำนวน 211 ตัว นอกจากนั้นชาวบ้านอีก 5
ครอบครัวยังเลี้ยงควายด้วย พบว่ามีควายจำนวน 23 ตัว ซึ่งรายได้ของชาวบ้านส่วนใหญ่จึงมาจากการ
ขายข้าวและรายได้จากการขายวัว – ควายเป็นหลัก นอกจากนี้แล้วชาวบ้านส้มโองเหนือยังมีการ
ประกอบอาชีพเสริมอื่นอีก

- **ทรัพยากรที่สำคัญ**

บ้านส้มโองเหนือเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ใกล้กับแม่น้ำเสียว ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของ
ชุมชนจึงเป็นทรัพยากรด้านแหล่งน้ำ ส่วนพื้นที่ป่าในปัจจุบันไม่เหลือสภาพของพื้นที่ป่า พื้นที่รอบๆ
ชุมชนจะเป็นทุ่งนาและพื้นที่ปลูกป่ายุคาลิปต์สของชาวบ้านเป็นแปลงขนาดใหญ่หลายแปลง โดยมี
ดอนปู่ตาหมู่บ้านซึ่งมีไว้สำหรับการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาเท่านั้น

.....

บทที่ 4

ผลการศึกษา

① การประกอบอาชีพจากอดีตถึงปัจจุบัน

การศึกษาข้อมูลการประกอบอาชีพของชาวบ้านทั้ง 2 ชุมชน คือ ชุมชนบ้านหินกอง หมู่ 1 หมู่ 14 และชุมชนบ้านลำโรงเหนือ การประกอบอาชีพของชาวบ้านทั้งสองชุมชนก็เช่นเดียวกับชุมชนอื่น ๆ ในตำบลหินกอง ซึ่งประชากรส่วนใหญ่จะทำนาเป็นอาชีพหลัก รองลงมาคือการเลี้ยงสัตว์ ประเภท วัว -ควาย เป็ด ไก่ และนอกจากนี้แล้วชาวบ้านก็จะหาอาชีพเสริมเข้ามาทำในชุมชน และบางส่วนก็ออกไปรับจ้างขายแรงงานในต่างถิ่น

พบว่าในการประกอบอาชีพของชาวบ้านได้มีการจัดลำดับความสำคัญ ไว้เป็น 3 ลำดับ คือ 1.อาชีพหลัก คือ การทำนา 2. อาชีพรอง ได้แก่ การเลี้ยง วัว ควาย 3. อาชีพเสริม ได้แก่ การทอผ้าไหม การเพาะเห็ด การเลี้ยงกบ การเลี้ยงหมู การรับจ้างเย็บผ้าโหล และการรับจ้างขายแรงงาน การปลูกผัก เป็นต้น การประกอบอาชีพของชาวบ้านในแต่ละครอบครัว มีการทำอาชีพทั้งการทำนา เลี้ยงวัว -ควาย แล้ว ยังสามารถทอผ้าไหมหรือทำอาชีพเสริมอย่างอื่นได้อีกด้วย

การประกอบอาชีพแต่ละกลุ่มอาชีพ ทั้งอาชีพหลัก อาชีพรอง และอาชีพเสริม มีการปฏิบัติในอดีต และในปัจจุบัน ดังนี้

การเปรียบเทียบการประกอบอาชีพของชาวบ้าน แยกเป็นอาชีพหลัก อาชีพรอง อาชีพเสริม

● อาชีพหลัก การทำนาในอดีต

ในอดีตชาวบ้านทำนาด้วยการปักดำและใช้แรงงาน คน – ควาย มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในช่วงเดือน 4 (มีนาคม) เดือน 5 (เมษายน) ชาวบ้านจะขอแรงงานกันเพื่อขนขี้วัว-ขี้ควายไปใส่ในนา ซึ่งเรียกว่า “แขกขนฟูน”¹ โดยจะไหว้วานญาติพี่น้องและเพื่อนบ้านในชุมชนเดียวกันมาช่วยกันขน เมื่อขนให้คนนี้เสร็จแล้วก็จะไปขนให้คนต่อไป ซึ่งคนที่เป็นเจ้าภาพ คือเจ้าของที่นาจะเป็นคนจัดหาอาหารและเหล้ายาไว้คอยต้อนรับให้กับเพื่อนบ้านที่มาช่วยแขก

¹ “ฟูน” คือ มูลวัว – มูลควาย หรือภาษาราชการ เรียกว่า “ปุ๋ยคอก”

เมื่อย่างเข้าสู่เดือน 6 (พฤษภาคม) เดือน 7 (มิถุนายน) ฝนเริ่มตก ชาวบ้านจะเริ่มลงมือกันไถพรวน การไถพรวนชาวบ้านจะใช้ ควายในการไถนา และช่วงดังกล่าวก็เป็นช่วงที่ชาวบ้านเริ่มตักกล้า (หว่านกล้า) เข้าสู่เดือน 9 (สิงหาคม) และเดือน 10 (ตุลาคม) ซึ่งเป็นช่วงที่ทุกคนจะต้องลงมือปักดำข้าวในนาของตนเอง

การปักดำนา ชาวบ้านที่มีสมาชิกในครอบครัวหลายคนก็จะได้เปรียบครอบครัวอื่นในการทำนา เพราะครอบครัวที่มีสมาชิกมากกว่าจะปักดำนาได้เสร็จเร็วกว่าคนอื่น ก่อนปักดำเสร็จ ชาวบ้านจะนิยมลงแขกดำนากัน เรียกว่า “²ข้านา” โดยครอบครัวที่ข้านาก็จะทำการไถนาและถอนต้นกล้าไว้ให้ได้มากที่สุด โดยคำนวณแล้วว่าแค่เพียงพอต่อแปลงนาที่เหลือ เมื่อวางแผนเตรียมแปลงนาและต้นกล้าเสร็จแล้ว ในช่วงเย็นของวันก่อนถึงวันข้านาชาวบ้านจะเดินไปหาเพื่อนบ้านเพื่อขอแรงมาลงแขก ช่วยข้านาด้วยกัน โดยจะต้องคาดการณ์ล่วงหน้าว่าพื้นที่ที่เหลืออยู่นั้น และต้นกล้าที่ถอนเตรียมไว้จะต้องใช้แรงงานจำนวนกี่คนถึงจะพอดี บางครอบครัวซึ่งเป็นที่รักใคร่ของคนในชุมชน เมื่อชาวบ้านครอบครัวอื่นรู้ แม้ว่าผู้ที่ต้องการลงแขกไม่ได้มาบอกก็ตาม ชาวบ้านพอรู้ ชาวเขาก็จะมาช่วยเหลือโดยไม่ต้องบอก ซึ่งคนที่เป็นเจ้าภาพคนนั้นหลังจากที่ปักดำนาตนเองเสร็จแล้ว ก็จะต้องไปช่วยคนอื่นที่เคยได้มาช่วยแขกของตนเองไว้ บางครั้งมีการลงแขกพร้อมกันหลายคนและเป็นคนที่เคยมาช่วยแขกไว้ สมาชิกในครอบครัวนั้นจะต้องแยกกันไปช่วยแขกทุกคน บางครั้งมีการลงแขกมากกว่าแรงงานที่มีในครอบครัว ชาวบ้านก็จะใช้วิธีการซื้อเหล่า หรือจับเปิด จับไก่ไปช่วยแทนแรงงาน เมื่อปักดำเสร็จแล้วชาวบ้านก็จะเฝ้าดูแลบำรุงรักษาจนข้าวออกรวงถึงฤดูกาลเก็บเกี่ยว

ย่างเข้าเดือน 11 (พฤศจิกายน) เดือน 12 (ธันวาคม) เป็นช่วงที่จะต้องเก็บเกี่ยวผลผลิต ซึ่งการเก็บเกี่ยวข้าวในอดีต ชาวบ้านจะนิยมนำอพยพครอบครัวไปปลูกเพิงพักชั่วคราวในแปลงนา ชาวบ้านจะใช้เคียวในการเกี่ยวข้าว ซึ่งทำการเกี่ยวข้าวไปเรื่อย ๆ เช่น เกี่ยวข้าวแปลงนี้เสร็จแล้ว ย้ายไปเกี่ยวข้าวอีกแปลงหนึ่ง การเกี่ยวข้าวชาวบ้านจะเกี่ยวแล้วไว้เป็นกองขนาดทั่วไป ข้าว 5 กำมือคนเกี่ยว กองรวมกันเป็น 1 ฟอน ส่วนข้าวที่เกี่ยวเสร็จนั้นจะปล่อยให้ตากแดด 3 – 5 วัน แล้วจะขนมากองรวมกันไว้ยัง “³ลาน” ที่ได้ทำไว้ โดยจะแยกข้าวออกเป็นกอง ๆ ข้าวเหนียวก็จะกองรวมกันเฉพาะข้าวเหนียว ข้าวเจ้าก็จะกองรวมกันเฉพาะข้าวเจ้า และชาวบ้านจะแยกข้าวที่จะเก็บไว้สำหรับทำพันธุ์ไว้ต่างหาก ซึ่งจะมีทั้งกองข้าวเหนียวที่จะเอาไว้ทำพันธุ์ข้าว และกองพันธุ์ข้าวเจ้า

² การ “ข้านา” คือการปักดำนา วันสุดท้าย ในการทำนาของปีนั้น ๆ

³ “ลานข้าว” คือสถานที่ ที่เตรียมไว้สำหรับนวดข้าว ลานข้าวทำขึ้นในพื้นที่นา ด้วยการคัดต่อซังข้าวออกให้หมด แล้วทำการปรับให้พื้นดินเสมอรียบกันมากที่สุด จากนั้นใช้มูลควาย (ไม่ใช้มูลวัว) ที่ยังใหม่ ๆ ยังเปียกอยู่ มาผสมกับน้ำขำให้ละเอียด แล้วใช้ราดให้ทั่วบริเวณที่เตรียมไว้

ในระหว่างที่เกี่ยวข้าว ชาวบ้านจะมีการแบ่งเวลาในการเกี่ยว โดยในช่วงเช้าพ่อบ้านก็จะตื่นแต่เช้าเพื่อมามัดข้าว หรือลูกชายที่เป็นหนุ่มก็จะเป็นคนหาบข้าวไปกองไว้ในลาน ก่อนแดดจะร้อน การมัดข้าวและการหาบข้าวในช่วงเช้า เนื่องจากข้าวที่เกี่ยวเสร็จและตากแดดมาหลายวัน บริเวณคอรวงข้าวจะแห้งกรอบ ช่วงเวลาเช้าเป็นช่วงที่ข้าวยังมีความชื้นจากน้ำค้าง น้ำหมอกอยู่ การมัดหรือหาบข้าวช่วงก่อนแดดร้อนจะทำให้ข้าวไม่ร่วงหล่น

ส่วนแม่บ้านก็เป็นคนทำอาหารเช้า เมื่ออาหารเช้าเสร็จก็เป็นช่วงแดดเริ่มร้อน ทุกคนก็จะมารับประทานอาหารเช้าด้วยกัน เมื่อทานอาหารเช้าเสร็จก็จะไปร่วมกันเกี่ยวข้าว แต่สำหรับครอบครัวที่มีวัว-ควาย สมาชิก 1 คน จะแยกไปเลี้ยงวัว-ควาย เมื่อถึงเวลาเย็นตะวันตกล้อย่ำทุกคนก็จะวางมือจากนํานา พักผ่อน รอทานอาหารเย็นจากแม่บ้าน เมื่อทานอาหารเย็นเสร็จ ผู้ชายในครอบครัว ก็จะช่วยกันตีข้าว (นวดข้าว) การตีข้าวนิยมตีข้าวกันในคั้นเดือนหงาย

บางครอบครัวก็จะหมักเหล้าสาโทไว้ตามนา เวลาตีข้าวก็จะเอาเหล้าสาโทมาดื่มกินแก้เมื่อย บ่อยครั้งที่หนุ่ม ๆ ในหมู่บ้าน จะออกไปช่วยเพื่อนบ้านนวดข้าวในช่วงกลางคืน โดยเฉพาะเจ้าของข้าวที่มีเหล้าสาโทจะมีหนุ่มในหมู่บ้านไปช่วยมากเป็นพิเศษ บางครอบครัวมีลูกสาวก็มักจะ มีหนุ่มที่มาจีบลูกสาวบ้านนั้น มาช่วยตีข้าวทุกคืน เพื่อทำคะแนนให้ผู้สาว และพ่อแม่ของผู้สาว เห็นถึงความขยันขันแข็งเอาการเอางาน การตีข้าวจึงเป็นการพิสูจน์ความรักของชายหนุ่มในชุมชน ในชนบทด้วย

ชาวบ้านจะเกี่ยวข้าวพร้อมกับการนวดข้าวไปพร้อมกันจนเสร็จหมด จึงจะขนไปเก็บตามยุ้งฉางของตนเอง ในการขนข้าวจากนามาใส่ยุ้งที่บ้าน ชาวบ้านจะขอแรงเพื่อนบ้านมาช่วยขนข้าว ซึ่งการลงแขกขนข้าว เป็นกิจกรรมที่มีข้าวปลาอาหาร เหล้ายา เยาะกว่าการลงแขกในช่วงอื่น ๆ เพราะข้าวที่เหลือจากการเอาเข้ายุ้ง ซึ่งเรียกว่า “ข้าวปัดลาน” ชาวบ้านจะนำไปขายเพื่อนำเงินมาใช้จ่ายในครอบครัว และค่านี้นับระหว่างทำนา ส่วนข้าวที่เอาขึ้นยุ้งแล้ว ไม่สามารถนำเอาออกมาขายได้ โดยจะรอจนกว่าจะถึงเดือน 3 (กุมภาพันธ์) ซึ่งจะมีพิธีสู่ขวัญข้าว เมื่อสู่ขวัญข้าวเสร็จแล้ว จึงจะสามารถนำเอาข้าวออกจากยุ้งไปขายได้

การทำนาในอดีตของชาวบ้านหินกองและบ้านลำโรงเหนือ ส่วนมากจะใช้แรงงานคน ทั้งคนในครอบครัวและคนในชุมชนช่วยกัน และใช้แรงงานควายในการไถนาต้นทูนในการทำนาจึงต่ำมาก ในขณะที่ผลผลิตข้าวก็มีคุณภาพดีด้วย

การทำนาในปัจจุบัน

4 “ข้าวปัดลาน” คือการเรียกข้าว ที่เก็บกวาดจากลานข้าว ส่วนสุดท้าย ซึ่งข้าวส่วนนี้จะมีการปะปนของเศษฟางข้าว และมีข้าวเมล็ดลีบปะปนอยู่มาก ชาวบ้านจะไม่นำข้าวเหล่านี้ขึ้นยุ้ง หรือนำไปสีเป็นข้าวสาร แต่จะเอาข้าวเหล่านี้ไปขาย ข้าวปัดลาน ก็คือข้าวที่ชาวบ้านปัดกวาดจากลานข้าวและมีสิ่งปะปนอยู่มากนั่นเอง

การทำนาของชาวบ้านในชุมชนหินกอง และชุมชนสำโรงมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการทำงาน จากการใช้แรงงานคนในครอบครัว และการใช้แรงงานสัตว์ ในการทำนา เปลี่ยนมาเป็นการนำเครื่องจักรทันสมัยเข้ามาช่วย ปี 2526 ได้มีการนำรถแทรกเตอร์ เข้ามาบุกเบิกปรับสภาพแปลงนาให้มีขนาดใหญ่ และใช้รถแทรกเตอร์ในการไถพรวนที่นาแทนการใช้ควาย และต่อมาปี 2531 มีการนำรถสีข้าวเข้ามาใช้ในการนวดข้าวแทนการนวดโดยใช้แรงงานคน

ในปี พ.ศ. 2531 เริ่มมีการนำรถเกี่ยวข้าว พร้อมสีข้าวเข้ามาใช้ในการเกี่ยวข้าว และเมื่อปี 2540 ชาวบ้านเริ่มเปลี่ยนแปลงการทำงาน จากการทำนาดำมาเป็นการทำนาหว่าน การทำนาในปัจจุบัน จึงเปลี่ยนรูปแบบการทำงานจากแบบเดิม คือ การทำนาดำมาเป็นการทำนาหว่าน

พบว่าการทำงานในปัจจุบัน ชาวบ้านจะเริ่มไถพรวนครั้งแรก ในราคาไร่ละ 130 บาท ในช่วงเดือน 3 (มีนาคม) และเดือน 4 (เมษายน) การไถพรวนจะทำความเข้าใจกับการใส่ปุ๋ยคอกไปพร้อมกัน เมื่อไถพรวนเสร็จ ประมาณกลางเดือนเมษายน ถึงเดือนพฤษภาคม ชาวบ้านจะทำการไถแปรเพื่อหว่านข้าว โดยไม่รอให้ฝนตก เรียกว่า “การหว่านแห้ง” ราคาจ้างรถไถในการไถแปร ไร่ละ 150 บาท การหว่านข้าวชาวบ้านก็ต้องจ้างคนหว่านข้าวให้ โดยจะไถแปรเสร็จ แล้วก็หว่านเมล็ดข้าวตามไป จากนั้นจะใช้รถไถนาเล็กคราดดินเพื่อกลบเมล็ดข้าวให้เสร็จภายใน 1 วัน การหว่านเมล็ดข้าวในขณะที่ดินไม่มีน้ำจะทำให้อัตราการงอกดีกว่าการหว่านในขณะที่แปลงนามีน้ำ เมื่อหว่านข้าวเสร็จแล้ว ชาวบ้านก็จะรอให้ฝนตก เมื่อฝนตกลงมาก็จะนำปุ๋ยเคมี ไปหว่านตามแปลงนา หากปีไหนฝนทิ้งช่วง คือ ตกมาแล้วมีน้ำตามแปลงนา พอตอข้าวงอกขึ้นฝนก็ไม่ตกทำให้แปลงนาแห้ง ช่วงที่แปลงนาแห้งก็จะทำให้บรรดาหญ้าต่าง ๆ เกิดขึ้นแทรกกับต้นข้าว ชาวบ้านจะแก้ไขปัญหาหญ้าด้วยการฉีดยาฆ่าหญ้าจนหญ้าตาย การฉีดหญ้าฆ่าหญ้าจะมีชาวบ้านกลุ่มหนึ่งประมาณ 3 – 4 คน เป็นคนคอยรับจ้างฉีดยาให้ โดยคิดค่าแรงในราคาไร่ละ 100 บาท การฆ่าหญ้าทำให้มีประสิทธิภาพดี ในสภาพแปลงนาที่ไม่มีน้ำ

เมื่อฆ่าหญ้าเสร็จแล้ว ชาวบ้านก็จะรอจนกว่าฝนจะตกลงมา แล้วจึงจะนำปุ๋ยเคมี ไปหว่านอีกครั้งหนึ่ง เรียกว่า การหว่านปุ๋ยครั้งที่ 2 หลังจากนั้นก่อนข้าวตั้งท้องชาวบ้านจะนำปุ๋ยเคมีไปหว่านอีกครั้งหนึ่ง เรียกว่า การใส่ปุ๋ยเร่งให้ข้าวออกรวง

เมื่อข้าวติดรวงเริ่มเป็นเมล็ด เมล็ดข้าวเริ่มเป็นสีเหลืองชาวบ้านก็จะเริ่มติดต่อนารถเกี่ยวข้าว การเกี่ยวข้าวด้วยรถเกี่ยวข้าว ในวันที่เกี่ยวข้าวชาวบ้านจะเตรียมกระสอบปุ๋ย ผ้าตางเขียว และรถสำหรับใช้ขนข้าวจากนามายังบ้าน โดยการเกี่ยวข้าวด้วยรถจะใช้คน 7-10 คน เป็นคนคอยใช้กระสอบรองรับเมล็ดข้าวเปลือกจากรถเกี่ยวข้าว เมื่อเกี่ยวเสร็จทั้งแปลงแล้วก็จะช่วยกันยกกระสอบข้าวขึ้นใส่รถที่เตรียมไว้เพื่อขนไปยังบ้าน เมื่อขนข้าวไปถึงบ้านแล้วชาวบ้านจะเทข้าวออกจากกระสอบใส่ผ้าตางเขียวทำการตากข้าวอีก 3 -5 วัน จนข้าวแห้ง เมื่อข้าวแห้งเสร็จแล้วก็จะลงแขกขนข้าวขึ้นยุ้งข้าว โดยจะแบ่งข้าวบางส่วนไปขายเพื่อนำเงินมาเป็นค่าใช้จ่ายในการทำนา บาง

คนจะใช้กระสอบปูละข้าวแยกเก็บไว้เพื่อทำเป็นพันธุ์ข้าวสำหรับใช้ในปีต่อไป โดยไม่มีการแยกคัดเมล็ด

อาชีพรอง การเลี้ยงสัตว์

-การเลี้ยงวัว – ควายในอดีต

การเลี้ยงวัว – ควาย ในอดีต ชาวบ้านจะเลี้ยงวัว-ควายควบคู่ไปกับการทำนา การเลี้ยงควายก็เพื่อต้องการใช้แรงงานควายในการไถนา ส่วนวัวนั้นชาวบ้านจะใช้ในการเทียมเกวียน ซึ่งในอดีตการเดินทางสัญจรชาวบ้านจะใช้เกวียนเป็นพาหนะ และเกวียนยังมีไว้

สำหรับการขนสินค้าและพืชผลทางการเกษตรอีกด้วย การคัดเลือกวัว-ควายในอดีตจึงนิยมเลือกวัว-ควายที่มีลักษณะแข็งแรงและเชื่อง สอนง่าย

ชาวบ้านจะเลี้ยงวัว-ควายกันเป็นฝูง ๆ ด้วยต้องการใช้แรงงาน และวัว-ควายก็เป็นทรัพย์สินหนึ่งที่พ่อแม่จะแบ่งปันให้กับลูก ๆ เมื่อเติบโตมีครอบครัวและแยกเรือนไปอยู่ต่างหาก แต่ละครอบครัวจะมีวัว-ควายประมาณ ครอบครัวละ 15-30 ตัว ส่วนมากจะเป็นวัว-ควายพันธุ์พื้นบ้าน

ในอดีตกาลชาวบ้านจะครอบครองที่ดินเป็นจำนวนมาก โดยที่ดินที่มีนั้นส่วนหนึ่งจะทำเป็นที่นาและส่วนที่เหลือ เรียกว่า “หัวไร่ปลายนา” ชาวบ้านก็จะปล่อยให้มีความเป็นทุ่งหญ้า หรือเป็นป่าเก็บไว้สำหรับการเลี้ยงวัว-ควาย

ฤดูแล้งในช่วงเดือน มกราคม-เดือนเมษายน เป็นช่วงที่ชาวบ้านเก็บเกี่ยวเสร็จแล้ว ทุ่งนาที่มีตอซังข้าวอยู่ทั่วทั้งทุ่งได้กลายสภาพเป็นทุ่งเลี้ยงวัว-ควาย โดยชาวบ้านจะปล่อยให้วัว-ควาย เดินหากินตอซังข้าว และต้นหญ้าซึ่งเกิดขึ้นอยู่ใต้ตอซังข้าวกิน ชาวบ้านจะเลี้ยงวัว-ควายเช่นนี้ไปจนถึงฤดูทำนา

ในช่วงทำนาทุ่งนาที่เคยเป็นที่เลี้ยงวัว-ควาย มีข้าวขึ้นเต็มไปหมด ชาวบ้านจะไล่วัว-ควายไปเลี้ยงในพื้นที่ทำเล ของบ้านอื่น หรือบางคนก็จะเลี้ยงในที่หัวไร่ปลายนาของตนเอง การเลี้ยงวัว – ควาย ในช่วงนี้ชาวบ้านจะนำฟางข้าวที่เก็บไว้มาเป็นอาหารเสริมให้วัว-ควาย ได้กินในช่วงเวลากลางคืน วัว-ควายหรือบางครั้งครอบครัวก็จะเกี่ยวหญ้าที่ขึ้นตามคันนา เป็นอาหารเสริมให้วัว-ควายด้วย ในฤดูทำนาค่อนข้างจะผอมกว่าวัว-ควาย ในฤดูแล้ง เนื่องจากต้องช่วยไถนาแล้วอาหารยังมีจำกัด ช่วงฤดูทำนาจึงเป็นช่วงที่เลี้ยงวัว-ควายลำบากมาก เพราะพื้นที่มีจำกัดและต้องคอยระวังไม่ให้วัว-ควายไปกินข้าวของเพื่อนบ้านด้วย

วัว-ควายนอกจากจะให้แรงงานในการช่วยไถนาแล้ว ในช่วงเวลาที่สมาชิกในครอบครัวเจ็บป่วยหรือครอบครัวมีงานประเพณี เช่น งานศพ งานบวช และงานแต่งงาน ชาวบ้านก็จะเอาวัวหรือควายนั้นมาขายหรือฆ่าเป็นอาหารสำหรับเลี้ยงแขกที่มาช่วยงาน

บางครั้งฝนแล้งหรือน้ำท่วมติดต่อกันหลายปี ชาวบ้านก็จะขายวัว-ควายออกไปเพื่อนำเงินมาซื้อข้าวกิน การขายวัว-ควายในอดีตจะมีชาวบ้านที่ทำหน้าที่ในการรวบรวมวัว-ควายจากหมู่บ้าน แล้วไล่ต้อนไปขายยังชุมชนอื่นซึ่งอยู่ห่างไกล การไล่วัว-ควาย ไปขายจะมีการรวบรวมวัว-ควายเป็นจำนวนมากแล้วจึงออกเดินทาง ซึ่งจะมีคนเดินทางไปด้วยกันครั้งละหลาย ๆ คน หัวหน้าทีม เรียกว่า “นายฮ้อย” ซึ่งเป็นผู้ที่คนในชุมชนเคารพนับถือ

นายฮ้อยจะขายวัว - ควายจนหมดทุกตัวแล้วจึงจะพากันเดินทางกลับ โดยจะนำเงินที่ได้จากการขายวัว-ควาย มาแบ่งให้กับเจ้าของวัว-ควาย ซึ่งเงินที่ได้จากการขายวัว-ควาย ชาวบ้านจะได้เงินไม่เท่ากัน แม้จะฝากวัว-ควายไปกับนายฮ้อยจำนวนเท่ากัน เพราะในช่วงที่ขายจะมีการต่อรองของคนซื้อต่างกัน ซึ่งแม้เงินที่ได้จะไม่เท่ากันแต่ก็ไม่เคยก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งกัน เมื่อได้เงินจากการขายวัว-ควายแล้ว ชาวบ้านจึงจะแบ่งเงินส่วนหนึ่งให้กับนายฮ้อยเป็นค่าแรงในการขายวัว-ควายให้

- การเลี้ยงวัว-ควายในปัจจุบัน

การเลี้ยงวัว-ควายในปัจจุบันของชาวบ้านหินกองและบ้านลำโรงเหนือ พบว่ามีการเลี้ยงวัวจะมีมากกว่าการเลี้ยงควาย และวัวที่นิยมเลี้ยงในปัจจุบันส่วนมากจะเป็นวัวพันธุ์ผสม เช่น พันธุ์อินดูลาสีล ซึ่งเป็นพันธุ์ที่ตลาดมีความต้องการสูง ขณะที่ปริมาณจำนวนควายลดลงมาก จำนวนวัว-ควายที่พบในพื้นที่ศึกษาทั้งสองชุมชน ชาวบ้านจะมีวัว-ควายในการครอบครอง ครอบครัพละ 5-10 ตัว การเลือกเลี้ยงวัวมากกว่าการเลี้ยงควาย เนื่องมาจากวัวจะให้ราคาผลตอบแทนที่สูงกว่าควาย ในขณะที่ควายซึ่งแต่ก่อนชาวบ้านเลี้ยงไว้เพื่อใช้แรงงานในการทำนาเป็นหลัก ต่อมาการทำนาได้มีการนำเอาเครื่องจักรสมัยใหม่ ทั้งรถไถนา รถเกี่ยวข้าวมาใช้ในการทำนา ควายจึงขาดความสำคัญในการทำนา

นอกจากจำนวนวัว-ควายจะลดลงแล้ว จำนวนครอบครัวที่มีการเลี้ยงวัว-ควาย ก็ลดลงมาก หากจากดูตามสัดส่วนการเพิ่มขึ้นของประชากรในชุมชน

การเลี้ยงวัว-ควายในปัจจุบัน ชาวบ้านจะนำวัวควายไปเลี้ยงยังแปลงที่ดินของตนเอง ในช่วงฤดูแล้ง ชาวบ้านจะนำวัว-ควายของตนไปผูกมัดตามแปลงนาของตนเอง ช่วงสายของแต่ละวันชาวบ้านจะคอยไปตักน้ำจากบ่อมาให้วัว-ควายกิน ตกเย็นก็จะนำวัว-ควายกลับมาขังคอก

แล้วจะให้ฟาง และหญ้าให้กินเสริม ในช่วงฤดูฝนก็เช่นเดียวกัน ชาวบ้านก็จะเลี้ยงวัว-ควาย ในแปลงที่ดินของตนเอง แล้วสมาชิกในครอบครัวก็จะช่วยกันเกี่ยวหญ้าให้กับวัว-ควายทุกตัวกิน

ในฤดูทำนาชาวบ้านจะไม่ให้วัว - ควาย กินหญ้าที่เกิดขึ้นตามคันนาของคนอื่น เนื่องจากกลัวว่าหญ้าที่วัว-ควายกินเข้าไปนั้นจะมียาฆ่าหญ้าปนเปื้อนไปด้วย และจะเป็นอันตรายต่อวัว - ควายของตนเอง ในหลายครอบครัวเริ่มมีการแปลงที่ดินใหม่เพื่อทำการปลูกหญ้าไว้สำหรับให้วัว-ควายกินโดยเฉพาะ

วัวในปัจจุบัน มีราคาสูง ตัวละ 35,000 บาท และบางตัวราคาสูงถึง 100,000 บาท ส่วนควายจะมีราคาตัวละประมาณ 9,500 บาท ถึง 15,000 บาท ชาวบ้านจึงให้ความสำคัญในการเลี้ยงวัวมากกว่าการเลี้ยงควาย

การซื้อขายวัว-ควาย ในปัจจุบันจะมีบรรดาพ่อค้าหรือนายฮ้อยมาดูวัวถึงคอก และบางครั้งก็จะมีคนนำวัว-ควาย ขึ้นรถบรรทุกไปขายยังตลาดนัดโค-กระบือ ซึ่งในปัจจุบัน ตลาดนัดโค - กระบือ มีอยู่มาก การซื้อขายวัว-ควายส่วนมากจะขายเมื่อได้ราคาสูงเป็นที่พอใจ

อาชีพเสริมการทอผ้าไหม

การทอผ้าไหมในอดีตการทอผ้า เรียกได้ว่าเป็นอาชีพเสริมที่มีการมาอย่างยาวนาน คู่กับชุมชนในชนบท ในอดีตการทอผ้าไหมทำขึ้นเพื่อที่จะใช้ภายในครอบครัวเป็นเครื่องนุ่งห่มหรือใช้เป็นของฝากให้กับแขกคนสำคัญของครอบครัว การทอผ้าไหมในอดีตนั้น เป็นงานที่คู่กับผู้หญิง ลูกสาวบ้านไหนทอผ้าไหมไม่เป็น ก็จะไม่มีหนุ่มมาสู่ขอไปเป็นแม่ศรีเรือน เช่นเดียวกับผู้ชายที่ไถนาไม่เป็น ก็จะไม่มีการยกลูกสาวให้เพราะเมื่ออยู่ด้วยกันแล้ว ไม่รู้จะไปช่วยกันทำมาหากินอะไร การทอผ้าไหมจึงเป็นอาชีพเสริมสำหรับแม่ศรีเรือน ในการอยู่กับเหย้าเฝ้ากับเรือน แล้วทอผ้าไหมให้สมาชิกในครอบครัวได้ใช้

ไหม เส้นเล็กกลมคล้ายกันเส้นด้าย เส้นไหมเกิดจากการนำเอาฝักของตัวหม่อน ที่ชาวบ้านเลี้ยงไว้ มาผ่านกระบวนการต้มให้ฝักของตัวหม่อนอ่อนนุ่ม และจึง “สาว” ให้เป็นเส้นไหม จากนั้นจะนำเส้นไหมมาทอเป็นผืนผ้า เมื่อได้ผ้าไหมเป็นผืนแล้วจึงจะนำมาตัด เป็นเสื้อ กางเกง ผ้าขาวม้า ไส้กรอง หรือผ้านุ่งสำหรับใช้นุ่งห่ม

การทำผ้าไหมในอดีต ชาวบ้านที่ทอผ้าไหมจะมีการปลูกหม่อนไว้ตามสวนข้างบ้าน เพื่อมีไว้สำหรับให้ตัวไหมกิน ชาวบ้านจะนำตัว “หม่อน” มาเลี้ยงไว้ใน “กระดัง” ด้วยการให้กินใบ “ม่อน” (ใบหม่อน) เลี้ยงดูฟักตั้งแต่ตัวเล็ก ๆ จนเติบโต ตัวหม่อนโตเต็มที่จะมีสีเหลืองทั่วทั้งลำตัว เมื่อตัวหม่อนเริ่มมี สีเหลือง ผู้เลี้ยงจะนำตัวหม่อน ย้ายจากกระดัง ไปไว้ยัง “จ่อ” เพื่อให้ตัวหม่อนเข้าฝัก เมื่อตัวหม่อนเข้าฝักแล้ว ชาวบ้านก็จะทำการคัดเลือกฝัก ซึ่งเรียกว่า “ฝักหลอก” ระหว่างฝัก

ที่จะเอาไปทำเป็นเส้นไหม ออกจากฝักที่จะทำไปเก็บไว้ สำหรับทำพันธุ์ระหว่างที่หม่อนเข้าฝักนั้น ตัวหม่อนที่อยู่ในฝักจะมีสภาพเป็นดักแด้

การขยายพันธุ์หม่อน ชาวบ้านจะนำเอาฝักที่ผ่านการคัดเลือกแล้วว่าดีพร้อม แยกออกมาไว้ต่างหาก และจะเก็บไว้ในกระด้ง รอจนกว่าดักแด้จะแก่เต็มที่ แล้วกลายร่างเป็น ⁵“บี้” จากนั้นจึงจะนำบี้มาเลี้ยงไว้ในกระด้ง โดยใช้ ผ้าคลุมกระด้งให้มืดชิด รอให้บี้ไข่ออกมา เมื่อบี้ไข่ออกหมดตัวบี้จะตาย และไข่อีกจะแตกออกมาเป็นตัวหม่อนต่อไป

การทำเส้นไหม ชาวบ้านจะนำฝักหลอก ที่คัดแยกไว้มาต้มในหม้อน้ำร้อน หม้อที่ต้มฝักหลอกจะเป็นหม้อดิน โดยจะต้มจนฝักหลอกเริ่มอ่อนนุ่ม จากนั้นจะใช้ไม้ด้านที่ปลายแบน ผาร่องตรงกลาง คนให้ฝักหลอกพ่นกัน แล้วดึงเส้นไหมผ่านร่องที่ปลายไม้ มาม้วนพันกับลูกกลิ้งหนึ่งรอบ ที่คล้องอยู่กับโครงไม้

สำหรับสาวหลอก ชาวบ้านจะดึงเส้นไหมไปพร้อมกับการใช้ไม้ ตีคนฝักหลอกให้เข้ากันไปด้วย ๗ กัน ขั้นตอนนี้ เรียกว่า “การสาวหลอก” ชาวบ้านจะทำไปอย่างนี้จนกว่าฝักหลอกที่เลี้ยงได้จากตัวหม่อนจะหมด

เมื่อได้เส้นไหมมาแล้ว ก็จะนำมาปั่นใส่กวั่วไว้เพื่อวัดขนาดให้เท่ากัน จากนั้นเส้นไหมที่เหลือ ก็จะนำไปย้อมสีตามที่ชอบ สีส่วนมากทำมาจากคั่ง และเปลือกไม้ เมื่อย้อมสีเส้นแล้วก็จะนำไปปั่นใส่หลอดเตรียมไว้สำหรับเป็นเส้นไหมที่จะใช้ สอดขวางผืนผ้าเวลาทอ

เส้นไหมที่ปั่นใส่กวั่วไว้ หากเป็นการทอแบบลายมัดมีก็จะนำเส้นไหมเหล่านั้นมามัดเป็นลายตามที่ต้องการ เมื่อมัดเสร็จแล้วก็จะนำไปย้อมสีตามลวดลายที่คิดไว้ แต่โดยทั่วไปในอดีตส่วนมากชาวบ้านจะนำเส้นจากกวั่ว มาผูกใส่ “กี” เลย แล้วก็จะทอเป็นผ้าผืนสีเดียว คือ สีเหลือง สีที่เกิดจากตัวหม่อนโดยไม่มีการใช้สีจากที่อื่นมาผสม เมื่อทอเส้นแล้วก็จะนำผ้าผืนมาตัดเย็บตามที่ต้องการ หากตัดเป็นเสื้อเมื่อทำการเย็บเสร็จแล้ว จึงจะนำเสื้อนั้นไปย้อมกับน้ำมะเกลือที่ต้มจนเดือด โดยนำเสื้อใส่ลงในหม้อที่กำลังเดือดอยู่นั้น เรียกว่า “เสื้อไหมมะเกลือ” เมื่อย้อมเสื้อเสร็จแล้วก็จะนำไปผึ่งตากแดดให้แห้ง และนำไปแช่ในน้ำมะเกลือที่ต้มอยู่ จะย้อมเช่นนี้จนเสื้อเปลี่ยน

⁵ “บี้” คือ ดักแด้ ที่กลายร่างเป็นผีเสื้อ

จากสีเหลืองเป็นสีดำสนิท (แช่น้ำมะเกลือ 4 – 5 ครั้ง) เมื่อย้อมสีเสร็จแล้วก็นำเสื้อที่ย้อม ไปย่ำ ใส่กับโคลนทิ้งไว้ 3 ชั่วโมง หรือครึ่งวัน จึงนำมาซักล้างออกและนำไปใส่ได้

ผ้าไหม ที่ได้จากการทอ จึงเป็นเครื่องพิสุจน์ให้คนในชุมชนได้เห็นว่า หญิงสาวผู้ที่ทอผ้าไหมสำเร็จ จะเป็นผู้ที่มีความมานะอดทน ละเอียดอ่อน ใครได้เป็นแม่ศรีเรือน จะไม่ผิดหวัง

การทอผ้าไหม เป็นอาชีพที่ได้รับการสืบทอดมาจากแม่ ซึ่งจะคอยส่งสอนลูกสาวให้เรียนรู้ การทอผ้าไหมตั้งแต่ยังเยาว์วัย และหญิงสาวก็จะซึมซับรับเอาวิชาการทอผ้าไหมจากแม่มาทำต่อ เมื่อครั้งมีครอบครัว ผ้าไหม นอกจากจะใช้นุ่งห่อแล้ว ในการแต่งงานเครื่อง “สมมา” ที่ฝ่ายหญิงจะมอบให้แก่ญาติผู้ใหญ่ของฝ่ายชาย โดยจะใช้ไหมที่ทอจากมือของลูกสะใภ้

กว่าจะได้ผ้าไหมมาใส่แต่ละผืน ชาวบ้านจะต้องเรียนรู้การปลูกมอญพืชที่เป็นอาหารมอญ และเรียนรู้การเลี้ยงตัวหม่อนให้อ้วนพี เพื่อที่ตัวหม่อนจะได้ให้เส้นไหมที่มีคุณภาพ เมื่อมีเส้นไหม แล้วก็นำเส้นไหมมาทอเป็นผ้าผืน แล้วนำไปดัดเป็นเครื่องนุ่งห่ม การย้อมสีก็มีความจำเป็นที่จะ ทำให้ผ้าไหมที่ได้มีความสวยงามมากยิ่งขึ้น การเลือกเปลือกไม้ที่จะมาทำเป็นสีในการย้อมผ้าไหม ก็ล้วนแต่ต้องอาศัย องค์ความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดมา แต่อย่างไรก็ตามผู้รับเอาความรู้เหล่านี้จะนำไปปฏิบัติได้ดีก็ต้องมีความรักในการทอผ้าไหม จึงจะได้ผ้าไหมที่สวยงาม ไว้ใส่ประดับร่างกาย

การทอผ้าไหมในปัจจุบัน

ปัจจุบันผ้าไหมเป็นสินค้าที่มีราคาสูง บรรดาข้าราชการและชาวบ้านที่มีฐานะดี จึงจะสามารถที่จะซื้อหามาใส่ได้ ผ้าไหมที่มีอยู่ในปัจจุบัน มีทั้งผ้าไหมที่มาจาก การเลี้ยงตัวหม่อนและทอเป็นผ้าไหม และมาจากการซื้อเส้นไหมที่ทำมาจากใยสังเคราะห์ หรือเส้นไหมสังเคราะห์ และมีการผลิตผ้าให้มีความสวยงามใกล้เคียงผ้าไหมอีกมากมาย

การศึกษาชาวบ้านทั้งสองชุมชน คือ บ้านหินกอง และบ้านสำโรงเหนือ พบว่าในปัจจุบัน ชาวบ้านในชุมชนดังกล่าว ส่วนมากจะทอผ้าไหมด้วยการซื้อเส้นไหมสังเคราะห์ แทนเส้นไหมที่ มาจากการเลี้ยงหม่อน ด้วยเหตุผล ที่ต้องการลดขั้นตอนการทำผ้าไหม และเส้นไหมสังเคราะห์ เมื่อทอเป็นผ้าแล้วจะมีความสวยงามมากกว่า เส้นไหมที่มาจาก การเลี้ยงหม่อน เพราะเส้นไหมสังเคราะห์ จะมีขนาดของเส้นไหมเท่ากัน ขณะที่เส้นไหมที่ มาจากการสาวหลอดของชาวบ้าน จะมีขนาดไม่เสมอกันและเมื่อนำไปย้อมสีแล้วเส้นไหมสังเคราะห์จะมีความสวยงามมากกว่า

ชาวบ้านที่ทอผ้าไหมจะซื้อเส้นไหมสังเคราะห์ ในราคา กิโลกรัมละ 1,200–1,300 บาท จากนอกชุมชน แล้วจะนำเส้นไหมนั้นมาปั่นใส่กวด การทอผ้าไหมสังเคราะห์ส่วนมากจะทอเป็นผ้ามัดมี หลังจากที่ทำกวดแล้วก็จะนำเส้นไหมไปมัดมี ซึ่งการมัดมีถือว่าเป็นขั้นตอนที่ต้องใช้ความชำนาญ และเทคนิคส่วนบุคคล บางคนมัดมีดี ผ้าที่ทอออกมา ก็จะมี ความสวยงามตามไปด้วย หากมัดมีไม่ดี ก็จะทำให้ผ้าที่ได้ไม่สวยงาม ในการมัดมีจึงมีการจ้างคนที่มัดมีเก่งให้มัดให้ ราคา หัวละ 100 บาท พร้อมกับย้อมสีให้ด้วย

เมื่อมัดมีเสร็จแล้วจึงจะนำมาทอ โดยเจ้าของไหมจะเป็นคนทอผ้าไหมเอง การทอผ้าไหมครั้งหนึ่ง ส่วนมากจะทอครั้งละประมาณ 5 กิโลกรัม (เส้นไหม 5 กิโลกรัม) จะได้ผ้าไหมที่มีความยาวประมาณ 24 เมตร ผ้าไหมที่ทอเสร็จซื้อขายกันในราคา เมตรละ 350 – 400 บาท

การใช้เส้นไหมสังเคราะห์มาทอเป็นผ้าไหม ส่วนมากจะทำเพราะต้องการที่จะขายผ้าไหมซึ่งจะแตกต่างจากแต่ก่อน ซึ่งการทอผ้าไหมจะทำขึ้นเพื่อใช้ในครอบครัว อย่างไรก็ตาม แม้ผ้าไหมที่ทำจากเส้นไหมสังเคราะห์จะมีความสวยงามมากกว่า เส้นไหมที่มาจากการปลูกหม่อน เลี้ยงหม่อนมาเป็นเส้นไหมนำไปทอเป็นผ้า แต่ผ้าไหมที่มาจากการเลี้ยงก็มีความทนทาน และสวมใส่สบายกว่าไหมที่ทำจากผ้าไหมสังเคราะห์มาก

② อาชีพเสริมที่มีการทำอยู่ในปัจจุบัน

อาชีพเสริมของชาวบ้านทั้ง 2 ชุมชน คือ อาชีพที่ไม่กระทบต่อการทำอาชีพหลักและไม่เป็นภาระต่ออาชีพรอง แต่เป็นอาชีพที่ทำเสริมขึ้นเพื่อสร้างรายได้ให้เพิ่มมากขึ้นจากอาชีพหลัก และอาชีพรอง อาชีพจึงหมายถึง อาชีพที่ทำหลังจากว่างเว้นจากการประกอบกิจกรรมของอาชีพหลัก และอาชีพรอง พบว่าอาชีพเสริม ที่ชาวบ้านทั้ง 2 ชุมชน คือบ้านหินกองและบ้านลำโรงเหนือ ทำอยู่ในปัจจุบัน มีจำนวน 10 ชนิด มีดังนี้ การปลูกผัก การทอผ้าไหม เย็บผ้าโหล การเลี้ยงปลา การเลี้ยงหมู การเพาะเห็ด การแปรรูปปลา การเลี้ยงกบ นอกจากนี้ชาวบ้านในชุมชนยังเดินทางไปรับจ้างขายแรงงานในต่างถิ่น และรับจ้างก่อสร้างบ้านเรือน โดยเฉพาะคนที่ไปรับจ้างขายแรงงานส่วนมากจะเดินทางไปรับจ้างเป็นเวลานาน จะเดินทางกลับบ้านเฉพาะช่วงที่ชุมชนมีงานเทศกาลเท่านั้น ส่วนในช่วงทำนาหรือเวลาเลี้ยงวัว-ควาย คนกลุ่มนี้จะได้กลับมาช่วยแรงงาน แต่จะส่งเงินมาให้ครอบครัวเพื่อใช้เป็นทุนในการทำนาเท่านั้น

ทีมวิจัยได้ทำการศึกษา กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 227 ครอบครัว ในพื้นที่ 2 ชุมชน คือบ้านหินกอง หมู่ที่ 1 จำนวน 133 ครอบครัว บ้านหินกอง หมู่ที่ 14 จำนวน 101 ครอบครัว และบ้านลำโรงเหนือ จำนวน 43 ครอบครัว พบว่าประชากรส่วนใหญ่ในชุมชน จะประกอบอาชีพเสริม คือการทอผ้าไหมมากที่สุด รองลงมา คือ การเลี้ยงกบ และอาชีพอื่น ๆ การเริ่มต้นประกอบอาชีพเสริม แต่ละอาชีพมีพัฒนาการและความเป็นมา ดังนี้

2.1 การปลูกผัก การศึกษาพบว่า ชาวบ้านทั้ง 2 ชุมชน ส่วนมากจะปลูกผัก ตระกูลผัก

สวนครัว เช่น ตะไคร้ ข่า แมงลัก โหระพา เป็นต้น พืชผักจำพวกนี้ชาวบ้านจะปลูกไว้สำหรับบริโภคในครอบครัว กลุ่มตัวอย่างบ้านหินกองที่ได้ทำการสำรวจจำนวน 234 ครอบครัว มีการปลูกผักสวนครัว จำนวน 84 ครอบครัว ส่วนบ้านลำโรงเหนือศึกษาครัวเรือนทั้งชุมชน จำนวน 43 ครัวเรือน มีการปลูกผักสวนครัว จำนวน 2 ครัวเรือน ส่วนครัวเรือนอื่น ๆ จะซื้อผักจากรถขายกับข้าว ซึ่งจะเข้ามาขายทุกวัน วันละ 2 ครั้ง เข้าและเย็น ในขณะที่ชาวบ้านหินกอง จำนวน 4 ครัวเรือน ได้มีการปลูกผักสำหรับขายให้กับคนในชุมชน และบางครั้งก็ส่งขายให้กับแม่ค้าในตลาดในเมืองสุวรรณภูมิ พืชผักที่ชาวบ้านปลูกขาย จะมีหลากหลายชนิด เช่น ถั่วฝักยาว พริก มะเขือ ผักกาด ผักคะน้า เป็นต้น ปริมาณพื้นที่ ที่ปลูกแต่ละ ประมาณ 2-5 ไร่ ที่มีการใช้สำหรับปลูกผัก การปลูกผักของชาวบ้าน 4 ครอบครัว จะนำน้ำจากหนองสาธารณะประจำหมู่บ้าน และน้ำจากแม่น้ำเสียวมาใช้ในการรดผัก รายได้จากการขายผัก ตกวันละประมาณ 150-300 บาท ซึ่งจะสามารถปลูกได้จนถึงฤดูฝน จึงจะหยุดพัก หรือเปลี่ยนมาปลูก

ผักสวนครัวแต่ปลูกมากกว่าคนอื่นและเพียงพอที่จะขายให้กับชาวบ้านในชุมชนในแต่ละวันด้วย

2.2 เย็บผ้าโหล เริ่มมีการเย็บผ้าโหล ช่วงประมาณ ปี พ.ศ. 2542 โดยมีชาวบ้านซึ่งไปรับจ้างเย็บผ้าที่กรุงเทพ บางคนมีความชำนาญก็จะขอลานายจ้าง โดยรับเหมาผ้าจากนายจ้างมาเย็บที่บ้าน ราคาผ้าจ้างเย็บ ตกตัวละประมาณ 5-9 บาท กลุ่มคนที่เย็บผ้าโหลจะมีมอเตอร์ไซด์มาไม่ต่อเนื่อง บางครั้งก็ถูกโกงค่าแรงต้องเย็บผ้าฟรีโดยไม่ได้ค่าแรง ปัจจุบัน มีเพียงชาวบ้านสำโรงเหนือ จำนวน 2 ครอบครัว ที่ยังเย็บผ้าโหลอยู่ ส่วนคนอื่น ๆ ได้เปลี่ยนไปทำงานอย่างอื่น

2.3 การเลี้ยงปลา เดิมชาวบ้านจะมีบ่อน้ำตามแปลงนาเกือบทุกแปลง บ่อน้ำที่มีตามแปลงนา ทำขึ้นเพื่อจะเป็นแหล่งน้ำ สำหรับเก็บน้ำไว้ใช้สอยในช่วงที่ฝนทิ้งช่วง (การทำนาดำ) และบ่อน้ำที่มีอยู่ก็จะเป็นแหล่งอาศัยของปลาที่มากับน้ำที่หลากในฤดูฝน เมื่อหมดฤดูฝนปลาก็จะตกค้างตามบ่อน้ำเหล่านี้ ชาวบ้านก็จะทำการวิดจับปลาในฤดูแล้งหลังจากที่เกี่ยวข้าวเสร็จ

ต่อมาประมาณปี พ.ศ. 2538 – 2539 ธกส.(ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร) ได้เข้ามาส่งเสริมเงินทุนในการประกอบอาชีพ ชาวบ้านจึงเริ่มกู้ยืมเงิน ธกส. มาใช้ในการทำการเกษตร และมีชาวบ้านนำเงินจากการกู้เงิน ธกส.มาใช้ในการขุดลอกบ่อน้ำในแปลงนาให้มีขนาดใหญ่ขึ้น ประกอบกับทางหน่วยงานราชการ โดยเฉพาะสำนักงานประมงได้มีการรณรงค์ให้ชาวบ้านเลี้ยงปลา ชาวบ้านจึงเริ่มนำปลาเข้ามาเลี้ยง บ่อเลี้ยงปลาที่ทำขึ้นใหม่จะต่างจากบ่อน้ำเดิม คือ บ่อน้ำเดิมจะมีคูคันบ่อเพียงด้านเดียว ส่วนด้านอื่น ๆ จะปล่อยให้โล่ง ขอบบ่ออยู่ระดับเดียวกับพื้นนา แต่บ่อปลาที่ขุดเพื่อเลี้ยงปลาจะมีการทำคันคูรอบบ่อ และคันคูมีระดับสูงกว่าพื้นนา มาก เพื่อป้องกันไม่ปลาที่ปล่อยไปออกจากบ่อได้ ในขณะเดียวกันปลาธรรมชาติก็ไม่สามารถเข้าไปข้างในได้เช่นกัน

ในช่วงที่ทำการศึกษ ปี พ.ศ 2547 ซึ่งเป็นปีที่มีปริมาณน้ำฝนมากจนหลากท่วมบ่อปลา พบว่าปลาที่ชาวบ้านเลี้ยงไว้ หนีออกจากบ่อไปกับน้ำหมด นางสุวิทย์ ปาปะไพ ซึ่งได้ยืมเงินจาก ธกส. จำนวน 140,000 บาท มาขุดบ่อเลี้ยงปลา ได้ลงทุนในการขุดบ่อจำนวน 3 บ่อ ในเนื้อที่ 4 ไร่ ใช้เงินในการขุดบ่อ 100,000 บาท และซื้อลูกปลาอีก 15,000 บาท ที่เหลือใช้หมดไปกับการซื้ออาหารกระสอบมาเลี้ยงปลา ต้องประสบกับภาวะการขาดทุน

ส่วนนางรัศมี ซึ่งได้เลี้ยงปลาเช่นเดียวกัน แต่ที่ดินของนางรัศมีอยู่สูงกว่าที่ของนางสุวิทย์ ทำให้ไม่มีปัญหาเรื่องน้ำท่วม นางรัศมีได้เลี้ยงปลามาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 ด้วยการซื้อลูกปลามาเลี้ยง ในปีแรกจะยังไม่ขาย ปีที่สองจึงเริ่มขายปลา ลูกปลาที่เลี้ยงไว้จึงได้แพร่ขยายพันธุ์เป็นจำนวนมาก ปัจจุบันนางรัศมีจับปลาขายให้กับชาวบ้านในชุมชนทุกวัน แต่จะไม่ขายยกบ่อ เพราะต้องการให้ปลาที่เหลืออยู่ได้ขยายพันธุ์ต่อไป โดยไม่ต้องซื้อลูกปลามาเลี้ยงอีก

2.4 การเลี้ยงหมูไท้ หรือหมูกะโดน การเลี้ยงหมูไท้ ชาวบ้านเริ่มมีการนำเข้ามาเลี้ยง

ในหมู่บ้าน ช่วงประมาณ ปี พ.ศ.
2543 ซึ่งเป็นการนำพันธุ์หมูไทกี้
มาจากถิ่นอื่น และต่อมากมีการ
แพร่พันธุ์ และได้รับความนิยมใน
การเลี้ยง เนื่องจากหมูไทกี้ จะ
เลี้ยงง่ายต่างจากหมูขาว หรือหมู
พันธุ์ที่ต้องให้อาหารจำนวนมาก
และให้อาหารทั้งวัน หมูไทกี้กิน
อาหารง่าย ไม่ว่าจะเป็นเศษข้าวที่
เหลือกินของชาวบ้าน ผัก หญ้า
ต่าง ๆ ที่ขึ้นตามพื้นดิน ก็เป็นอาหาร

การเลี้ยงหมูไท้ก็ ชาวบ้านจะทำคอกจากเศษไม้หรือไม้ที่เหลือจากการใช้งาน แล้วมาตีเป็นคอก ส่วนหลังคาจะใช้เศษสังกะสีหรือหญ้าคามุงไว้ก็ได้ พื้นคอกก็เป็นพื้นดินทั่วไป ไม่ต้องลาดพื้นซีเมนต์ หมูไท้ก็จะชอกซอนตามพื้นดินในคอกขุดเยี่ยหาเศษอาหารกิน การให้อาหารหมูไท้ก็ จะให้ตอนเช้าและตอนเย็น คนเลี้ยงหมูไท้ส่วนมากจะขายหมูเล็กที่เพิ่งเลิกนม (หลังคลอด 45 วัน) ราคาซื้อขาย ตัวละ 500-700 บาท ชาวบ้านจะไม่เลี้ยงหมูไว้นาน เพราะหมูไท้เป็นหมูขนาดเล็ก หากเลี้ยงไปนาน ๆ ขนาดของตัวหมูก็จะไม่ใหญ่ไปกว่านี้ แต่กลับจะเป็นการเพิ่มต้นทุนจากการให้อาหารต่อหมู ชาวบ้านจึงขายหมูเล็กเพื่อให้นำคนซื้อนำไปบริโภค

หมู่ไท่ก็ ออกลูกครั้งละ 9-15 ตัว หมู่ไท่ก็ใช้เวลาตั้งท้องนาน 4 เดือน จึงคลอดลูก และให้นมลูกประมาณ 30-45 วัน จากนั้นจะเริ่มเป็นสัตว์ พร้อมที่จะผสมพันธุ์ใหม่ หมู่ไท่ก็จะให้ผลตอบแทนเป็นลูก ปีละ 3 รุ่น ชาวบ้านหินกอง จำนวน 8 ครอบครัวยังคงเลี้ยงหมู่ไท่อยู่ในปัจจุบัน ซึ่งผลผลิตหมูยังไม่พอต่อความต้องการของชาวบ้านในชุมชนที่ต้องการบริโภคหมู่ไท่อยู่

การเพาะเห็ด ชาวบ้านเรียนรู้การเพาะเห็ด จากการเข้ามาส่งเสริมของบุคคลภายนอกที่ได้เข้ามาฝึกอบรมการเพาะเลี้ยงเห็ดนางฟ้าและเห็ดนางรม โดยการจัดฝึกอบรมของเครือข่ายธนาคารการเงินตำบลหินกองในช่วงปี พ.ศ.2545โดยส่งเสริมให้ชาวบ้านฝึกการเพาะเชื้อเห็ดเพื่อขายก้อนและการเลี้ยงเห็ดเพื่อขายดอก ปัจจุบันมีชาวบ้านทำโรงเห็ดยังมีการ

รวมกลุ่มกันเพาะเชื้อเห็ดอยู่ และมีสมาชิกกลุ่มเพาะเห็ดจำนวน 3 คน ที่มีการนำเห็ดที่เพาะมาเลี้ยงต่อเพื่อขายดอก

การขายก้อนเห็ด จะขายในราคาก้อนละ 4-6 บาท ขึ้นอยู่กับช่วงฤดู ส่วนดอกเห็ดจะขายในราคา กิโลกรัมละ 30 - 35 บาท แต่โดยส่วนมากชาวบ้านจะแบ่งเห็ดใส่ถุงนำไปขายถุงละ 10 บาท สมาชิกกลุ่มเพาะเห็ดบ้านลำโรงเหนือจำนวน 18 คน มีรายได้จากการขายก้อนเชื้อเห็ดคนละประมาณ 734 บาท ต่อปี (รายได้หักต้นทุนแล้ว) ซึ่งชาวบ้านพอใจต่อรายได้ที่เกิดขึ้นแม้จะเป็นจำนวนเงินที่ไม่มาก แต่ในระหว่างที่เพาะเชื้อเห็ด ชาวบ้านก็จะมีเห็ดที่เกิดขึ้น โดยนำมาเป็นอาหารสำหรับบริโภคในครอบครัว ในขณะที่เพาะเห็ดชาวบ้านยังสามารถเลี้ยงวัว-ควาย ได้ และมีเวลาเหลือในการทำกิจกรรมอย่างอื่นด้วย

2.5 การเลี้ยงกบ การเลี้ยงกบของชาวบ้านแต่ละครอบครัว ส่วนมากจะเลี้ยงครอบครัวละ 500-1,000 ตัว โดยจะใช้ผ้าดางเขียว ทำเป็นบ่อสำหรับเลี้ยงกบ ชาวบ้านจะทำบ่อกบไว้ใกล้กับบ้าน พบว่าชาวบ้านหินกอง 61 ครอบครัวมีประสบการณ์ในการเลี้ยงกบ ที่ประสบความสำเร็จ (ขณะศึกษาเป็นช่วงที่ชาวบ้านไม่ค่อยนิยมเลี้ยงเพราะเป็นฤดูแล้ง) ในขณะที่ชาวบ้านลำโรงเหนือ ซึ่งได้มีการเลี้ยงเมื่อปีที่ผ่านมา แต่ล้มเหลว เนื่องจากไม่มีความรู้ในการเลี้ยงกบ ทำให้กบไม่โต และกบหนีออกจากคอก ในปัจจุบันจึงไม่มีคนเลี้ยงกบในบ้านลำโรงเหนือเลย

การเลี้ยงกบ ชาวบ้านจะใช้หัวอาหารที่ซื้อจากร้านค้าในตัวเมือง ในราคากิโลกรัมละ 10 บาท โดยจะทำการเลี้ยงอยู่ประมาณ 45 วัน กบจึงโตได้ขนาดสำหรับขาย การขายกบจะขายในราคากิโลกรัมละ 35- 55 บาท ในบางครั้งกบมีราคาสูงถึง กิโลกรัมละ 70 บาท ชาวบ้านจะมีรายได้จากการขายกบในหนึ่งรอบครั้งละ 2,000 - 2,500 บาท นอกจากขายกบแล้ว ชาวบ้านก็นำกบที่เลี้ยงไว้มาทำเป็นอาหารไว้กินในครอบครัวด้วย

การเลี้ยงกบของชาวบ้านหินกอง เริ่มมีการเลี้ยงในช่วงปี พ.ศ.2545 มาจนถึงปัจจุบัน การเลี้ยงกบชาวบ้านจะสั่งซื้อลูกกบมาจากฟาร์มเพาะพันธุ์กบในตัวเมืองจังหวัดร้อยมาเลย์ เมื่อกบโตก็จะขายออกและสั่งซื้อลูกกบมาเลี้ยงใหม่

2.6 การแปรรูปปลา การศึกษาข้อมูล

การแปรรูปปลา ซึ่งมีการทำอยู่ในชุมชนพบว่า การแปรรูปปลาโดยพื้นฐานทั่วไปคือการทำปลาร้า แต่การแปรรูปปลาของชาวบ้านหินกอง เราพบว่าชาวบ้านมีการนำปลาที่ได้จากบ่อน้ำจากแปลงนามาแปรรูปเป็น ปลาช่อนรมควัน และการนำปลาตะเพียนมาแปรรูปเป็นปลาต้ม นางวาสนา เจียมเรียง ชาวบ้านที่ทำปลารมควัน และทำปลาต้ม บอกกับเราว่าได้ทำปลารม

ควันมาหลายปีแล้ว โดยจะทำครั้งละไม่มาก เมื่อทำเสร็จก็จะนำไปขายในชุมชน ขายหมดก็จะกลับมาทำใหม่ ส่วนการทำปลาต้มจะทำครั้งละเป็นจำนวนมาก เพราะปลาต้มสามารถนำไปขายให้กับชาวบ้านในชุมชนอื่นได้ด้วย และปลาตะเพียนที่จะนำมาทำปลาต้มหาซื้อได้ง่าย และราคาไม่สูงมากนัก แต่สำหรับปลาช่อนแล้วหากจะซื้อปลาสดมาทำเป็นปลารมควันจะได้กำไรไม่มากเท่ากับการทำปลาต้มจากปลาตะเพียน และปลาต้มก็เป็นที่ยอมรับของชาวบ้านด้วย ปลาต้มจะขายในราคาตัวละ 10 บาท ส่วนปลารมควันจะขายตัวละ 15 บาท ครอบครัวมีรายได้จากปลาต้มครั้งละ 500–800 บาท ซึ่งรายได้จากการขายปลาต้ม จะมีรายได้เมื่อทำปลาเท่านั้น โดยไม่ได้ทำต่อเนื่องอย่างเป็นล่ำเป็นสัน แต่จะทำเป็นอาชีพเสริมหลังจากที่ทอผ้าไหมเสร็จแล้วเท่านั้น

2.7 การทอผ้าไหม การทอผ้าไหมเป็นอาชีพเสริมที่มีการทำอย่างต่อเนื่องจากอดีต จนถึง

ปัจจุบัน พัฒนาการการทอผ้าไหมได้มีการปรับปรุงเพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการของตลาดและกลุ่มผู้บริโภค ชาวบ้านเริ่มเรียนรู้เทคนิคและทักษะในการผลิตผ้าไหมด้วยการคิดค้นขึ้นเอง และการพบเห็นรูปแบบของผลิตภัณฑ์ผ้าไหมจากชุมชนอื่น แล้วนำมาทดลองทำของตนเอง

การทำผ้าไหมในอดีตชาวบ้านจะเริ่มทำผ้าไหมด้วยการบ่มเลี้ยงตัวหม่อน จนกระทั่งตัวหม่อนแก่ตัวให้ฝักหลอก และจึงนำฝักหลอกมาสาวเป็นเส้นไหม จากนั้นจึงจะนำไปทอเป็นผ้าผืน เมื่อได้ผ้าไหมเป็นผืนผ้าแล้ว จึงนำไปตัดเป็นรูปร่างตามความชอบ เป็นผ้าไหมสำหรับใช้นุ่งห่ม หากใครต้องการเพิ่มความสวยงาม ก็จะนำสีจากเปลือกไม้มาย้อมผ้าไหมเป็นสีต่าง ๆ เพิ่มความสวยงามขึ้นอีกด้วย

ผ้าไหมที่มีการผลิตในอดีตส่วนมากจะผลิตเป็นผ้าขาวม้า ผ้าโสร่ง เสื้อไหม และผ้าสไบ เพื่อใช้ในครอบครัว และเก็บไว้เป็นของฝากกับแขกคนสำคัญของแต่ละครอบครัว

การผลิตผ้าไหมในปัจจุบัน ชาวบ้านเริ่มหันมานิยมซื้อเส้นไหมที่มีการผลิตมาจากโรงงานมาทอเป็นผ้าไหม ซึ่งเส้นไหมที่ผลิตจากโรงงานจะมีขนาดเส้นไหมเท่ากัน ทำให้ผ้าไหมที่ทอจากเส้นไหมโรงงานมีความสวยงามกว่า ผ้าไหมที่ผลิตจากเส้นไหมที่ได้จากการเลี้ยงตัวหม่อน ขณะเดียวกันชาวบ้านก็เริ่มเรียนรู้ลวดลายผ้าไหม และมีการคิดค้น ลายผ้าไหมขึ้นใหม่ อยู่ตลอดเวลา ทำให้ผ้าไหมในปัจจุบัน มีความสวยงาม และประณีตมากกว่าผ้าไหมที่มีการผลิตได้ในอดีต แต่อย่างไรก็ตามการนำเข้าเส้นไหมจากโรงงาน ก็ทำให้เกิดการเพิ่มต้นทุนการผลิตผ้าไหมขึ้นอย่างสูง ในขณะที่ราคาจำหน่ายผ้าไหมก็ไม่แตกต่างจากผ้าไหมที่ผลิตจากไหมที่ชาวบ้านเลี้ยงเอง

พฤติกรรมการทำผ้าไหมในปัจจุบัน จึงเป็นการผลิตผ้าไหมเพื่อการค้าเป็นหลัก ชาวบ้านแต่ละครอบครัวที่ทอผ้าไหม จะซื้อเส้นไหมครั้งละประมาณ 5 กิโลกรัม ในราคากิโลกรัมละ 1,200 – 1,300 บาท ซึ่งจะทอเป็นผ้าไหมได้จำนวน 24 เมตร และนำไปขายในราคาเมตรละ 350 – 400 บาท และยังต้องใช้เวลาในการทอผ้าไหมมากขึ้นด้วย เพื่อให้ได้ผ้าไหม ที่ทันต่อความต้องการของผู้ซื้อ ในรอบหนึ่งปี ชาวบ้านจะทอผ้าไหม 3-4 ครั้งต่อปี ทำให้แรงงานในครอบครัวซึ่งในอดีต จะทอผ้าไหมเมื่อว่างจากการทำนา และว่างจากการหาหญ้าให้วัว – ควาย จึงจะมาทอผ้าไหม แต่ในปัจจุบัน สมาชิกครอบครัวที่ทอผ้าไหมต้องใช้เวลาทั้งหมดในการทอผ้าไหม โดยไม่ได้ไปช่วยครอบครัวในด้านอื่น ๆ เลย

สถานะภาพของการทอผ้าไหมในปัจจุบัน จึงเป็นมากกว่าอาชีพเสริมที่ทำเมื่อว่างจากอาชีพหลักและอาชีพรอง แต่การทอผ้าไหมกำลังพัฒนาสู่การเป็นกิจกรรมอาชีพประจำของครอบครัวในชุมชนหินกองและชุมชนลำโรงเหนือที่ดำเนินอยู่ในปัจจุบัน

การประกอบอาชีพของชาวบ้านในชุมชนหินกองและชุมชนลำโรงเหนือ แต่ละครอบครัวจะประกอบอาชีพการทำนาเป็นหลัก รองลงมาคือการเลี้ยงวัว-ควาย และยังแสวงหากิจกรรมอื่น ๆ มาทำเป็นอาชีพเสริม เช่น การทอผ้าไหม และนอกจากกิจกรรมดังกล่าวแล้ว ชาวบ้านยังมีการใช้เวลาว่าง ในการหาอาหาร จำพวกปลา สัตว์ต่าง ๆ ที่หาได้ตามทุ่งนา และแม่น้ำเสียว มาเป็นอาหารบริโภคในครอบครัว บางครั้งหาได้มาก ก็จะนำไปขายเป็นรายได้ให้กับครอบครัว

ต่อมามีการติดต่อกันระหว่างคนในชุมชนและคนนอกชุมชนมีมากขึ้น ชาวบ้านเริ่มรู้จักอาชีพใหม่ และได้นำเอาความรู้ และอาชีพใหม่นั้นมาใช้ในการชุมชน ทำให้แต่ละชุมชนมีการประกอบกิจกรรมทางอาชีพมากขึ้น

แม้จะมีกิจกรรมอาชีพใหม่เป็นทางเลือกให้ชาวบ้านแต่ละครอบครัวมากขึ้น แต่ชาวบ้านทั้งสองชุมชน ยังคงยึดการทอผ้าเป็นอาชีพหลักเป็นส่วนใหญ่ของคนในชุมชน ส่วนอาชีพอื่นๆ นั้น มีการทำบ้าง เพื่อเป็นกิจกรรมเสริมในการสร้างรายได้ให้กับครอบครัว

การแสวงหากิจกรรมอาชีพใหม่ๆ รวมทั้งการพัฒนาเทคนิค วิธีการ ในการประกอบอาชีพแต่ละอย่างดำเนินไปด้วยความมุ่งมั่น ที่จะสร้างความเข้มแข็งความมั่นคงให้กับสถาบันครอบครัว เพื่อให้ดำรงอยู่ได้อย่างเท่าเทียมกับครอบครัวอื่นในชุมชน

③ การวิเคราะห์ทางเลือกในการประกอบอาชีพเสริม ที่สร้างรายได้

การศึกษาในครั้งนี้ ทีมวิจัย ได้ใช้ข้อมูลการประกอบอาชีพ ซึ่งได้มาจากการทำกิจกรรมร่วมกับชาวบ้านในชุมชน พบว่าในอดีตชาวบ้านจะประกอบกิจกรรมอาชีพสำคัญอยู่ 3 กิจกรรม คือ การทำนา การเลี้ยงวัว-ควาย และการทอผ้าไหม ส่วนการหาปลา หาสัตว์ต่าง ๆ เป็นเพียงการหาอาหารเท่านั้น ต่อมาในปัจจุบันชาวบ้านในชุมชนได้มีการพัฒนาอาชีพและแสวงหาอาชีพใหม่ ๆ เข้ามาทำกันมากขึ้น การศึกษาพบว่า ชาวบ้านหินกองและบ้านสำโรงเหนือมีการประกอบอาชีพใกล้เคียงกัน พบว่า อาชีพเสริมที่ทำอยู่จำนวน 8 กิจกรรม ดังนี้

ตารางแสดงจำนวนประชากร ที่ประกอบอาชีพเสริมในหมู่บ้านต่าง ๆ

บ้าน	ปลูกผัก	ทอผ้าไหม	เย็บผ้าโหล	เลี้ยงปลา	เลี้ยงหมู	เพาะเห็ด	แปรรูปปลา	เลี้ยงกบ	ประชากร
หินกอง ม. 1	-	40	-	-	5	3	-	36	133
หินกอง ม. 14	4	48	-	3	3	6	3	25	124
สำโรงเหนือ	2	15	2	-	-	3	-	-	43

ข้อมูลจากตารางแสดงให้เห็นถึง จำนวนประชากรที่ประกอบอาชีพเสริมแต่ละอาชีพ ซึ่งการทอผ้าไหมเป็นอาชีพเสริมที่มีชาวบ้านทำมากที่สุด และมีกระจายอยู่ทุกชุมชน ส่วนอาชีพอื่นยังมีการทำน้อยมาก เช่น การปลูกผัก การเลี้ยงปลา และการแปรรูปปลา เป็นต้น

ทีมวิจัยได้ศึกษาข้อมูลทั้งจากการระดมจากกลุ่มย่อย และการสัมภาษณ์รายบุคคล เพื่อนำเอาข้อมูลมาใช้ในการวิเคราะห์ร่วมกัน ถึงความเป็นไปได้ในการส่งเสริมอาชีพให้กับชาวบ้านว่าอาชีพเสริมที่ชาวบ้านกำลังดำเนินการอยู่นั้นแต่ละอาชีพเสริมมีเงื่อนไขข้อจำกัด มีโอกาสความเป็นไปได้ในการส่งเสริมอย่างไรบ้าง

3.1 การวิเคราะห์ศักยภาพ เงื่อนไข ปัจจัยและโอกาสอาชีพเสริมแต่ละอย่าง

เพื่อทำความเข้าใจถึงศักยภาพของอาชีพแต่ละอย่าง อันจะเป็นเครื่องมือที่จะใช้สำหรับทำความเข้าใจกับสมาชิกกลุ่มเป้าหมายและคณะกรรมการเครือข่าย ฯ เพื่อนำไปสู่การวางแผนการส่งเสริมสนับสนุนชาวบ้านในการเลือกประกอบอาชีพเสริมต่อไป

3.1.1 การปลูกผัก การศึกษาข้อมูลจำนวนประชากรที่มีการปลูกผักในแต่ละชุมชน พบว่าชาวบ้านหินกองจำนวน 257 ครอบครัว มีผู้ปลูกผัก จำนวน 84 ครอบครัว ส่วนบ้านสำโรงได้ทำการสำรวจ 43 ครอบครัว พบว่า มีผู้ปลูกผักจำนวน 2 ครอบครัว ขณะที่การปลูกผักของชาวบ้านทั้ง 84

ครอบครัวนั้นเป็นการปลูกผักเพื่อบริโภคในครอบครัว ถึง 80 ครอบครัว มีชาวบ้านแค่ 4 ครอบครัว ซึ่งเป็นผู้ปลูกผักเพื่อขาย ส่วนบ้านสำโรงเหนือไม่มีชาวบ้านที่ปลูกผักเพื่อขายเลย

จากสภาพทางภูมิประเทศของพื้นที่ตำบลหินกอง ซึ่งครอบคลุมชุมชนหินกองและชุมชนสำโรงเหนือ พื้นที่ส่วนมากเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำเสียว พื้นดินส่วนใหญ่ซึ่งเป็นที่นา จึงมีสภาพความอุดมสมบูรณ์ อันเกิดจากการทับถมของตะกอนดินที่ไหลมาทับน้ำในฤดูน้ำหลาก ประกอบกับชาวบ้านแต่ละครอบครัวจะมีบ่อน้ำของครอบครัวตามแปลงนาของตนเองจำนวน 90 % ของประชากรทั้งชุมชน

ขณะที่ทรัพยากรแหล่งน้ำที่มีอยู่ในชุมชน ทั้งแม่น้ำเสียวซึ่งเป็นแม่น้ำขนาดใหญ่ มีน้ำตลอดทั้งปี รวมทั้งแหล่งน้ำสาธารณะประโยชน์ของชุมชน ที่ชาวบ้านสามารถใช้ร่วมกันมีจำนวน 5 แห่ง ทรัพยากรเหล่านี้จึงเปรียบเสมือนเป็นต้นทุน ซึ่งสามารถจะสนับสนุนกิจกรรมการปลูกผักของชาวบ้านได้อย่างดี

นอกจากต้นทุนทางทรัพยากรที่มีอยู่อย่างเพียงพอแล้ว ชาวบ้านทั้งสองชุมชนก็เคยมีประสบการณ์ในการปลูกผักมาแล้ว หากแต่เพียงว่าพืชผักที่เคยปลูกมีจำนวนไม่กี่ชนิด และส่วนใหญ่เป็นผักสวนครัว เช่น ข่า ตะไคร้ โหระพา เป็นต้น ซึ่งหากชาวบ้านจะหันมาปลูกผักเพื่อขาย ประเภท ถั่ว ผักยาว ผักกาด คะน้า และกะหล่ำ ซึ่งเป็นผักที่ชาวบ้านในชุมชนใช้บริโภคในแต่ละวันอยู่แล้ว ก็มีความจำเป็นที่จะต้องสนับสนุนชาวบ้านในการเสริมความรู้ ทักษะในการปลูกผัก รวมทั้งการวางแผนการผลิตร่วมกับสมาชิกเพื่อให้ผลผลิตที่จะได้เพียงพอต่อความต้องการของคนในชุมชน

กลุ่มเป้าหมายสำหรับผู้ปลูกผัก ซึ่งเป็นคนในชุมชนมีอยู่จำนวน 257 ครอบครัวในชุมชนหินกอง และอีก 43 ครอบครัวในชุมชนสำโรงเหนือ อันเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักกลุ่มแรกที่จะเป็นกำลังซื้ออย่างดี รวมทั้งยังมีความเป็นไปได้ที่จะนำผลผลิตออกจำหน่ายยังตลาดในเมืองหรือชุมชนใกล้เคียงด้วย

อย่างไรก็ตามหากมีการส่งเสริมชาวบ้านให้ปลูกผักเป็นอาชีพเสริม ควรเพิ่มจำนวนคนปลูกผักในชุมชนหินกอง จากเดิม 4 ครอบครัวให้มากขึ้นอีก เพื่อให้ผลผลิตไม่มากเกินไปเกินความต้องการ ในขณะเดียวกันกลุ่มผู้ปลูกผักก็จะได้อำนาจในการต่อรองกับตลาดภายนอกชุมชนด้วย ส่วนบ้านสำโรงเหนือปัจจุบันไม่มีชาวบ้านปลูกผักเลย ชาวบ้านต้องบริโภคผักจากนอกชุมชน หากได้มีการส่งเสริมให้ชาวบ้านเริ่มปลูกผัก พืชผักที่จะได้ก็จะสามารถส่งขายให้กับคนในชุมชนเป็นกลุ่มเป้าหมายแรก ควรส่งเสริมให้มีการปลูกผักแต่ไม่ควรมากเกินไป เนื่องจากเป็นชุมชนขนาดเล็กที่มีกำลังซื้อไม่มากนักเหมือนชุมชนหินกอง

3.1.2 เย็บผ้าโหล การเย็บผ้าโหล เป็นอาชีพเสริมที่ชาวบ้านเริ่มนำเข้ามาในชุมชนช่วงประมาณ ปี พ.ศ. 2542 อันเกิดจากกลุ่มคนที่เข้าไปขายแรงงาน ด้วยการรับจ้างเย็บผ้าที่กรุงเทพฯ แล้วพยายามที่จะใช้ความรู้ที่ได้รับกลับมาประกอบอาชีพในชุมชน ด้วยการรับออร์เดอร์ผ้าจากนายจ้าง มาเย็บที่บ้าน ซึ่งในช่วงแรกมีชาวบ้านให้ความสนใจร่วมลงทุนซื้อจักรเย็บผ้ามาร่วมเย็บผ้าด้วยกัน แต่ต่อมาก็เกิดมีปัญหาเมื่อผ้าที่เย็บเสร็จแล้วนำส่งคืนสู่นายจ้าง บางครั้งนายจ้างก็จะขอค่าแรงไว้ก่อน และเริ่ม

มีปัญหาเพิ่มมากขึ้นจนถึงขั้นถูกโกงค่าแรง ทำให้ชาวบ้านหลายคนเลิกเย็บผ้า หันไปประกอบอาชีพเสริมอย่างอื่นแทน ปัจจุบันพบว่ามีชาวบ้านจำนวน 2 คน ที่ยังคงเย็บผ้าโฮลอยู่

ทรัพยากร ที่จะใช้ในการเย็บผ้า เช่น ผ้า จักร ด้าย เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ชาวบ้านจะต้องพึ่งจากภายนอก โดยมีฝีมือเท่านั้นที่เป็นต้นทุนติดตัว ขณะที่การขึ้นลงของค่าแรงก็มาจากการกำหนดโดยนายจ้าง ซึ่งไม่มีแน่นอน และชาวบ้านไม่มีอำนาจในการต่อรองราคา การเย็บผ้าโฮล จึงเป็นอาชีพเสริมที่มีข้อจำกัดมากกว่าอาชีพเสริมอื่น ๆ

3.1.3 การเลี้ยงปลา ชาวบ้านเรียนรู้การเลี้ยงปลา ด้วยการมาส่งเสริมของหน่วยงานราชการ ที่พยายามสนับสนุนงบประมาณ เพื่อใช้ในการเลี้ยงปลา เช่น เงินสำหรับขุดบ่อเลี้ยงปลา เงินทุนสำหรับซื้อลูกปลา เหล่านี้เป็นต้น

การศึกษาพบว่า ชาวบ้านหिनกองจำนวน 3 ครอบครัว ที่มีการเลี้ยงปลา และประสบความสำเร็จ ส่วนคนอื่น ๆ อีกหลายครอบครัว ซึ่งได้เลี้ยงปลาเช่นเดียวกันแต่ไม่ประสบความสำเร็จ อันเกิดจากปัญหาน้ำท่วมบ่อปลาทำให้ปลาที่ชาวบ้านเลี้ยงไว้หายไปกับน้ำที่หลากท่วมบ่อปลา

ปลาที่ชาวบ้านนิยมเลี้ยง ได้แก่ ปลาดู ปลาตะเพียน ปลานิล ปลาดุก เป็นต้น ซึ่งปลาเหล่านี้ล้วนเป็นปลาที่เจริญเติบโตได้ง่าย ในสภาพแวดล้อมทั่วไป

เนื่องจากสภาพพื้นที่ซึ่งเป็นที่ราบต่ำลุ่มแม่น้ำเสียว ประกอบกับในช่วง 2 – 3 ปี ที่ผ่านมาปริมาณน้ำฝนมาก ทำให้น้ำเสียวล้นตลิ่งเข้าหลากท่วมบ่อปลา ทำให้ชาวบ้านได้รับความเสียหาย ขณะที่ชาวบ้านซึ่งเลี้ยงปลาเช่นเดียวกัน แต่มีบ่อปลาอยู่ในพื้นที่ซึ่งอยู่สูงกว่าระดับน้ำจะหลากท่วมถึง ไม่ได้รับความเสียหาย

ความต้องการของชาวบ้านในการบริโภคปลา ยังมีอยู่สูง ปริมาณจำนวนปลาที่ได้จากบ่อปลาของชาวบ้านทั้ง 3 ครอบครัว ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการบริโภคของคนในชุมชน ในขณะที่ปลาเลี้ยงเหล่านี้ยังเป็นวัตถุดิบที่ชาวบ้านจะใช้นำไปแปรรูปด้วย ยังมีความต้องการสูง

การส่งเสริมชาวบ้านในการเลี้ยงปลาให้เป็นอาชีพเสริม เป็นอาชีพเสริมที่มีความมั่นคงในด้านตลาด ทั้งผู้บริโภคในชุมชน กลุ่มคนที่นำปลาไปแปรรูป และผู้บริโภคนอกชุมชน ขณะเดียวกันก็ต้องคำนึงถึงปัญหาน้ำท่วมบ่อปลาด้วย

3.1.4 การเลี้ยงหมูไทเก้ หมูไทเก้ หรือหมูกะโดน เป็นหมูขนาดเล็กชาวบ้านนิยมซื้อเป็นตัวนำมาเป็นอาหาร สำหรับต้อนรับแขกของครอบครัวหรือทำเป็นอาหารในเวลาที่มีการพบปะสังสรรค์กัน หมูไทเก้มีการเลี้ยงจำนวน 8 ครอบครัว ประมาณครอบครัวละ 8 – 13 ตัว ใช้เวลาในการเลี้ยงแต่ละรุ่นประมาณ 165 วันต่อรุ่น (ตั้งแต่ตั้งท้องจนขายได้) ราคาตัวละ 500 – 800 บาท

หมูไท่ เป็นสัตว์ที่เลี้ยงง่ายในทุกสภาพพื้นที่ อาหารที่ใช้เลี้ยงหมูไท่ จะเป็นเศษอาหารที่เหลือจากการบริโภค หรือบางครั้งมีรำข้าวหรือน้ำข้าวสารถ้ามดเป็นอาหารไท่ก็ได้ ส่วนคอกหรือโรงเรือนก็สามารถใช้เศษไม้เศษหญ้าทำโดยไม่ต้องลาดพื้นซีเมนต์หมูไท่ก็สามารถอยู่ได้

ด้านการตลาด ผู้บริโภคยังมีความต้องการบริโภคอยู่ ขณะที่ต้นทุนในการเลี้ยงก็ต่ำ และปริมาณหมูไท่ที่มีอยู่ก็มีจำนวนน้อยมาก การส่งเสริมหรือสนับสนุนการเลี้ยงหมูไท่ยังเป็นอาชีพเสริมที่มีความเป็นไปได้ในด้านความมั่นคงด้านการตลาด และเป็นอาชีพเสริมที่ไม่เป็นภาระหรือกระทบต่อการประกอบอาชีพหลักด้วย

3.1.5 การเพาะเห็ด การเพาะเห็ด ซึ่งทำกันอยู่ในชุมชน ทั้งบ้านหินกอง และบ้านลำโรงเหนือ ส่วนมากมีการรวมตัวกันทำเป็นกลุ่ม ชาวบ้านลำโรงจะรวมกันเป็นกลุ่มเพื่อร่วมกันทำก้อนเห็ดขายให้กับชาวบ้านที่จะนำไปเพาะเลี้ยงเพื่อขายดอกเห็ด ซึ่งชาวบ้านจะมีรายได้จากการหักต้นทุน และแบ่งกำไรกันคนละประมาณ 734 บาทต่อปี

เห็ดยังเป็นอาหารที่ชาวบ้านนิยมซื้อมาทำอาหารกันอยู่ การทำก้อนเห็ดขายจึงยังไม่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคในชุมชน ซึ่งแม้จะผลิตก้อนเห็ดได้แต่ยังขาดชาวบ้านที่จะเพาะเลี้ยงเห็ดเพื่อขายดอก

ดังนั้นการส่งเสริมชาวบ้านในการเลี้ยงเห็ดขายดอกจึงมีความเป็นไปได้ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคในชุมชน และมีโอกาสที่จะขายให้กับคนนอกชุมชนได้ด้วย แต่ก็ไม่ควรมีชาวบ้านที่จะเพาะเลี้ยงเห็ดมากเกินไป เพราะจะทำให้ผลผลิตเกินความต้องการของชาวบ้าน โดยให้ยึดกลุ่มผู้บริโภคภายในชุมชนเป็นหลัก

3.1.6 การเลี้ยงกบ การเลี้ยงกบได้รับความนิยมกันมากในชุมชนบ้านหินกอง ซึ่งมีชาวบ้านที่ต้องการเลี้ยงกบ จำนวน 61 ครอบครัว โดยจะเลี้ยงครอบครัวละ 500–1,000 ตัว ส่วนมากจะเลี้ยงไว้สำหรับบริโภคในครอบครัวและขายบางส่วน แต่ในชุมชนบ้านลำโรงเหนือในปัจจุบันไม่มีชาวบ้านเลี้ยงกบเลย เนื่องจากในช่วง 2 ปีก่อนชาวบ้านลำโรงเหนือนิยมเลี้ยงกบกันมาก แต่การเลี้ยงกบของชาวบ้านลำโรงเหนือ ไม่ประสบความสำเร็จเพราะไม่มีประสบการณ์ ปัจจุบันจึงไม่มีคนเลี้ยง

ขณะที่ชาวบ้านลำโรงเหนือยังคงซื้อจากชุมชนอื่นมาบริโภคอยู่ จึงเป็นโอกาสที่จะเข้าไปส่งเสริมชาวบ้านลำโรงเหนือด้วยการสนับสนุนความรู้ทักษะในการเลี้ยงกบให้กับชาวบ้าน เพื่อให้ชาวบ้านลำโรงเหนือเลี้ยงกบเป็นอาชีพเสริมซึ่งจะทำให้เกิดรายได้แก่ชาวบ้าน

ส่วนบ้านหินกอง ปริมาณคนเลี้ยงมีจำนวนมาก ผลผลิตที่ได้จึงควรเป็นการส่งเสริมการเลี้ยงเพื่อบริโภคในครอบครัว ไม่ควรเน้นการส่งเสริมให้เลี้ยงเพื่อขาย เพราะจะมีปัญหาด้านการตลาดต่อไปในอนาคต

3.1.7 การแปรรูปปลา ความสนใจของชาวบ้านที่จะทำการแปรรูปปลา เกิดขึ้นจากสภาวะที่ปลา ตามบ่อปลาที่เป็นปลาธรรมชาติ ตกค้างตามบ่อปลาเป็นจำนวนมาก ในอดีตชาวบ้านจะขายปลาแบบเหมาขายยกบ่อให้กับพ่อค้าจากจังหวัดกาฬสินธุ์ในราคาที่ถูกมากด้วยความจำยอม เพราะปลามีเยอะมากกว่าความต้องการของผู้บริโภคในชุมชน

การนำปลาช่อนมาทำเป็นปลารมควัน ได้ ทำให้ปลาช่อนรมควันมีราคาสูงขึ้น และส่งผลให้ชาวบ้านนำเอาวิธีการแปรรูปปลานี้ ไปเป็นข้อต่อรองในการเพิ่มราคาได้ด้วย ทำให้ราคาปลาสดเพิ่มสูงขึ้นจากแต่ก่อน

การแปรรูปปลาจึงได้พัฒนาจากการทำปลาช่อนรมควัน มาเป็นการทำปลาต้ม ปลาแดดเดียว ต่อมาการแปรรูปปลานับวันยิ่งได้รับความนิยมในการบริโภคของชาวบ้านเพิ่มมากขึ้นทุกวัน จึงทำให้กลุ่มคนที่แปรรูปปลามีความต้องการวัตถุดิบในการแปรรูปมากขึ้น ขณะที่คนที่แปรรูปปลาก็ได้แสวงหารูปแบบการแปรรูปใหม่ ๆ อยู่ตลอดเวลา และในครั้งที่ไปศึกษาดูงาน ชาวบ้านก็ให้ความสนใจเรื่องการแปรรูปปลาเป็นพิเศษ และได้รูปแบบการทำไส้กรอกปลา และอีกหลายวิธีมาพัฒนาตนเองด้วยการแปรรูปปลาจึงเป็นอาชีพเสริมที่จะไปหนุนเสริมอาชีพอื่นอีกทางหนึ่งด้วย

3.1.8 ทอผ้าไหม การทอผ้าไหม เป็นอาชีพเสริมที่มีการทำมาอย่างยาวนาน และมีการพัฒนาการทอผ้ามาอย่างต่อเนื่อง ปัจจุบันชาวบ้านในชุมชนหินกองและชุมชนสำโรงเหนือ มีการรวมกลุ่มกันเพื่อผลิตผ้าไหมเพื่อเป็นอาชีพเสริมที่สร้างรายได้

แต่การทอผ้าไหมก็มีชาวบ้านนิยมทำกันเป็นจำนวนมาก ทำให้ผลผลิตผ้าไหมที่ได้ เกินความต้องการของคนในชุมชน การซื้อขายผ้าไหมจึงต้องพึ่งผู้บริโภคนอกชุมชนเป็นหลัก ขณะที่ชาวบ้านเองได้มีการพัฒนาเทคนิคและฝีมืออย่างต่อเนื่อง

④ การศึกษาดูงาน

การศึกษาดูงานเป็นกิจกรรมหนึ่งของโครงการ เป็นการศึกษาค้นหาแนวทางในการส่งเสริมอาชีพให้กับสมาชิก ซึ่งจะเป็นการสร้างรายได้ให้กับสมาชิกและสร้างงานให้กับคนในชุมชน จากการสรุปวิเคราะห์ข้อมูลจากการณศึกษาศึกษาการประกอบอาชีพเสริมทั้ง 16 คน และได้นำมาวิเคราะห์ร่วมกัน สรุปได้ว่า การประกอบอาชีพเสริมของชาวบ้านในตำบลหินกอง อาชีพบางอย่างเป็นอาชีพเสริมที่ชาวบ้านทำมาเป็นระยะเวลายาวนาน เช่น การทอผ้าไหม ชาวบ้านทำกับมานานแล้ว แต่เป็นการทำใครทำมัน ต่างคนต่างทำ โดยไม่มีการรวมกลุ่มกัน ทำให้ส่วนมากมักประสบปัญหา ผลผลิตไม่สนองความต้องการของผู้บริโภค เป็นการผลิตตามใจผู้ทำ ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งมาจากที่บางคนมีฝีมือการทอดี ทำได้สวย และมีหลายรูปแบบ ผู้ซื้อจึงนิยมซื้อของคนนั้น แต่บางคนพอไม่สวย ขาดความรู้ในเรื่องเทคนิค ทักตะในการทอผ้าไหมในแต่ละขั้นตอนจึงผลิตออกมาไม่สวย ไม่ถูกใจผู้ซื้อ เลยทำให้ขายไม่ได้ ครั้นจะไปขอความรู้จากคนที่ทอได้สวยงาม ก็ไม่ได้รับข้อมูล เพราะมีการหวงแหนไม่ยอมบอกเทคนิคในการทอผ้าไหมให้สวยงามให้กับผู้ที่ต้องการจะเรียนรู้ และอาชีพเสริมบางอาชีพ เช่น การแปรรูปปลา เป็นอาชีพใหม่สำหรับชุมชนตำบลหินกองที่มีการทำไม่กี่คน ซึ่งชาวบ้านที่ทำการแปรรูปปลาได้ให้ข้อมูลว่า ในชุมชนจะมีปลาธรรมชาติที่มากับการไหลหลากของน้ำในแม่น้ำเสียว ปลาเหล่านี้จึงตกค้างตามบ่อปลาที่กระจายอยู่ทั่วไปตามแปลงนาของชาวบ้าน เมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยวข้าวชาวบ้านจะมีการขายปลายกบ่อ โดยการเหมาประเมินราคา บางปีปลามีมาก พ่อค้า-แม่ค้าที่มาซื้อปลา ก็จะกดราคาให้ต่ำลง ทำให้ชาวบ้านต้องจำยอมขายให้ แม้จะเสียดายปลาลักปานใดก็ตาม จากสาเหตุนี้เองชาวบ้านจึงเริ่มแสวงหาแนวทางในการแปรรูปปลา เพื่อที่จะจัดการผลผลิตของตนเองให้มีมูลค่าเพิ่มมากขึ้น และควรมีการยกระดับให้เป็นอาชีพเสริมอย่างจริงจังเป็นรูปธรรม เพราะเนื่องจากปลาในชุมชนมีเป็นจำนวนมาก และหากมีการส่งเสริมประสบความสำเร็จจะเป็นอาชีพที่นำไปสู่การประกอบอาชีพอื่นตามไปด้วย เช่น การเลี้ยงปลา และอื่นๆ

การวิเคราะห์ข้อมูล กรณีศึกษา 16 ราย จึงได้มีการวางแผนในการศึกษาดูงานเรื่องการทอผ้าไหม ซึ่งเป็นอาชีพที่คนในชุมชนมีประสบการณ์และมีทักษะ เป็นพื้นฐานอยู่แล้ว และเรื่องการแปรรูปปลาเป็นอาชีพที่มีทรัพยากรในชุมชน ที่ไม่ต้องพึ่งพาจากภายนอก ซึ่งอาชีพเสริมทั้ง 2 อาชีพนี้ เป็นอาชีพที่มีความสอดคล้องกับภาวะความต้องการของตลาดภายในชุมชน และสามารถขยายผลผลิตไปสู่ตลาดนอกชุมชนได้ด้วย จึงได้มีการติดต่อสถานที่ศึกษาดูงานในพื้นที่ภาคอีสาน คือ กลุ่มเกษตรกรทำเรือ อ.นาหว้า จ.นครพนม เพื่อศึกษาดูงานในเรื่องการทอผ้าไหม และกลุ่มเครือข่ายภูมิพลึงแผ่นดินฯ จ.นครพนม ศึกษาดูงานเรื่อง การแปรรูปปลา

หลังจากที่ได้ศึกษาดูงานและได้สรุปวิเคราะห์ร่วมกัน ในเรื่องของการทอผ้าไหม ได้เรียนรู้เทคนิค ทักตะในการทอผ้าไหม เรื่องการบริหารจัดการกลุ่ม ที่มีความเข้มแข็ง ในส่วนการแปรรูปปลาได้เรียนรู้การแปรรูปปลาในรูปแบบใหม่ๆ ที่สามารถนำมาดำเนินการ และปรับใช้ในการแปรรูปปลาของตน

เองได้ ที่สำคัญคือ มีแนวทางในการส่งเสริมอาชีพเสริมให้กับคนในชุมชน โดยมีการทดลองปฏิบัติการเพื่อสร้างความมั่นใจให้กับชาวบ้านและสมาชิกเครือข่ายฯ

⑤ การทดลองเชิงปฏิบัติการ

การสรุปวิเคราะห์จากการศึกษาดูงาน ได้มีการคัดเลือกอาชีพเสริมเพื่อดำเนินการทดลอง เพื่อหาความเหมาะสมของอาชีพเสริมที่จะก่อให้เกิดรายได้อย่างมั่นคงและต่อเนื่องของการประกอบอาชีพ ดังนี้

1. อาชีพทอผ้าไหม
2. อาชีพปลูกผัก
3. อาชีพเลี้ยงกบ
4. อาชีพแปรรูปเห็ด
5. อาชีพแปรรูปปลา, ปลาرائبอง ปลาสาม
6. อาชีพเลี้ยงหมูไท่

เมื่อกำหนดอาชีพเสริมเพื่อที่จะทำการทดลอง ทีมวิจัยได้มีการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายที่เป็นชาวบ้านและสมาชิกเครือข่ายฯ โดยมีวิธีการคัดเลือกผู้ที่มีความสนใจตั้งแต่เริ่มดำเนินงานโครงการ และได้มีการร่วมกระบวนการกิจกรรมของโครงการอย่างต่อเนื่อง จำนวน 13 คน ดังนี้

1. นางเก่ง	ผาวัน	บ้านหินกอง	หมู่ 1	อ.สุวรรณภูมิ	จ.ร้อยเอ็ด
2. นางสุรัตน์	ทองหลาง	บ้านหินกอง	หมู่ 1	อ.สุวรรณภูมิ	จ.ร้อยเอ็ด
3. นางรัศมี	เชิงหอม	บ้านหินกอง	หมู่ 1	อ.สุวรรณภูมิ	จ.ร้อยเอ็ด
4. นางเวช	เชิงหอม	บ้านหินกอง	หมู่ 14	อ.สุวรรณภูมิ	จ.ร้อยเอ็ด
5. นางอุรัง	ใจแก้ว	บ้านหินกอง	หมู่ 14	อ.สุวรรณภูมิ	จ.ร้อยเอ็ด
6. นายม้วน	เชิดสุข	บ้านหินกอง	หมู่ 14	อ.สุวรรณภูมิ	จ.ร้อยเอ็ด
7. นายทองมาก	สังข์ซอน	บ้านหินกอง	หมู่ 14	อ.สุวรรณภูมิ	จ.ร้อยเอ็ด
8. นางทองวาส	เสาร์สูงยาง	บ้านหินกอง	หมู่ 14	อ.สุวรรณภูมิ	จ.ร้อยเอ็ด
9. นายศาสตร์	ลือชา	บ้านหินกอง	หมู่ 14	อ.สุวรรณภูมิ	จ.ร้อยเอ็ด
10.นางวาสนา	เจียมเรียง	บ้านหินกอง	หมู่ 14	อ.สุวรรณภูมิ	จ.ร้อยเอ็ด
11.นางราตรี	นาไพรวัลย์	บ้านหินกอง	หมู่ 11	อ.สุวรรณภูมิ	จ.ร้อยเอ็ด
12. นายอำนาจ	ขาวผ่อง	บ้านหินกอง	หมู่ 11	อ.สุวรรณภูมิ	จ.ร้อยเอ็ด
13. นายประดิษฐ์	ขาวผ่อง	บ้านหินกอง	หมู่ 11	อ.สุวรรณภูมิ	จ.ร้อยเอ็ด

ในการทดลองมีการสนับสนุนงบประมาณจากโครงการเพื่อใช้ในการดำเนินการทดลอง เป็นจำนวนเงิน 10,000 บาท ซึ่งเป็นเงินทุนหมุนเวียนอาชีพเสริมแต่ละอาชีพ คือ อาชีพทอผ้าไหม 2,000 บาท อาชีพเลี้ยงกบ 3,000 บาท อาชีพเลี้ยงหมูไท่ 2,000 บาท อาชีพเพาะเห็ด 2,000 บาท อาชีพ

ปลุกผัก 500 บาท ส่วนอาชีพแปรรูปปลาต้ม ปลาข้าวบอง 2,000 บาท ได้รับการสนับสนุนทุนจากสถาบันการเงินชุมชน แต่ละอาชีพเสริมใช้ระยะเวลาในการทดลอง 3 เดือน ในระหว่างการทำโครงการทดลอง ผู้ทดลองจะต้องมีการจดบันทึกการทำกิจกรรมให้ละเอียด พร้อมทั้งให้มีการจดบันทึกรายรับ-รายจ่ายในครัวเรือน เพื่อเปรียบเทียบการลงทุนในการประกอบอาชีพที่เหมาะสมและก่อให้เกิดรายได้ อย่างมั่นคง และจะมีการติดตามผลการทดลอง อาทิตย์ละ 1 ครั้ง

1. อาชีพทอผ้าไหม มีผู้ทดลอง 2 คน คือ นางเก่ง ฝารัตน์ และนางเวช เริงหอม

ขั้นตอนกระบวนการทดลองการทอผ้าไหม

เริ่มจากผู้ทดลองได้ซื้อเส้นไหมสังเคราะห์ เพราะต้องลดขั้นตอนการทอผ้าไหม เส้นไหมสังเคราะห์ ราคา กิโลกรัมละ 1,200 – 1,300 บาท การทอผ้าไหมครั้งหนึ่งจะใช้เส้นไหมประมาณ 5 กิโลกรัม แล้วนำเส้นไหมมาปั่นใส่กวด หลังจากทากวดแล้วนำเส้นไหมไปมัดหมี่ ซึ่งการมัดหมี่ถือว่าเป็นขั้นตอนที่ต้องใช้ความชำนาญ และเป็นเทคนิคของแต่ละคน ถ้ามัดหมี่ดีผ้าที่ทอออกมาก็จะมีความสวยงาม บางคนถ้ามัดหมี่ไม่เก่งก็จะจ้างผู้อื่นมัดหมี่ให้ ค่าจ้างราคาหัวละ 100 บาท พร้อมกับย้อมสีให้ด้วย เมื่อมัดหมี่เสร็จแล้วจึงจะนำมาทอ เมื่อทอเสร็จแล้วจะได้ผ้าไหมที่มีความยาวประมาณ 24 เมตร และขายในราคาเมตรละ 350 – 400 บาท จากการลงทุนเส้นไหม 5 กิโลกรัม ราคา 6,000 บาท สีย้อม 400 บาท รวมการลงทุน 6,400 บาท เมื่อทอเสร็จแล้วได้ผ้าไหมความยาว 24 เมตร ขายเมตรละ 350 บาท รวมเป็นเงิน 8,400 บาท จะได้กำไรประมาณ 2,000 บาท

จากการติดตามผลการทดลอง ผู้ทดลองได้ใช้เทคนิคในการทอจากที่ได้ไปศึกษาดูงาน และนำมาปรับใช้กับการทำงานของตนเอง แต่การทอผ้าไหมจากเส้นไหมสังเคราะห์จะมีความสวยงาม เพราะเส้นไหมจะเท่ากัน แต่ผ้าไหมที่ทอจากเส้นไหมที่มาจาก การปลูกหม่อนจะมีความทนทานกว่า เมื่อนำไปตัดเสื้อผ้าจะสวมใส่สบายกว่าผ้าไหมที่ทอจากเส้นไหมสังเคราะห์ การทอผ้าไหมนับว่าเป็นอาชีพเสริมที่สามารถสร้างรายได้ให้กับครอบครัว และยังได้อยู่กับครอบครัว ยังสามารถทำงานอย่างอื่นควบคู่ไปด้วย และเป็นอาชีพเสริมที่ทำได้อย่างต่อเนื่องตลอดปี

2. อาชีพการปลูกผัก มีผู้ทดลอง 2 คน คือ นายม้วน เชิดสุข และนางรัศมี เริงหอม

ขั้นตอนกระบวนการทดลอง

ในช่วงแรกจะมีการเตรียมพื้นที่ โดยมีการไถและพรวนดิน เก็บหญ้าออกให้หมด แล้วนำปุ๋ยคอกหว่านคลุมเคล้าในแปลงดิน เลือกพันธุ์ผักที่จะใช้ปลูกให้เหมาะสมกับฤดูกาล และต้องทำแปลงเป็นร่อง เพื่อลดการใช้แรงงานในการรดน้ำ นำเมล็ดพันธุ์หว่านในแปลงที่เตรียมไว้แล้วคราดกลบ เมื่อพืชผักแตกใบออกได้ 2-3 ใบ เตรียมใส่ปุ๋ยเกล็ดและฉีดน้ำหมัก ต่อจากนั้นแยกพืชผักออกไปปลูกเพื่อไม่ให้

แน่นจนเกินไป และดูแลรดน้ำฉีดยากำจัดแมลง โดยใช้ใบชี่เหล็ก ตะไคร้ ข่า สะเดา นำมาหมักรวมกัน 20-30 วัน พืชผักจะเจริญงอกงาม เก็บส่งขายได้ และเตรียมหว่านพันธุ์ผักเพาะเอาไว้อีกเพื่อให้ต่อเนื่องกันในการทดลอง ผู้ทดลองปลูกผักวางตุ้ง ซึ่งลงทุนในการทดลอง 500 บาท เป็นค่าพันธุ์ผัก และค่าการเตรียมแปลง ภายหลังจากการเก็บส่งขายจะมีรายได้ประมาณ 3,000-4,000 บาท ถ้าปลูกใบแมงลัก จะลงทุนเมล็ดพันธุ์ 1 ซองๆละ 10 บาท ค่าปุ๋ยคอก 100 บาท และใช้เครื่องสูบน้ำเพื่อใช้รดน้ำผัก เป็นค่าน้ำมันประมาณ 300 บาท เมื่อเจริญงอกงามเก็บผักขายจะได้เงินประมาณ 3,000 บาท จากการลงทุน 410 บาท จะได้ผลกำไรประมาณ 2,590 บาท

จากการติดตามผลการทดลอง ผู้ทดลองใช้ปุ๋ยคอกและใช้น้ำหนักฉีดค่าแมลง โดยลดลงการใช้สารเคมี ซึ่งการปลูกผักจะต้องเลือกพันธุ์ผักที่เหมาะสมกับฤดูกาลและความต้องการของตลาดผู้บริโภค และจะต้องเลือกพันธุ์ผักที่เหมาะสมกับฤดูกาลและความต้องการของตลาดผู้บริโภค และจะต้องขยันเอาใจใส่จะทำให้ผลผลิตเจริญงอกงามดี และสามารถเป็นรายได้เสริมให้กับครอบครัว

3. อาชีพเลี้ยงกบ มีผู้ทดลอง 3 คน คือ นางสาวรัตน ท่องหลง นายอู๋รัง ใจแก้ว และนางราตรี นาไพรวัลย์

ขั้นตอนกระบวนการทดลอง

จะต้องมีการเตรียมบ่อเลี้ยงให้อยู่ใกล้บ้าน จะได้ดูแลได้ง่าย บ่อเลี้ยงกว้าง 2 เมตร ยาว 3 เมตร ใช้ผ้าพลาสติกปูรองพื้นเพื่อกันน้ำซึม และล้อมรอบบ่อเลี้ยงด้วยผ้าตาข่ายเขียว บ่อเลี้ยงขนาดนี้จะเลี้ยงกบได้ประมาณ 500 ตัว ในการเลี้ยงจะใช้หัวอาหาร ให้อาหารวันละ 3 ครั้ง หัวอาหาร ราคา กิโลกรัมละ 50 บาท เปลี่ยนน้ำทุกวัน ใช้ระยะเวลาในการเลี้ยง 45 วัน กบจะโตได้ขนาดสำหรับขายกบ 10 ตัว ต่อ 1 กิโลกรัม การขายกบจะขายในราคา กิโลกรัมละ 35-55 บาท การขายกบในหนึ่งรอบจะมีรายได้ประมาณ ครั้งละ 2,000-2,500 บาท นอกจากขายแล้วยังเป็นอาหารไว้กินในครอบครัว

การติดตามผลการทดลอง ในปัจจุบันการเลี้ยงกบไม่ต้องไปซื้อพันธุ์กบจากภายนอก ในชุมชนจะมีพันธุ์กบไว้บริการขายให้กับผู้ที่ต้องการเลี้ยง และมีราคาที่ถูกกว่า การเลี้ยงต้องมีการดูแลเพื่อไม่ให้สัตว์อื่นไปทำลายกบ เช่น งู ต้องมีการป้องกัน และการเลี้ยงไม่มีขั้นตอนที่ยุ่งยากหรือซับซ้อน มีผลผลิตที่คุ้มค่ากับการลงทุน เป็นอาชีพเสริมที่สร้างรายได้ให้กับครอบครัว แต่ไม่นิยมเลี้ยงในฤดูแล้ง

4. อาชีพแปรรูปเห็ด มีผู้ทดลอง 2 คน คือ นายประดิษฐ์ ขาวผ่อง และนายศาสตร์ ลือชา

ขั้นตอนกระบวนการทดลอง

จากการที่ชาวบ้านตำบลหินกองได้รับการส่งเสริมจากบุคคลภายนอก โดยเครือข่ายฯ จัดฝึกอบรมเพาะเห็ดนางฟ้า และเห็ดนางรม มีการอบรมการเพาะเชื้อเห็ดเพื่อขายก้อนเห็ด และการเลี้ยงเห็ดเพื่อขายดอก ทำให้เกิดรายได้กับคนในชุมชน ถึงแม้จะเป็นรายได้ที่น้อยแต่ก็พอใจต่อรายได้ที่เกิดขึ้น

จากการเพาะเห็ดของชาวบ้าน ทำให้ดอกเห็ดมีจำนวนมาก เกินความต้องการของคนในชุมชนและตลาดผู้บริโภคภายนอก จึงหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา โดยการแปรรูปเห็ดในรูปแบบต่างๆ คือ การทำแฉนมเห็ด ทอดมันเห็ด เห็ดสวรรค์ น้ำพริกเผาเห็ดในการทดลอง เป็นการทดลองทำเห็ดสวรรค์และน้ำพริกเผาเห็ด ดังนี้

4.1. การทำเห็ดสวรรค์

เครื่องปรุง

1. เห็ดนางฟ้าหรือเห็ดนางรม	1/2 กิโลกรัม
2. น้ำมันพืชสำหรับทอด	1 ถ้วย
3. น้ำตาลปีบ	1/2 กรัม
4. น้ำตาลทราย	1/2 กรัม
5. พริกไทย	1 ช้อนชา
6. กระเทียมเจียว	3 ช้อนโต๊ะ
7. งาขาว	1 ช้อนโต๊ะ
8. ซอสปรุงรส	3 ช้อนโต๊ะ
9. น้ำ	2 ช้อนโต๊ะ

วิธีทำ

1. นำเห็ดมาฉีกเป็นชิ้นเล็กๆตามยาว แล้วนำมาตากแดดให้แห้ง จากนั้นนำเห็ดที่ได้มาทอดในน้ำมันให้เหลือง (ใช้ไฟอ่อนๆ ระวังอย่าให้ไหม้) แล้วพักไว้ให้สะเด็ดน้ำมัน
2. นำกระเทียมเจียว น้ำตาลปีบ พริกไทย ซอสปรุงรส ลงผัดในกระทะให้น้ำตาลละลาย จึงเติมน้ำเล็กน้อย ชิมดูรสตามใจชอบ นำเห็ดในข้อ 1 มาคลุกเคล้าให้เข้ากัน แล้วโรยงาให้ทั่ว ทิ้งไว้ให้เย็นก็สามารถนำไปรับประทานได้

วิธีการเก็บรักษา

- นำเห็ดสวรรค์มาบรรจุลงในถุงพลาสติก แล้วปิดถุงให้สนิทหรือนำมาบรรจุลงในขวดโหลแล้วปิดฝาให้สนิท
- เห็ดสวรรค์เป็นผลิตภัณฑ์แปรรูปเห็ดอีกชนิดหนึ่งที่สามารถเก็บไว้รับประทานได้นานหลายเดือน

4.2 การทำน้ำพริกเผาเห็ด

ส่วนผสม

1. พริกแห้ง	1 กรัม
2. เห็ดนางฟ้า	2.5 กรัม
3. กระเทียม	2.5 กรัม
4. หอมแดง	2.5 กรัม
5. น้ำตาลปี๊บ	4 กรัม
6. เกลือ	½ กรัม
7. น้ำมันพืช	½ ถ้วยตวง
8. น้ำมะขามเปียก	1½ ถ้วย

วิธีทำ

- ซอยหอมแดง กระเทียม แล้วนำไปทอดให้เหลือง นำพริกไปทอดให้เหลือง นำเห็ดฉีกเป็นชิ้น แล้วนำไปหั่นให้ละเอียด เสร็จแล้วนำทุกอย่างไปตั้งไฟอ่อนๆเคี่ยวรวมกัน โดยเอาน้ำมันที่ใช้ทอดหอม กระเทียม ไปเคี่ยวให้สุกและหอมชิมรสตามใจชอบ

จากการติดตามผลการทดลอง การแปรรูปเห็ดในรูปแบบต่างๆ ทำให้เกิดความตื่นตัวในชุมชนมากขึ้น และเป็นแนวทางในการส่งเสริมให้เป็นอาชีพเสริมที่เป็นรูปธรรมได้ เป็นทางออกในการแก้ไข ปัญหาในเรื่องผลผลิตที่เกิดขึ้น และยังสามารเพิ่มมูลค่าให้กับผลผลิตได้เป็นอย่างดีอีกทางหนึ่ง นับว่าเป็นอาชีพเสริมอีกประการหนึ่งที่จะเป็นแนวทางในการส่งเสริมของเครือข่ายจะทำให้ได้ก่อนได้ประมาณ 35-40 ก้อน เมื่อหนึ่งเสร็จแล้วให้สังเกตเชื้อจะเดินเต็มถุงเป็นสีขาวจัด เอาออกจากขวดอย่าให้กระทบ กระเทือนเส้นใย รดน้ำให้ชุ่ม วันละ 3 ครั้ง ประมาณ 2-3 วัน และให้สังเกตว่าเชื้อเห็ดจะเปลี่ยนสีเป็นสีน้ำตาลหรือเกิดตุ่มออก แล้วใช้มีดกรีดให้เลยปากถุงประมาณ 1 ซม. และรดน้ำให้ชุ่มวันละ 3-4 ครั้ง ควรเก็บดอกเห็ดขนขาวบ่อยๆ เนื่องจากดอกเห็ดเจริญเติบโตเร็วจะเก็บได้ประมาณ 3-4 ครั้ง และจะมีระยะเวลาในการเก็บดอกเห็ดประมาณ 3-5 เดือน

5. อาชีพแปรรูปปลา มีผู้ทดลอง 2 คน คือ นางวาสนา เจริมเรียง จะทำทดลองการทำปลา ส้ม และนางสุวิทย์ ปาประไพ ทดลองการทำปลาร้าบอง

ขั้นตอนกระบวนการการทำปลาต้ม

โดยนำปลาตะเพียน จำนวน 3 กิโลกรัม ล้างน้ำทำความสะอาดแล้วปล่อยทิ้งไว้ให้สะเด็ดน้ำ นำปลาไปแช่ในน้ำเกลือที่ละลายผสมกับน้ำไว้แล้ว (เกลือ 1 กิโลกรัม) ทิ้งไว้ 1 คืน แล้วนำปลาที่แช่น้ำเกลือไว้เอามาล้างน้ำ 10 ครั้ง เพื่อเป็นการลดความเค็ม ผึ่งทิ้งไว้ให้พอสะเด็ดน้ำ แล้วเอาคลุกเคล้ากับส่วนผสมที่เป็นเครื่องปรุง(กระเทียม 4 ชีด, ข้าวเหนียวสุก 50 กรัม ผงชูรส 10 กรัม ผสมบดให้ละเอียด) เพื่อเป็นการเพิ่มรสชาติ แล้วหมักทิ้งไว้ 2 วัน จึงนำไปขาย

ขั้นตอนกระบวนการทดลองทำปลาร้าบอง นำปลาร้าที่หมักไว้แล้ว ประมาณ 1 ปี เอามาทำให้สุก แล้วนำมาสับให้ละเอียด นำเครื่องปรุง ประกอบด้วย หัวหอม กระเทียม ข่า ตะไคร้ ใบมะกรูด เอามาคั่วให้สุกจนมีกลิ่นหอม แล้วตำให้ละเอียด ใส่น้ำมันมะพร้าวเป็ยก พริกป่น นำปลาร้าที่สับละเอียด แล้วเอามาผสมกันจะได้ปลาร้าบองที่มีรสชาติแซบหลายเคี้ยว

จากการติดตามการทดลอง อาชีพการแปรรูปปลา ซึ่งเป็นการทดลองทำปลาต้ม และการทำปลาร้าบอง ถ้ามีการทำที่มีคุณภาพจะทำให้มีรสชาติอร่อยและจะต้องคำนึงถึงความสะดวกในการทำ เป็นอาชีพเสริมที่มีขั้นตอนการผลิตไม่ยุ่งยาก ซึ่งอาชีพเสริมการแปรรูปปลาเป็นอาชีพเสริมที่เพิ่มมูลค่าจากปลาที่มีการขายยกบ่อให้กับพ่อค้า แม่ค้า และควรจะมีการส่งเสริมให้มีการแปรรูปปลาในรูปแบบใหม่ๆ เพื่อเป็นการนำเสนอต่อผู้บริโภค ในส่วนของวัตถุดิบสามารถหาได้ในพื้นที่ ทำให้การลงทุนไม่สูงมากและรับประทานได้ทุกชนชั้น

6. อาชีพเลี้ยงหมูไทเก้ มีผู้ทดลอง 2 คน คือ นายอำนาจ ชาวผ่อง และ นายทองมาก สังข์ซอน

ขั้นตอนกระบวนการทดลอง การเลี้ยงหมูไทเก้ การทำคอกเลี้ยง ควรที่จะต้องอยู่ไกลจากชุมชน เพื่อที่จะไม่สร้างความรำคาญหรือรบกวนผู้อื่นในเรื่องของกลิ่นขี้หมู การเลี้ยงหมูไทเก้นับว่าเป็นอาชีพเสริมที่เชิงงบประมาณในการลงทุนต่ำ การทำคอกก็ใช้วัสดุในพื้นที่ ถ้ามีพ่อพันธุ์อยู่แล้วก็จะซื้อแม่สาว ราคาตัวละ 600 บาท นำมาผสมเอง ถ้าไม่มีพ่อพันธุ์ต้องซื้อทั้งพ่อพันธุ์-แม่พันธุ์ ซึ่งมีขายอยู่ในชุมชน เมื่อผสมพันธุ์แล้วแม่หมูจะตั้งท้อง ระยะเวลาประมาณ 4 เดือน เมื่อถึงกำหนดคลอด จะได้ลูก 7-9 ตัว และจะเลี้ยงไว้ประมาณ 45 วัน สามารถขายได้ในราคาตัวละ 300-500 บาท ในช่วงระหว่างการเลี้ยงจะเลี้ยงง่าย อาหาร คือ ผักที่หาได้ในพื้นที่ และเศษอาหารที่เหลือจากการบริโภคแล้ว ยังเป็นอาหารหมูที่ดีอีกด้วย แต่ในระหว่างที่ลูกหมูเล็กกินนม ควรมีหัวอาหารช่วยเสริมในช่วงแรก

จากการติดตามผลการทดลอง อาชีพเสริมการเลี้ยงหมูไทเก้ เป็นอาชีพเสริมที่สร้างรายได้เร็ว ต้นทุนในการเลี้ยงต่ำ ผลผลิต คือ ลูกหมู ใช้ระยะเวลาสั้น และสามารถให้ผลผลิตอย่างต่อเนื่อง ในรอบ 1 ปี แม่หมูจะให้ลูกถึง 3 รอบ

สรุปผลการทดลองอาชีพเสริมที่ได้มีการทดลองทั้ง 6 อาชีพ ผลจากการทดลองเป็นแนวทางในการส่งเสริมอาชีพเสริมที่ก่อให้เกิดรายได้ของเครือข่ายสถาบันการเงินชุมชนฯ ซึ่งในแต่ละอาชีพจะต้องเหมาะสมกับผู้ที่จะประกอบอาชีพนั้น ที่จะต้องไม่ทำเลียนแบบ หรือทำเหมือนกัน โดยยึดถือผู้ประสบความสำเร็จเพียงอย่างเดียว จะต้องคำนึงถึงตลาด ผู้บริโภค และจำนวนผู้ประกอบอาชีพเสริมแต่ละประเภท ในส่วนของการส่งเสริมสนับสนุนทำให้เห็นว่า อาชีพเสริมบางประเภทต้องมีการอบรมให้ความรู้ เทคนิค ทักษะ เพิ่มเติมเพื่อเป็นการพัฒนาอาชีพเสริมในครบวงจร เพื่อลดการพึ่งพาจากภายนอกและลดต้นทุนในการประกอบอาชีพเสริม นำไปสู่ความมั่นคงที่ก่อให้เกิดรายได้อย่างต่อเนื่อง

⑥แนวทางในการส่งเสริมอาชีพให้กับชาวบ้าน โดยแยกเป็นรายอาชีพ ดังนี้

1. อาชีพเพาะเห็ด

- 1.1 ให้ความรู้เรื่องการเพาะเห็ดให้กับสมาชิก
- 1.2 ฝึกอบรมเรื่องการแปรรูปเห็ดกับสมาชิก

2. ผ้าไหม

- 2.1 ส่งเสริมให้ชาวบ้านปลูกหม่อน เพื่อใช้ในการเลี้ยงตัวไหม
- 2.2 อบรมเรื่องการออกแบบผ้าไหม
- 2.3 ส่งเสริมให้เกิดกลุ่มเพื่อมาจัดการผลผลิตของชาวบ้าน

3. การเลี้ยงหมูไทก๊

- 3.1 สนับสนุนชาวบ้านให้เลี้ยงหมูไทก๊ให้มากขึ้น โดยให้กระจายไปยังชุมชนอื่น ในเครือข่ายสถาบันการเงินนินกอง

4. การเลี้ยงปลา

- 4.1 ให้ความรู้เรื่องการเลี้ยงปลา
- 4.2 อบรมเรื่องการทำอาหารปลา
- 4.3 สนับสนุนให้ชาวบ้านผลิตอาหารปลาเพื่อใช้เอง

5. การแปรรูปปลา

- 5.1 ฝึกอบรมเรื่องการแปรรูปปลา ในวิธีการอื่น ๆ ให้หลากหลายมากขึ้นกว่าเดิม

6. การปลูกผัก

- 6.1 ฝึกอบรมให้ความรู้เรื่องการทำปุ๋ยหมัก และการปลูกผักปลอดสารพิษ

7. การเลี้ยงกบ

- 7.1 ฝึกอบรมชาวบ้านในการทำอาหารกบ
- 7.2 อบรมเรื่องการเลี้ยงกบ
- 7.3 สนับสนุนชาวบ้านให้ผลิตอาหารกบ
- 7.4 สนับสนุนชาวบ้านในการเลี้ยงกบ

⑦ แนวทางในการส่งเสริมอาชีพเสริมของเครือข่าย ฯ

การดำเนินการศึกษาแนวทางในการส่งเสริมอาชีพเสริมให้กับชาวบ้านในพื้นที่ศึกษาทั้งสองชุมชน คือชุมชนบ้านหินกองและชุมชนบ้านส้มโงะเหนือ ทีมวิจัยดำเนินการโดยยึดใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน ข้อเสนอแนะต่าง ๆ ความเห็นของผู้เข้าร่วมที่หลากหลายทำให้เราได้ข้อมูลเป็นจำนวนมาก และทีมวิจัยได้ใช้ข้อมูลเหล่านั้นมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ร่วมกับกลุ่มเป้าหมาย เพื่อค้นหาแนวทางในการส่งเสริมอาชีพเสริมให้กับชาวบ้าน

พบว่าอาชีพที่ชาวบ้านทั้งสองชุมชนทำเป็นอาชีพเสริม หลัก ๆ มีอยู่ 8 อาชีพ ชาวบ้านแต่ละคนจะเลือกอาชีพที่ตนเองถนัดและมีความสนใจ รวมทั้งเป็นอาชีพที่ตนเองมีความรู้ทักษะเดิมอยู่แล้ว ชาวบ้านจึงจะเลือกอาชีพนั้น ๆ เป็นอาชีพเสริมของตนเองสำหรับสร้างรายได้ให้กับครอบครัว กิจกรรมอาชีพทั้ง 8 อาชีพ ชาวบ้านได้ร่วมกันวิเคราะห์ความเหมาะสมกับทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น และสอดคล้องกับวิถีชีวิตชาวบ้าน เห็นพ้องร่วมกันว่าควรส่งเสริมอาชีพเสริมให้กับชาวบ้าน จำนวน 7 อาชีพ โดยมีแนวทางในการส่งเสริมอยู่สามแนวทาง ดังนี้

7.1 การให้ความรู้ทางด้านเทคนิคและทักษะในการประกอบอาชีพเสริม ซึ่งมีแนวทางในการส่งเสริมเทคนิคและทักษะให้กับสมาชิกดังนี้

7.1.1 จัดอบรมให้ความรู้ในการแปรรูปปลาให้กับชาวบ้านส้มโงะเหนือ และบ้านหินกองทั้งสองหมู่ โดยมีกลุ่มเป้าหมายเพิ่มขึ้น โดยใช้คนที่เคยไปศึกษาดูงาน เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ที่ได้จากการดูงาน เป็นคนให้ความรู้กับสมาชิกคนอื่น และจากนั้นวางแผน ให้สมาชิกรวมกลุ่มกันแปรรูปปลาโดยใช้ระบบกลุ่มเข้ามาช่วยในการจัดการผลผลิต

7.2 เวทีให้ความรู้เรื่องการเลี้ยงกบให้กับสมาชิกบ้านส้มโงะเหนือ โดยให้สมาชิกบ้านหินกองที่ประสบความสำเร็จจากการเลี้ยงกบ เป็นคนอบรมให้

7.2.1 การสนับสนุนให้สมาชิกทดลองการเลี้ยงปลา และการปลูกผัก รวมทั้งการเลี้ยงกบของชาวบ้านส้มโงะเหนือ การแปรรูปปลา การเลี้ยงหมูไท่กี โดยใช้กระบวนการติดตามประเมินผลแต่ละช่วง เข้ามาช่วยในการสรุปผลการดำเนินการว่ามีความสำเร็จในเรื่องใดบ้าง

7.2.3 ผลักดันให้เกิดระบบกลุ่มอาชีพ ในพื้นที่เครือข่ายจำนวน 10 หมู่บ้าน เพื่อเข้ามา

ทำบทบาทในการจัดการเรื่องการตลาดผลผลิตให้กับสมาชิก โดยเลือกกิจกรรมการทอผ้าไหม และการ
เพาะเห็ด เป็นอาชีพนำร่องการจัดการผลผลิตในรูปแบบ

การวิเคราะห์ทางเลือกในการประกอบอาชีพเสริมให้กับสมาชิก จึงให้ความสำคัญกับกลุ่มผู้
บริโภค ซึ่งเป็นคนในชุมชน และอาชีพเสริมนั้นจะต้องสอดคล้องกับศักยภาพของคนในชุมชนและชาว-
บ้านมีพื้นฐานความรู้ในอาชีพนั้นมาบางอาชีพเสริมนั้นจึงจะทำให้เกิดรายได้ และมีความมั่นคง
กลุ่ม

.....

บทที่ 5

ผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

● สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาในเรื่องการประกอบอาชีพของชาวบ้านทั้ง 2 ชุมชน คือ ชุมชนบ้านหินกอง หมู่ 1 หมู่ 14 และชุมชนบ้านส้มโองเหนือ หมู่ 11 ของตำบลหินกอง ในอดีตการประกอบอาชีพของชาวบ้านทั้ง 2 ชุมชน ก็เช่นเดียวกับชุมชนอื่นๆในตำบลหินกอง ซึ่งประชากรส่วนใหญ่จะทำนาเป็นอาชีพหลัก รองลงมาคือ การเลี้ยงสัตว์ ประเภทวัว-ควาย เป็ด ไก่ และนอกจากนี้แล้วชาวบ้านจะหาอาชีพเสริมเข้ามาทำในชุมชนในช่วงที่ว่างเว้นจากการทำงานประจำ และบางส่วนจะออกไปรับจ้างขายแรงงานในต่างถิ่น

ต่อมาได้มีการติดต่อระหว่างคนในชุมชนและคนนอกชุมชนมากขึ้น ทำให้ชาวบ้านเริ่มรู้จักอาชีพใหม่ และได้นำเอาความรู้และอาชีพใหม่ๆเหล่านั้นมาดำเนินการภายในชุมชน จึงทำให้แต่ละชุมชนมีการประกอบกิจกรรมทางเลือกอาชีพมากขึ้น แม้จะมีการประกอบกิจกรรมอาชีพใหม่ซึ่งเป็นทางเลือกให้กับชาวบ้านแต่ละครอบครัวมากขึ้น แต่ชาวบ้านทั้งสองชุมชนยังคงยึดอาชีพการทำนาเป็นหลักและเป็นส่วนใหญ่ของคนในชุมชน ส่วนอาชีพอื่น ๆ นั้นมีการทำเพื่อเป็นกิจกรรมเสริมในการสร้างรายได้ให้กับครอบครัว

ในการประกอบอาชีพของชาวบ้าน ได้มีการจัดลำดับความสำคัญไว้เป็น 3 ลำดับ คือ

1. อาชีพหลัก คือ การทำนา
 2. อาชีพรอง คือ การเลี้ยงวัว-ควาย
 3. อาชีพเสริม
- ซึ่งการประกอบอาชีพแต่ละกลุ่มอาชีพมีการปฏิบัติในอดีตและในปัจจุบัน ดังนี้

1. อาชีพหลัก การทำนา

ในอดีตชาวบ้านตำบลหินกอง ทำนาด้วยการปักดำ และใช้แรงงานคน ควาย มีการลงแขกช่วยเหลือซึ่งกันและกันในช่วงเดือน 4 (มีนาคม) เดือน 5 (เมษายน) ชาวบ้านจะขนข้าว-ข้าวไปใส่นา เมื่อย่างเข้าสู่เดือน 6 (พฤษภาคม) เดือน 7 (มิถุนายน) ฝนเริ่มตกจะลงมือไถพรวนโดยใช้แรงงานควาย ในช่วงนี้ชาวบ้านจะตกลำ และจะต้องลงมือปักดำข้าวในนาของตนเองในเดือน 7 (มิถุนายน) และเดือน 8 (กรกฎาคม) พอย่างเข้าเดือน 11 (พฤศจิกายน) เดือน 12 (ธันวาคม) เป็นช่วงที่จะต้องเก็บเกี่ยวผลผลิต ซึ่งการทำนาในอดีตของชาวบ้านหินกองและบ้านส้มโองเหนือ ส่วนมากจะใช้แรงงานคน ทั้งคนในครอบครัวและคนในชุมชนช่วยกัน และใช้แรงงานควายในการไถนา ต้นทุนในการทำนาจึงต่ำมาก ผลผลิตข้าวก็มีคุณภาพดีด้วย

ในปัจจุบันการทำนาของชาวบ้าน มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการทำนาในช่วงปี 2526 ได้มีการนำเครื่องจักรทันสมัยเข้ามาบุกเบิกปรับสภาพพื้นที่นาให้มีขนาดใหญ่ และใช้เครื่องจักรในการไถพรวนแทนการใช้แรงงานควาย และต่อมาในปี 2531 มีการนำรถเกี่ยวข้าว พร้อมทั้งสีข้าวมาใช้ในการเก็บเกี่ยวรวงข้าวแทนการใช้แรงงานคน และในปี 2540 ชาวบ้านเริ่มเปลี่ยนแปลงการทำนา จากการทำนาดำมาเป็นการทำนาหว่าน และมีการใช้สารเคมีกันอย่างเข้มข้นในการผลิต โดยฉีดยาฆ่าหญ้า และปุ๋ยเคมีเป็นการเร่งให้ข้าวออกรวง จึงทำให้วิธีการผลิต รวมทั้งวิถีการดำรงชีวิตของคนในชุมชนเปลี่ยนไป

2. อาชีพรอง การเลี้ยงวัว-ควาย

การเลี้ยงวัว-ควาย ในอดีตชาวบ้านจะเลี้ยงวัว-ควาย ควบคู่ไปกับการทำนาเพื่อใช้แรงงาน และยังเป็นมูลขี้วัว-ควายที่พ่อแม่จะแบ่งปันให้กับลูกๆ เมื่อมีครอบครัวและแยกเรือนไปอยู่ต่างหาก แต่ละครอบครัวจะเลี้ยงวัว-ควายเป็นฝูง ครอบครัวละ 15-30 ตัว ส่วนมากจะเป็นวัว-ควายพันธุ์พื้นบ้าน โดยจะปล่อยเลี้ยงในทุ่ง ภายหลังจากที่เก็บเกี่ยวข้าวแล้ว ในช่วงเดือนมกราคม-เดือนเมษายน พอถึงช่วงฤดูทำนา เดือนพฤษภาคม-เดือนธันวาคม ซึ่งเป็นช่วงฤดูทำนา ชาวบ้านจะเลี้ยงวัว-ควายโดยขังคอก จะเกี่ยวหญ้า หากินเป็นอาหาร วัว-ควายนอกจากจะเลี้ยงไว้ใช้แรงงานแล้ว ยังเอาไว้ขายเมื่อเวลาจำเป็นที่ต้องใช้เงิน เช่น สมาชิกในครอบครัวเจ็บป่วย งานบุญประเพณี งานบวช งานแต่ง งานศพ หรือบางครั้งฝนแล้งหรือน้ำท่วม ติดต่อกันหลายปี ชาวบ้านจะขายวัว-ควาย เพื่อนำเงินมาซื้อข้าวกิน

แต่ในปัจจุบันการเลี้ยงวัว-ควายของชาวบ้านได้ลดความสำคัญลง เพราะชาวบ้านไม่มีความจำเป็นในการใช้แรงงานวัว-ควาย แต่จะเลี้ยงไว้เพื่อขายเป็นรายได้สำหรับครอบครัว และจะเลี้ยงวัวมากกว่าควาย โดยเลี้ยงวัวตัวใหญ่ วัวลูกผสม เพราะให้ราคาผลตอบแทนที่สูงกว่าควาย การเลี้ยงในปัจจุบันชาวบ้านจะปลูกสร้างคอกให้ถูกสุขลักษณะ และมีแปลงหญ้าให้วัว-ควายกินโดยเฉพาะ ส่วนการขายวัว-ควาย จะมีบรรดาพ่อค้าหรือนายฮ้อยมาดูลูกคอก หรือบางครั้งก็นำวัว-ควายไปขายยังตลาดนัดโค-กระบือ ซึ่งในปัจจุบันมีอยู่มาก ซึ่งสะดวกในการซื้อขายวัว-ควาย และจะขายเมื่อได้ราคาสูงเป็นที่พอใจตามที่ตัวเองกำหนดราคาได้

3. อาชีพเสริม

อาชีพเสริม หมายถึง อาชีพที่ไม่ต้องมีการลงทุนสูง มีการหมุนเวียนของทุนเร็ว ให้ผลตอบแทนเร็ว วัตถุประสงค์ในการประกอบอาชีพหาได้ง่ายในพื้นที่ มีตลาดรองรับ ไม่ผิดกฎหมาย และไม่เอาเปรียบผู้อื่น อาชีพเสริมที่ชาวบ้านทั้ง 2 ชุมชน คือ บ้านหินกองและบ้านส้มโองเหนือทำอยู่ในปัจจุบัน มีจำนวน 8 ชนิด ดังนี้

3.1 การทอผ้าไหม เป็นอาชีพเสริมที่มีการทำต่อเนื่องจากอดีตถึงปัจจุบัน ได้มีการพัฒนาการทอผ้าไหม และปรับปรุงให้เหมาะสมกับความต้องการของตลาด และกลุ่มผู้บริโภค โดยมีการเรียนรู้เทคนิคและทักษะในการผลิตผ้าไหมด้วย การคิดค้นขึ้นเอง และการพบเห็นรูปแบบของผลิตภัณฑ์ผ้าไหมจากชุมชนอื่น จากอดีตการทอผ้าไหมของชาวบ้านจะเริ่มตั้งแต่การบ่ม เลี้ยงตัวหม่อน จนถึงการนำฝักหม่อนมาสาวเป็นเส้นไหม จึงนำไปทอเป็นผืน และจะนำสีจากเปลือกไม้มาย้อมเป็นสีต่างๆ การผลิตในอดีตจะผลิตเพื่อใช้ในครอบครัว และเก็บไว้เป็นของฝากสำหรับแขกคนสำคัญของแต่ละครอบครัว

3.2 การเลี้ยงปลา แต่เดิมชาวบ้านจะมีบ่อน้ำในพื้นที่นาของตนเองเกือบทุกแปลง เพื่อเป็นแหล่งน้ำสำหรับใช้ในการทำนาในช่วงที่ฝนทิ้งช่วง จึงเป็นแหล่งอาศัยของปลาที่มากับน้ำหลากในฤดูฝน ภายหลังจากการเก็บเกี่ยวข้าวแล้ว ชาวบ้านจะทำการวิดบ่อน้ำปลามาบริโภคหรือขาย ถ้ามีจำนวนมาก

ต่อมาชาวบ้านได้มีการกู้เงิน ธกส. มาขุดลอกบ่อน้ำให้มีขนาดใหญ่ขึ้น และสำนักงานประมงมีการรณรงค์ให้ชาวบ้านเลี้ยงปลา ชาวบ้านจึงนำปลาเข้ามาเลี้ยง แต่บ่อเลี้ยงปลาที่ทำขึ้นใหม่จะมีคันคูที่สูงกว่าพื้นที่นาล้อมรอบทั้ง 4 ด้าน ส่วนบ่อน้ำเดิมจะมีคันคูเพียงด้านเดียว ซึ่งบ่อที่ทำขึ้นใหม่ปลาธรรมชาติไม่สามารถเข้าไปในบ่อได้

3.3 การปลูกผัก ชาวบ้านทั้ง 2 ชุมชน จะปลูกผักจำพวก ผักสวนครัวเอาไว้สำหรับบริโภคในครอบครัว ในขณะเดียวกันมีชาวบ้านหินกองบางครอบครัวมีการปลูกผักหลากหลายชนิดที่นอกเหนือจากผักสวนครัว และได้ขายให้กับคนในชุมชน บางครั้งก็ยังส่งขายให้กับแม่ค้าในตลาดอำเภอสุวรรณภูมิ ที่สามารถสร้างรายได้ให้กับครอบครัว ตกวันละประมาณ 150-300 บาท

3.4 การเลี้ยงหมูไทเก้ ชาวบ้านนำพันธุ์หมูไทเก้มาจากถิ่นอื่นในช่วงประมาณปี 2543 ซึ่งหมูไทเก้จะเลี้ยงง่าย กินอาหารง่าย จะเป็นเศษอาหารที่เหลือ หรือผัก หญ้าต่างๆ เป็นอาหารอย่างดีสำหรับหมูไทเก้ คอกที่ใช้เลี้ยงก็ไม่ต้องลงทุนมากนัก การให้อาหารจะให้อาหารตอนเช้าและตอน

เย็นเท่านั้น แม่พันธุ์หมูไทก็จะใช้เวลาตั้งท้อง 4 เดือน ออกลูกครั้งละ 9-15 ตัว หลังคลอดใช้เวลาเลี้ยง 45 วัน สามารถขายได้ และแม่พันธุ์ให้ผลตอบแทนเป็นลูกปีละ 3 รุ่น

3.5 การเพาะเห็ด เกิดจากการส่งเสริมจากบุคคลภายนอกได้มาอบรมการเพาะเห็ดนางฟ้า และเห็ดนางรม ในช่วงปี 2545 โดยฝึกการเพาะเชื้อเห็ดเพื่อขายก้อน และการเลี้ยงเห็ดเพื่อขายออก การขายก้อนเห็ดจะขายในราคาก้อนละ 4-6 บาท ส่วนดอกเห็ดจะขายในราคากิโลกรัมละ 30-35 บาท ในขณะที่เพาะเห็ดชาวบ้านยังสามารถเลี้ยงวัว-ควายได้ และมีเวลาเหลือในการทำกิจกรรมอื่นๆได้อีกด้วย

3.6 การเลี้ยงกบ ชาวบ้านหินกองเริ่มมีการเลี้ยงกบในช่วงปี 2545 สำหรับบ้านส้มโองเห็นอยู่ในระยะเวลาที่ผ่านมา การเลี้ยงกบประสบความสำเร็จพอสมควร เพราะขาดความรู้ในการเลี้ยง การเลี้ยงกบชาวบ้านจะเลี้ยงด้วยหัวอาหาร ใช้เวลาในการเลี้ยง 45 วัน กบจะโตได้ขนาด ขายในราคากิโลกรัมละ 35-55 บาท

3.7 การแปรรูปปลา การแปรรูปปลาของชาวบ้านหินกอง คือ การนำปลาที่ได้จากบ่อน้ำในแปลงนา มาแปรรูปเป็นปลาช่อนรมควัน และนำปลาตะเพียนมาแปรรูปเป็นปลาต้ม การทำปลาต้มเป็นการลงทุนที่ไม่สูงมากนัก เพราะปลาตะเพียนหาซื้อได้ง่าย ราคาไม่แพง และปลาต้มยังเป็นที่ยอมรับของชาวบ้านด้วย ปลาต้มจะขายราคาตัวละ 10 บาท ส่วนปลาช่อนรมควันจะขายราคาตัวละ 15 บาท การทำปลาต้มชาวบ้านจะทำเป็นอาชีพเสริม หลังจากที่ทำผ้าไหมเสร็จแล้วเท่านั้น

3.8 การเย็บผ้าไหม เริ่มในช่วงประมาณปี 2542 โดยรับเหมาผ้าจากนายจ้างมาเย็บที่บ้าน ราคาจ้างเย็บตกตัวละประมาณ 5-9 บาท การรับจ้างไม่ต่อเนื่อง บางครั้งถูกโกงค่าแรง ต้องเย็บผ้าฟรี ปัจจุบันชาวบ้านที่เย็บผ้าไหมได้เปลี่ยนไปทำอาชีพเสริมอย่างอื่น

ผลจากการศึกษาพบว่า ชาวบ้านหินกองและบ้านส้มโองเห็นมีการประกอบอาชีพที่ใกล้เคียงกัน และพบว่าอาชีพเสริมที่ทำอยู่มี จำนวน 8 อาชีพ ซึ่งการทอผ้าไหม เป็นอาชีพเสริมที่มีชาวบ้านทำกันมากที่สุด และมีกระจายอยู่ทุกชุมชน ส่วนอาชีพเสริมอื่นๆ ยังมีการทำน้อยมาก เช่น ปลุกผัก การเลี้ยงปลาและการแปรรูปปลา เป็นต้น จากการวิเคราะห์ ศักยภาพ เงื่อนไข ปัจจัย และโอกาสในการเลือกประกอบอาชีพเสริมแต่ละประเภทดังนี้

1) การทอผ้าไหม มีการรวมกลุ่มกันเพื่อผลิตผ้าไหมเพื่อเป็นอาชีพเสริม ที่สร้างรายได้และมีชาวบ้านนิยมทำกันมาก ทำให้ผลผลิตผ้าไหม การซื้อขายผ้าไหมต้องพึ่งผู้บริโภคภายนอกชุมชนเป็นหลัก

2) การเลี้ยงปลา ความต้องการของชาวบ้านในการบริโภคปลายังมีความต้องการอยู่มาก ปริมาณจำนวนปลายังไม่เพียงพอต่อความต้องการบริโภคของคนในชุมชน ในขณะที่ปลาเลี้ยงเหล่านี้ยังเป็นวัตถุดิบที่ชาวบ้านจะนำไปแปรรูปด้วย ขณะเดียวกันจะต้องคำนึงถึงปัญหาน้ำท่วมบ่อเลี้ยงปลาด้วย

3) การปลูกผัก จากสภาพทางภูมิประเทศ พื้นที่ส่วนมากเป็นที่ราบลุ่ม แม่น้ำเสียว พื้นดินมีสภาพความอุดมสมบูรณ์ที่เกิดจากการทับถมของตะกอนดินที่ไหลมากับน้ำในฤดูน้ำหลาก ประกอบกับชาวบ้านแต่ละครอบครัวจะมีบ่อน้ำตามแปลงนาของตนเอง รวมทั้งแหล่งน้ำสาธารณะประโยชน์ของชุมชน ที่ใช้ร่วมกัน 5 แห่ง ทรัพยากรเหล่านี้จึงเปรียบเสมือนต้นทุน ซึ่งสามารถจะสนับสนุนกิจกรรมการปลูกผักของชาวบ้านได้อย่างดี

4) การเลี้ยงหมูไท่ก๊ เป็นสัตว์ที่เลี้ยงง่ายในทุกสภาพพื้นที่ อาหารที่ใช้เลี้ยงจะเป็นเศษอาหารที่เหลือจากการบริโภค ส่วนคอกหรือโรงเรือนไม่ต้องลงทุนสูง ต้นทุนในการเลี้ยงต่ำ ปริมาณหมูไท่ก๊ที่มีอยู่ยังมีจำนวนน้อยมาก ไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภค

5) การเพาะเห็ด ชาวบ้านทั้ง 2 ชุมชน จะรวมตัวกันเป็นกลุ่มเพื่อร่วมกันทำก้อนเห็ดขายให้กับชาวบ้านที่จะนำไปเพาะเลี้ยงเพื่อขายดอกเห็ด แต่เห็ดยังเป็นอาหารที่ชาวบ้านนิยม ซึ่งนำมาทำเป็นอาหารกันอยู่ การทำก้อนเห็ดขายจึงยังไม่ตอบสนองต่อความต้องการของคนในชุมชน แต่ยังคงขาดชาวบ้านที่จะเพาะเลี้ยงเห็ดเพื่อขายดอก

6) การเลี้ยงกบ ได้รับความนิยมกันมากในชุมชนบ้านหินกอง ส่วนมากจะเลี้ยงไว้บริโภคในครอบครัวและขายบางส่วน ขณะที่ชาวบ้านสัมผัสเชิงเหนือไม่ประสบความสำเร็จในการเลี้ยงกบ เพราะไม่มีประสบการณ์ ซึ่งต้องซื้อจากชุมชนอื่นมาบริโภค จึงเป็นโอกาสที่จะเข้าไปส่งเสริมสนับสนุนด้านความรู้ทักษะในการเลี้ยงกบให้กับชาวบ้าน เพื่อให้ชาวบ้านสัมผัสเชิงเหนือมีการเลี้ยงกบเป็นอาชีพเสริม

7) การแปรรูปปลา เกิดขึ้นจากสภาวะที่ปลาตามบ่อที่เป็นปลาธรรมชาติ ตกค้างตามบ่อเป็นจำนวนมาก ชาวบ้านได้นำปลาช่อนมาทำเป็นปลารมควัน และได้พัฒนามาเป็นการทำปลาส้มปลาแดดเดียว ซึ่งได้รับความนิยมจากการบริโภคของชาวบ้านเพิ่มมากขึ้น จึงทำให้มีความต้องการวัตถุดิบในการแปรรูปมากขึ้น และได้มีการแสวงหารูปแบบวิธีการแปรรูปปลาแบบใหม่ๆ อยู่ตลอดเวลา การแปรรูปปลาจึงเป็นอาชีพเสริมที่จะไปหนุนเสริมอาชีพอื่นอีกทางหนึ่งด้วย

8) การเย็บผ้าโหล เป็นอาชีพเสริมที่ชาวบ้านจะต้องพึ่งพาจากภายนอก โดยมีแต่ฝีมือเท่านั้นที่เป็นทุนติดตัว การกำหนดค่าแรงโดยนายจ้าง ซึ่งไม่มีความแน่นอน และชาวบ้านไม่มีอำนาจในการต่อรองราคา การเย็บผ้าโหลจึงเป็นอาชีพเสริมที่มีข้อจำกัดมากกว่าอาชีพเสริมอื่นๆ

● อาชีพเสริมที่เหมาะสมและก่อให้เกิดรายได้

ผลจากการวิเคราะห์ ศักยภาพ เงื่อนไข ปัจจัย ในการเลือกประกอบอาชีพเสริมของชาวบ้านบ้านหินกอง และบ้านส้มโฮงเหนือ แต่เดิมมีการประกอบอาชีพเสริมอยู่ 8 อาชีพด้วยกัน แต่การประกอบอาชีพเสริมของชาวบ้านบางส่วนประสบความล้มเหลว เป็นการเพิ่มภาระหนี้สินให้กับตัวเองมากขึ้น เพราะการขาดประสิทธิภาพ ขาดทักษะ ความรู้ ความถนัดในการประกอบอาชีพเสริมที่ได้ดำเนินการอยู่ ซึ่งจะเป็นการประกอบอาชีพเสริมที่เลียนแบบกัน ทำซ้ำกันเหมือนกัน แต่อาชีพเสริมที่ชาวบ้านทั้งสองชุมชนได้มีการดำเนินการกันอยู่ นับว่าเป็นอาชีพเสริมที่เหมาะสมสำหรับชาวบ้านตำบลหินกอง เพราะตำบลหินกองเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในด้านต้นทุนธรรมชาติอยู่มากมาย โดยไม่ต้องพึ่งพาจากภายนอกชุมชน ซึ่งอาชีพเสริมที่เหมาะสมของชาวบ้านตำบลหินกองที่มีความเหมาะสมในด้านวัตถุดิบ ในด้านความรู้พื้นฐานในการประกอบอาชีพเสริมแต่ละอาชีพ ในด้านการลงทุนต่ำ ได้ผลกำไรสูง ในด้านระยะเวลาดำเนินการไม่มีผลกระทบต่อการทำงานหลัก และอาชีพรอง ประการสุดท้ายในการประกอบอาชีพเสริมแต่ละอาชีพยังสามารถดำเนินการควบคู่กันไปได้อย่างดี ที่สามารถเกื้อกูลซึ่งกันและกันอีกด้วย ดังนั้นอาชีพเสริมที่เหมาะสมที่ก่อให้เกิดรายได้ของชาวบ้านตำบลหินกองมีด้วยกันทั้งหมด 7 อาชีพ ในแต่ละอาชีพเสริมจะต้องมีการพัฒนา ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ของผู้ประกอบอาชีพเสริม และความต้องการของผู้บริโภคควบคู่กันไปด้วย ดังนี้

1. อาชีพทอผ้าไหม เป็นอาชีพเสริมที่คู่กันมากับชุมชนในชนบทที่ได้มีการสืบทอดกันมาอย่างต่อเนื่อง ขั้นตอนการผลิตตั้งแต่แรกเริ่มจนถึงขั้นสุดท้าย นับว่าเป็นองค์ความรู้ภูมิปัญญา ที่ควรจะรักษาเอาไว้ควบคู่กับชุมชน ซึ่งการทอผ้าไหมของชาวบ้านตำบลหินกอง ได้มีการพัฒนาปรับปรุงให้เหมาะสมกับความต้องการของตลาดและกลุ่มผู้บริโภค และกำลังพัฒนาสู่การเป็นกิจกรรมอาชีพประจำของครอบครัวที่สามารถสร้างรายได้ให้กับครอบครัว และยังใช้เวลาในการทอผ้าไหมมากขึ้นด้วย เพราะไม่ทันความต้องการของตลาด ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ไม่มีเวลาในการสาวไหม ทำให้ต้องพึ่งพิงวัตถุดิบจากภายนอกเป็นหลัก ดังนั้นการทอผ้าไหมควรส่งเสริมให้ชาวบ้านปลูกหม่อนเพื่อใช้ในการเลี้ยงตัวหม่อน และให้มีการอบรมเรื่องเทคนิคการออกแบบ พร้อมทั้งส่งเสริมให้เกิดกลุ่มเพื่อจัดการผลผลิตของตนเอง

2. อาชีพเลี้ยงปลา เป็นอาชีพที่ชาวบ้านได้เรียนรู้การเลี้ยงปลาด้วยการส่งเสริมจากหน่วยงานราชการ และปลาที่ชาวบ้านนิยมเลี้ยง ล้วนเป็นปลาที่เจริญเติบโตได้ง่ายในสภาพแวดล้อมทั่วไป เป็นอาชีพเสริมที่มีความมั่นคงในด้านตลาด ทั้งผู้บริโภคภายในชุมชนและนอกชุมชน และยังเป็นวัตถุดิบนำไปแปรรูปปลา นอกจากนี้แล้วจำนวนผู้เลี้ยงปลาในสองชุมชนยังน้อยมาก จึงทำให้ไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภค

ในด้านการส่งเสริมจะต้องมีการให้ความรู้เรื่องการเลี้ยง และมีการอบรมการทำอาหารปลา โดยสนับสนุนให้ชาวบ้านผลิตอาหารปลาเพื่อใช้เอง

3. อาชีพปลูกผัก เป็นอาชีพที่มีต้นทุนทางทรัพยากรอย่างเพียงพอแล้ว ชาวบ้านยังมีประสบการณ์ในการปลูกผักมาแล้ว แต่เป็นการปลูกผักเพื่อบริโภค ถ้าหากชาวบ้านทั้ง 2 ชุมชนจะหันมาปลูกผักเพื่อขาย ก็จะสร้างรายได้ให้กับครอบครัว เพราะในปัจจุบันผู้ปลูกผักยังมีน้อย และยังทำให้ต้องซื้อผักจากภายนอกชุมชนมาบริโภค แต่การปลูกผักยังจะต้องมีการฝึกอบรมให้ความรู้เรื่องการทำปุ๋ยหมัก และการปลูกผักปลอดสารพิษ

4. อาชีพเลี้ยงหมูไทก๊ เป็นอาชีพเสริมที่ใช้ต้นทุนในการเลี้ยงต่ำ ระยะเวลาในการเลี้ยงสั้น ผลผลิตที่ยังมีจำนวนน้อยมาก ผู้บริโภคยังมีความต้องการบริโภคอยู่ มีความมั่นคงในด้านการตลาด และเป็นอาชีพเสริมที่ไม่เป็นภาระกับผู้เลี้ยง ควรให้การสนับสนุนชาวบ้านให้มีการเลี้ยงหมูไทก๊ให้มากขึ้น โดยให้กระจายไปยังชุมชนอื่นๆ

5. อาชีพเพาะเห็ด เป็นอาชีพเสริมที่ชาวบ้านเพาะเชื้อเห็ดเพื่อขายก่อน และเลี้ยงเห็ดเพื่อขายดอก และเป็นอาหารสำหรับบริโภค แต่การเพาะเห็ดชาวบ้านได้มีการเรียนรู้การแปรรูปเห็ดในรูปแบบต่างๆ เช่น ทอดมันเห็ด เห็ดสวรรค์ น้ำพริกเผาเห็ด เป็นต้น ซึ่งการเพาะเห็ดถ้ามีเห็ดออกดอกมากเกินความต้องการ ก็ยังสามารถนำไปแปรรูป และเพิ่มมูลค่าให้กับผลผลิตเป็นอย่างดี ปัจจุบันนี้เห็ดแปรรูปได้รับความนิยมจากผู้บริโภคเป็นอย่างดี การส่งเสริมการเพาะเห็ดควรให้ความรู้ในเรื่องการเพาะเห็ดและฝึกอบรมการแปรรูปเห็ด

6. อาชีพเลี้ยงกบ เป็นอาชีพเสริมที่ชาวบ้านจะเลี้ยงกบไว้บริโภคในครอบครัว และขายบ้างเป็นบางส่วน ซึ่งเป็นรายได้เสริมที่ควบคู่กับการเลี้ยงไว้บริโภค ในส่วนของบ้านส้มโงะเหนือควรเข้าไปส่งเสริมด้วยการสนับสนุนความรู้ ทักษะ ในการเลี้ยงกบให้กับชาวบ้าน เพราะบ้านส้มโงะเหนือยังต้องซื้อกบจากชุมชนอื่นมาบริโภคอยู่ สำหรับอาชีพการเลี้ยงกบควรจะมีการฝึกอบรมในการทำอาหารกบ พร้อมทั้งมีการสนับสนุนให้ชาวบ้านผลิตอาหารกบเพื่อเป็นการลดต้นทุน

7. อาชีพแปรรูปปลา เป็นอาชีพเสริมที่เกิดขึ้นต่อเนื่องจากการเลี้ยงปลาของชาวบ้าน ซึ่งชุมชนตำบลหินกองจะมีทั้งปลารมรสชาติและปลาเลี้ยงโดยการส่งเสริมจากหน่วยงานราชการ ชาวบ้านจะนำปลามาแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าทางผลผลิต โดยการทำปลา ร้าบอง ปลาช่อนรมควัน ซึ่งได้รับความนิยมจากผู้บริโภคเป็นอย่างดี และมีความมั่นคงทางการตลาด การแปรรูปปลาได้มีการแสวงหารูปแบบการแปรรูปแบบใหม่ เพื่อนำมาพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา การแปรรูปปลาจึงเป็นอาชีพเสริมที่จะหนุนเสริมอาชีพอื่นอีกทางหนึ่งด้วย

จากการวิเคราะห์ ศักยภาพ เงื่อนไข ปัจจัย และโอกาส อาชีพเสริมแต่ละอาชีพจึงทำให้พบว่าอาชีพเสริมที่ชุมชนตำบลหินกอง ที่ได้มีการดำเนินการอยู่นั้นมีความเหมาะสมและก่อให้เกิดรายได้ด้วยกันทั้งหมด 7 อาชีพ โดยแยกออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1) อาชีพเสริมที่เหมาะสมและสามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่องตลอดปี คือ

- อาชีพทอผ้าไหม
- อาชีพเลี้ยงหมูไทเกี
- อาชีพเพาะเห็ด

2) อาชีพที่เหมาะสมและสามารถดำเนินการได้ในช่วงของฤดูกาล คือ

- อาชีพเลี้ยงปลา
- อาชีพเลี้ยงกบ
- อาชีพปลูกผัก
- อาชีพแปรรูปปลา

ส่วนอาชีพที่ไม่เหมาะสมของชุมชนตำบลหินกอง คือ อาชีพเย็บผ้าโหล ซึ่งเป็นอาชีพที่ถูกกำหนดโดยนายทุน ทั้งในเรื่องของวัตถุดิบ และค่าจ้างแรงงานที่ชาวบ้านไม่สามารถต่อรองได้ ซึ่งเป็น การรับจ้างนายทุนเพียงอย่างเดียว ไม่ได้ตอบสนองความต้องการของชาวบ้าน จึงไม่สามารถที่จะมี การส่งเสริมและสนับสนุนอาชีพเย็บผ้าโหล

● แนวทางและวิธีการส่งเสริมอาชีพของเครือข่ายฯ

จากการศึกษาโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้ร่วมกันวิเคราะห์อาชีพเสริมที่มีความเหมาะสมกับทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นและสอดคล้องกับวิถีชีวิตชาวบ้าน ซึ่งมีความคิดเห็น ร่วมกัน โดยมีการส่งเสริมอาชีพเสริมให้กับชาวบ้าน จำนวน 7 อาชีพ และมีแนวทางในการส่งเสริม ดังนี้

1. ในด้านการให้ความรู้ ในด้านเทคนิคและทักษะให้กับสมาชิกในการประกอบอาชีพเสริมแต่ละอาชีพ โดยการจัดอบรมถ่ายทอดความรู้
2. สนับสนุนให้สมาชิกมีการประกอบอาชีพเสริมอย่างครบวงจรในแต่ละอาชีพ โดยใช้กระบวนการติดตามประเมินผลในแต่ละช่วง เข้ามาช่วยในการสรุปผลการดำเนินการ
3. สนับสนุนให้เกิดระบบกลุ่มอาชีพในพื้นที่เครือข่ายฯ จำนวน 10 หมู่บ้าน เพื่อเข้ามามี บทบาทหน้าที่ในการจัดการเรื่องการตลาด ผลผลิตให้กับสมาชิก โดยเลือกกิจกรรมการทอผ้าไหม และการเพาะเห็ด เป็นอาชีพนำร่องการจัดการผลผลิตในรูปแบบกลุ่ม
4. สนับสนุนและฟื้นฟูองค์ความรู้ในการประกอบอาชีพเสริมในแต่ละด้านสนับสนุนและฟื้นฟู องค์ความรู้ในการประกอบอาชีพเสริมในแต่ละด้าน

● การเปลี่ยนแปลง/ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานโครงการวิจัย

1. การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับนักวิจัย

ทีมวิจัยซึ่งเป็นกลุ่มผู้หญิง ที่เป็นส่วนหนึ่งของคณะกรรมการเครือข่ายสถาบันการเงินตำบล หินกอง มีบทบาทในการทำงานเพื่อสนับสนุนชุมชนในการให้เงินทุนสำหรับการประกอบอาชีพ ที่ผ่านมามีแต่บทบาทเป็นผู้ให้เงินทุนกับสมาชิกไปลงทุนประกอบอาชีพของตนเอง ถ้าชาวบ้านคนใดต้องการเงินทุนก็จะมาติดต่อขอกู้เงินจากเครือข่ายฯ ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นนายทุนคนหนึ่งของชุมชน แต่ไม่เคยได้ร่วมกันคิด หรือวางแผนร่วมกันว่าจะส่งเสริมสมาชิกให้ประกอบอาชีพอะไรที่ก่อให้เกิด รายได้

การทำงานวิจัยในครั้งนี้ จึงทำให้นักวิจัยได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพเสริม และรับรู้ถึง เงื่อนไข ข้อจำกัดของอาชีพเสริมแต่ละอาชีพ รวมทั้งได้มีการเรียนรู้ การวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อค้นหา โอกาสความเป็นไปได้ของอาชีพแต่ละอย่าง และจะมีแนวทางในการส่งเสริมอย่างไร

ประสบการณ์ที่พวกเราได้จากการทำงานวิจัยในครั้งนี้

- ทีมวิจัยเห็นความสำคัญในการบันทึกเรื่องราวของชุมชนท้องถิ่นตนเอง
- ทีมวิจัยทำงานเป็นระบบมากขึ้น
- ทีมวิจัยได้เรียนรู้การรวบรวมข้อมูลจากชาวบ้าน
- ทีมวิจัยได้เรียนรู้การวิเคราะห์ข้อมูลและนำมาเรียบเรียงจัดเป็นหมวดหมู่
- ทีมวิจัยได้รู้วิธีการนำเสนอข้อมูลอย่างเป็นขั้นเป็นตอน
- ทีมวิจัยรู้จักกระบวนการในการวางแผนการทำงานมากขึ้น

จากการที่ได้มีโอกาสทำงานวิจัย ทีมวิจัยทุกคนได้นำเอากระบวนการและวิธีการดำเนินงาน วิจัย โดยนำมาปรับใช้กับการทำงานของเครือข่ายฯ ได้เป็นอย่างดี

2. การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับชุมชน

กระบวนการศึกษาในครั้งนี้ค่อนข้างเด่นในเรื่องที่นักวิจัยและกลุ่มเป้าหมายเป็นคนในชุมชน เดียวกัน จึงทำให้การทำงานโดยเฉพาะการประสานงานทำได้ง่ายมาก ในขณะที่ดำเนินกิจกรรมทั้ง การประชุมระดมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล ล้วนแต่เป็นกิจกรรมที่ดำเนินการในพื้นที่ศึกษา จึงทำ ให้เรื่องราวที่พูดคุยแพร่กระจายไปยังชาวบ้านที่ไม่ได้เข้าร่วมกระบวนการศึกษา แต่คนกลุ่มนั้นก็ให้ ความสนใจในการติดตามความเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง สรุปได้ดังนี้

- นางสาวสนา เดียมเริง ชาวบ้านหินกอง ซึ่งเข้าร่วมกระบวนการวิจัยมาอย่างต่อเนื่อง และได้ร่วมเดินทางไปศึกษาดูงานร่วมกับทีมวิจัย และมีความสนใจในเรื่องการแปรรูปปลา โดยเอา

ความรู้ที่ได้มานำมาทดลองใช้ในการแปรรูปปลา ด้วยการเริ่มทำไส้กรอกปลา ขายให้กับคนในชุมชน ทำให้ชาวบ้านในชุมชนเริ่มมาขอความรู้ในการทำไส้กรอกปลาจาก นางวาสนา อยู่ในปัจจุบัน

- ชาวบ้านในชุมชนมีการจับกลุ่มพูดคุยสนทนาเรื่องการประกอบอาชีพเสริมกันมากขึ้นว่าใครจะทำอาชีพอะไร และถ้าหากมีคนที่ทำแล้วก็อย่าไปทำเหมือนกัน เพราะจะทำให้ไม่มีตลาดรองรับ
- ชาวบ้านมีการตื่นตัวในการประกอบอาชีพเสริมแต่ละอาชีพมากขึ้น เพราะเห็นแนวทางในการส่งเสริมของเครือข่ายฯ ที่จะสามารถแก้ปัญหาการเป็นหนี้หมุนเวียนลงได้ และสามารถสร้างรายได้เสริมที่มั่นคงให้กับครอบครัวได้อย่างดี

3. การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับองค์กร/หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

- การดำเนินงานของโครงการวิจัย ได้มีการเชิญผู้นำชุมชนและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งได้ส่งผลให้สมาชิก อบต. ได้มีความคิดที่จะนำเอาอาชีพที่ได้จากงานวิจัย โดยให้ อบต. เป็นผู้สนับสนุนงบประมาณในการประกอบอาชีพเสริม

● ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาของโครงการ เพื่อนำไปสู่การปรับเปลี่ยนการประกอบอาชีพเสริมที่ก่อให้เกิดรายได้ การใช้ข้อมูลเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์วางแผนในการส่งเสริมอาชีพเสริมให้กับสมาชิก แม้ว่าจะพยายามคำนึงถึงต้นทุนอันเป็นศักยภาพของชุมชน แต่อาชีพต่างๆที่มีอยู่ และกำลังจะเกิดขึ้นต่อไป ล้วนเกี่ยวข้องกับภาวะสภาพเศรษฐกิจและสังคมกว้างด้วย ประสบการณ์การค้นพบในการทำงานวิจัยในครั้งนี้ ทีมวิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

- 1) ในการส่งเสริมสนับสนุนอาชีพเสริม ควรได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานทั้งภายในและภายนอกชุมชน ในด้านงบประมาณและความรู้
- 2) มีการจัดทำแผนการประกอบอาชีพเสริม เสนอต่อองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อของบประมาณในการสนับสนุน
- 3) มีการฟื้นฟูองค์ความรู้ในการประกอบอาชีพเสริมแต่ละอาชีพ เช่น อาชีพการทอผ้าไหม

บรรณานุกรม

- ข้อมูลชุมชนตำบลหินกอง อ.สุวรรณภูมิ จ.ร้อยเอ็ด
จากองค์การบริหารส่วนตำบลหินกอง อ.สุวรรณภูมิ จ.ร้อยเอ็ด (ปี 2548)
- ข้อมูลอาชีพจากอดีตถึงปัจจุบัน
จากการสัมภาษณ์
 - นายทองสุข เจริมเรือง อายุ 77 ปี เลขที่ 23 บ้านหินกอง หมู่ 14
 - นายสน สมภูงา อายุ 66 ปี เลขที่ 35 บ้านหินกอง หมู่ 1
 - นายสิงห์ จันทร์คูเมือง อายุ 73 ปี เลขที่ 2 บ้านส้มโองเหนือ หมู่ 11
- ข้อมูลอาชีพเสริม
 - นางแก่ง ภารัตน์ อายุ 50 ปี เลขที่ 171 บ้านหินกอง หมู่ 1 (การทอผ้าไหม)
 - นางสุรัตน์ ทองหลง อายุ 36 ปี เลขที่ 248 บ้านหินกอง หมู่ 11 (การเลี้ยงกบ)
 - นายม้วน เติตสุข อายุ 65 ปี เลขที่ 144 บ้านหินกอง หมู่ 14 (การปลูกผัก)
 - นายทองมาก สังข์ซอน อายุ 42 ปี เลขที่ 226 บ้านหินกอง หมู่ 14 (การเลี้ยงหมูไท่ก๊)
 - นายสุวิทย์ ปาประไพ อายุ 49 ปี เลขที่ 200 บ้านหินกอง หมู่ 1 (แปรรูปปลาแรบอง)
 - นายประดิษฐ์ ชาวผ่อง อายุ 53 ปี เลขที่ 25 บ้านส้มโองเหนือ หมู่ 11 (การเพาะเห็ด)
- ชาวบ้าน ผู้นำ ผู้รู้ในชุมชน
 - บ้านหินกอง หมู่ 1 และ หมู่ 14
 - บ้านส้มโองเหนือ หมู่ 11

.....

ภาคผนวก

ภาคผนวก 1. ความเป็นมาของเครือข่ายสถาบันการเงินตำบลหินกอง

เครือข่ายสถาบันการเงินตำบลหินกอง จัดตั้งขึ้นเนื่องจากกลุ่มออมทรัพย์ในเขตตำบลหินกอง ซึ่งเคยเข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายการเงินระดับจังหวัดร้อยเอ็ด แต่ในการหนุนเสริมกับสมาชิกในระดับพื้นที่ไม่ทั่วถึง และขาดความชัดเจนในการจัดตั้งกลุ่ม เพื่อระดมเงินออม มีกฎระเบียบเพื่อปฏิบัติให้เป็นแนวเดียวกัน และให้สมาชิกรู้จักการออมเงินให้มากขึ้น เนื่องจากเป็นเครือข่ายใหญ่ทางกลุ่มออมทรัพย์ และธนาคารหมู่บ้านในเขตตำบลหินกอง จึงได้มีการตกลงกันจัดตั้งเป็นเครือข่ายสถาบันการเงินระดับตำบลขึ้นเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2544 โดยมีสมาชิกแรกตั้ง 10 กลุ่มจาก 9 หมู่บ้านมีสมาชิกเครือข่ายรวม 1,034 คน

วัตถุประสงค์ของเครือข่าย

1. เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มออมทรัพย์ และกลุ่มการเงินร่วมกัน
2. เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงให้กับองค์กรสมาชิกด้านการเงิน
3. เพื่อจัดตั้งกองทุนร่วมกันในการช่วยเหลือองค์กรสมาชิกด้านการเงิน
4. เพื่อขยายและเผยแพร่การออมไปสู่ชุมชนอื่น ๆ
5. เพื่อช่วยเหลือและประสานความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาให้กับชุมชนในด้านต่าง ๆ

ระเบียบ / ข้อบังคับ

1. การออม – ออมทุก 3 เดือน ครั้งละ 300 ต่อกลุ่ม
2. การเข้าเป็นสมาชิก ค่าสมัครกลุ่มละ 100 บาท ค่าบำรุงรายปีกลุ่มละ 100 บาท
3. การสวัสดิการคณะกรรมการ 50 บาท (เจ็บป่วยรักษาพยาบาล) เบิกได้ปีละ 1 ครั้ง ๆ ละ 100 บาท
4. การให้สินเชื่อกู้ยืม – ดอกเบี้ยร้อยละ 2 บาท/เดือน ถ้าผิดชำระคืนร้อยละ 1 บาท / วัน
5. การพัฒนาสภาพการเป็นสมาชิก – ขาดประชุมติดต่อกัน 3 ครั้งไม่ส่งสมาชิกในกลุ่มเป็นกรรมการเครือข่าย

กิจกรรมของเครือข่ายสถาบันการเงิน ตำบลหินกอง

1. มีการออมทรัพย์ร่วมกันทุก 3 เดือน ต่อครั้ง ครั้งละ 300 บาท ต่อกลุ่ม
2. มีการปล่อยเงินกู้ให้สมาชิกเป็นสินเชื่อพัฒนาอาชีพ ดอกเบี้ยร้อยละ 2 บาทต่อเดือน ระยะเวลา 3 เดือน
3. มีกองทุนสวัสดิการเจ็บป่วยรักษาพยาบาล โดยให้กรรมการสหทบกองทุนคนละ 50 บาท ต่อปี เบิกได้คนละ 100 บาท ต่อปี
4. มีการคืนทุนให้กับสังคม โดยมีการจัดสรรผลกำไร ดังนี้
5. กองทุนสวัสดิการผู้เสียชีวิต
 - 5.1 คืนสมาชิก 25 %
 - 5.2 ค่าใช้จ่ายเครือข่าย 25%
 - 5.3 ค่าตอบแทนกรรมการ 12.5 %
 - 5.4 ทุนสะสมของกลุ่ม 25 %
 - 5.5 ทุนสาธารณะประโยชน์ 12.5 %

กลุ่มอาชีพในเครือข่ายสถาบันการเงินตำบลหินกอง

1. **กลุ่มทอผ้าไหมบ้านหินกอง**

ที่ทำการ 150 ม. 14 ต. หินกอง อ. สุวรรณภูมิ จ. ร้อยเอ็ด
ผู้ประสาน นางทองเพชร แสงสงค์ (01-8735076 – 043 –547095)
2. **กลุ่มผลิตภัณฑ์จากต้นกก**

ที่ทำการ 271 ม. 13 ต. หินกอง อ. สุวรรณภูมิ จ. ร้อยเอ็ด
ผู้ประสาน นางสมคิด ปาวะรีย์ (09 – 0297055)
3. **กลุ่มปลาร้าทรงเครื่อง**

ที่ทำการ 6 ม. 1 ต. หินกอง อ. สุวรรณภูมิ จ. ร้อยเอ็ด
ผู้ประสาน นางทองร้อย พลหินกอง (043-547095 ,07-0297055)
4. **กลุ่มเพาะเห็ด**

ที่ทำการ 163 ม. 16 ต. หินกอง อ. สุวรรณภูมิ จ. ร้อยเอ็ด
ผู้ประสาน นางเพชรชดา เคจร
5. **กลุ่มทอผ้าไหมบ้านหินกอง**

ที่ทำการ 150 ม. 14 ต. หินกอง อ. สุวรรณภูมิ จ. ร้อยเอ็ด
ผู้ประสาน นางทองเพชร แสงสงค์ (01-8735076 – 043 –547095)

คณะกรรมการบริหารเครือข่าย

1. นางทองเพชร	แสงสงค์ประธาน	
2. นางอุตร	กลางคาร	รองประธาน
3. นายวิมาล	นาไพวัลย์	รองประธาน
4. นางทองร้อย	พลหินกอง	เลขานุการ 1
5. นางสมคิด	ปาวะรีย์	เลขานุการ 2
6. นางทองวาส	เสาร์สูงยาง	เหรัญญิก 1

ภาคผนวก 2. สรุปข้อมูลเครือข่าย

ลำดับที่	ชื่อ – สกุล	จำนวนสมาชิก	จำนวนหุ้น	จำนวนเงินรวม	ผู้ประสาน
1	กลุ่มออมทรัพย์บ้านหินกอง ม. 14	73	83	120,500	นางทองวาส เสาร์สูงยาง
2	กลุ่มออมทรัพย์บ้านหินกอง ม. 1	141	520	101,000	นางอุตร กลางคาร
3	กลุ่มออมทรัพย์บ้านดงหมอง ม. 4	40	43	75,000	นางอัจฉรา มาหนองหว้า
4	กลุ่มออมทรัพย์บ้านหนองอีเข้ม ม. 10	54	63	105,000	นางสุดา ศักดิ์แสง
5	กลุ่มออมทรัพย์บ้านสำโรงเหนือ ม.11	49	49	75,000	นางทองม้วย ขาวผ่อง
6	กลุ่มออมทรัพย์บ้านสองชั้น ม.13	272	1,255	500,000	นางสมคิด ปาวะรีย์
7	กลุ่มออมทรัพย์บ้านส้มโอง ม.16	59	67	62,000	นางเพชรชดา เจริญ
8	กลุ่มธนาคารหมู่บ้าน บ.สองชั้น ม.3	56	112	45,000	นางบุหงา กำแสนาม
9	กลุ่มธนาคารหมู่บ้าน บ.หินกอง ม.14	61	61	98,000	นางทวี ประทุม
10	กลุ่มธนาคารหมู่บ้าน บ.หินกอง ม.1	229	745	220,000	นางคำปุ่น เพชรดี
	รวม	1,034	2,998	1,401,500	

ภาคผนวก 3

กลุ่มองค์กรต่างๆในชุมชน

ลำดับที่	กลุ่มอาชีพ	กลุ่มการเงิน	กลุ่มต่าง ๆ ทั่วไป
หมู่ที่ 1	1. กลุ่มทอผ้าไหม 2. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร 3. กลุ่มเลี้ยงโค 4. กลุ่มเพาะเห็ด 5. กลุ่มปลาร้าบอง	1. กลุ่มออมทรัพย์ 2. กลุ่มธนาคารหมู่บ้าน 3. กลุ่มธนาคารเพื่อการพัฒนา 4. กองทุนเงินล้าน 5. กองทุนกระตุ้นเศรษฐกิจ อบต.	1. กลุ่ม อสม. 2. กลุ่มผู้สูงอายุ 3. กลุ่มรองเท้านู้ท
หมู่ 14	1. กลุ่มทอผ้าไหม 2. กลุ่มทอผ้าไหมสหกรณ์ 3. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร 4. กลุ่มเลี้ยงโค 5. กลุ่มเพาะเห็ด	1. กลุ่มออมทรัพย์ 2. กลุ่มธนาคาร 3. เครือข่ายสถาบันการเงิน ต.หินกอง 4. กองทุนเงินล้าน	1. กลุ่ม อสม. 2. กลุ่มรองเท้านู้ท 3. กองทุนร้านค้าชุมชน
หมู่ 11	1. กลุ่มทอผ้าไหม 2. กลุ่มเพาะเห็ด 3. กลุ่มเย็บผ้าโหล	1. กลุ่มออมทรัพย์ 2. กองทุนเงินล้าน 3. กองทุน กข.คจ. 4. กองทุนกระตุ้นเศรษฐกิจ อบต.	1. กลุ่ม อสม. 2. กองทุนร้านค้า

ภาคผนวก 4. ตารางแสดงจำนวนประชากร ที่ประกอบอาชีพแต่ละอย่าง ของแต่ละครอบครัว

บ้านหินกอง หมู่ที่ 1

ลำดับที่	ชื่อ - สกุล	เลขที่	สมาชิกในครอบครัว	วัว	ควาย	ปลูกผัก	ทอดผ้า	รับจ้างต่างถิ่น (คน)	ค้าขาย	รับจ้างทั่วไป	บอปลา (บ่อ)	อื่นๆ
1.	นางทองลั่น เศวตศาสตร์	1	4	7	-	+	*	-	-	*	1	ตัดผม
2.	นายร่วม กองมณี	2	4	6	-	+	*	*		*	1	-
3.	นางอภัย เสนาเพ็ง	3	3	2	-	-	-	1	-	-	1	-
4.	นายสีลา มาหนองหัว	4	2	4	-	-	-	-	-	-	1	-
5.	นายวิฑูรย์ จำปา	5	5	-	-	+	-	-	*	-	1	-
6.	นางสมบุญรณ์ แสนสนาม	6	7	2	4	+	*	-	-	-	1	-
7.	นางสุต นามเขต	7	2	-	-	-	-	-	-		1	เลี้ยงเป็ด
8.	นายบุญถม เพชรดี	8	7	6	-	+	*	1	-	-	2	-
9.	นายอำนวย ภาณุคำ	9	10	4	-	+		-	*	*	2	รถเกี่ยวข้าว
10.	นางใจ ประสาร	10	3	10	-	+	-	-	-	*	2	โรงสีข้าว
11.	นายสุบิน อุดชา	12	3	5	-	-	-	-	*		2	ซื้อไก่
12.	นายทองลั่น วงษ์ภักดิ์	13	3	5	3	+	*	-	-	-	2	-
13.	นางบัวพันธ์ จันทร์แก้ว	16	6	2	-		*	1	-	*	2	-
14.	นางมานิตย์ พันธุ์เกตุ	18	4	-	-	-	-	1	-	-	2	แท็กซี่

15.	นางละเมียด โยมสองชั้น	19	6	-	4	-	*	*	*	-	*	2	-
16.	นางชลาลัย ธรรมเสนา	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	อพยพ
17.	นายพิชิต ทีสระคู	21	4	5	-	+	-	-	-	*	-	1	-
18.	นางสังวิญ พันมูล	22	4	-	4	-	*	*	*	-	*	1	รถหกล้อ
19.	นายสุพรรณ ทีสระคู	25	6	12	-	-	*	*	*	-	*	1	-
20.	นางนิดาวัลย์ แก้วโพนงาม	27	4	6	-	+	*	*	*	-	-	1	-
21.	นางเต็มพร คูเมือง	28	4	6	-	+	*	*	*	-	*	1	-
22.	นางอุตร ยมรัตน์	29	5	-	5	-	*	*	*	-	-	1	ครู / ตร.
23.	นายสมพร สรรค์จันทร์	32	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	อพยพ
24.	นายจุลวิทย์ กลางคาร	33	3	2	-	-	-	-	-	*	*	1	-
25.	นายสน สมภูงา	35	5	10	-	*	-	-	-	-	*	8	ไร่นาสวนผสม / รถไถนา
26.	นางทองใบ มาหนองหว่า	37	4	-	-	+	*	*	*	-	*	2	-
27.	นายนาค สีผางค์	38	5	-	15	+	*	*	*	-	*	2	รถหกล้อ
28.	นายแก้ว สูดหนองบัว	39	6	-	-	-	-	-	-	-	*	2	มดมี
29.	นายถนอม สรรค์จันทร์	40	4	5	-	-	*	*	*	-	-	2	-
31.	นายเที่ยง ศรีสวัสดิ์	27/1	6	3	-	+	*	*	*	-	*(1)	2	หมู่ / เก
32.	นางสงวน บุญภักดี	43	2	7	-	-	*	*	*	-	-	1	-
33.	นางทอง ธรรมเสนา	62	5	4	-	-	-	-	-	-	*	2	-
34.	นางบุญ กลางคาร	63	4	3	-	-	*	*	*	-	*	1	-

35.	นางทองจันทร์ พานาดี	64	4	8	-	-	-	-	1	-	*	2	นายชัย
36.	น.ส.บัวไข่ กันยาลัง	66	7	8	-	+	*	1	1	-	*	1	-
37.	นางมา บุญชูศรี	68	6	8	-	+	-	-	-	-	*	2	-
38.	นายสิงห์ ศรีสระคู	69	7	-	-	-	*	-	-	-	-	1	-
39.	นางเล็ก วงศ์ขมิ้น (70ปี)	70	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
40.	นายบัวพันธ์ วงศ์ขมิ้น	73	2	2	-	+	-	-	-	-	*	1	หมอบเ็น
41.	นางมณี เลิศพันธ์	74	2	8	-	-	-	-	-	-	-	2	ครู1
42.	นางทองจันทร์ เศษโถ	77	5	-	-	-	-	2	2	-	-	1	-
43.	นายบุญเกิด บุญแสง	83	5	7	-	-	-	3	3	-	*	2	-
44.	นางมะลิ แก้วสำโรง	87	5	3	-	-	-	-	-	-	*	1	หมอบนวด
45.	นายพันธ์ บุญภักดี	88	1	2	-	-	-	-	-	-	-	2	-
46.	นางพิมพ์ ภูวงศ์	89	6	-	-	+	-	2	2	-	*	1	-
47.	นางดวงเดือน สรรค์คำจันทร์	91	5	-	-	-	-	3	3	-	-	2	-
48.	นางบุญร่วม เสงี่ยม	92	7	-	-	-	-	5	5	-	-	1	-
49.	นางมะลิ ขวาน้ำคำ	94	4	-	-	-	*	2	2	-	-	2	-
50.	นายสาย ขวนละคร	98	6	5	-	+	*	1	1	-	*	1	-
51.	นางพ่อน บุญนง	99	5	-	3	-	*	-	-	-	*	2	-
52.	นางอำนวย ก้องเสียง	103	4	4	-	-	*	2	2	*	-	1	-
53.	นายสมใจ โพธิ์ทัย	106	7	4	-	*	*	2	2	*	-	2	ไ้ร้เนา

54.	นายทองคำ เศษโต	110	4	2	-	-	*	1	-	*	1	-
55.	นายสำราญ โยธานันท์	122	5	-	-	-	-	-	*	-	2	รถเร่
56.	นายสุทธะ ลุนลาดชิด	123	3	-	-	-	-	-	-	*	1	รถเหล็ก
57.	นางไพรวลัย ศรีนนท์	124	5	2	-	-	-	1	-	*	2	-
58.	นางทองศรี อาจิโนทอง	125	1	8	-	-	-	-	-	-	1	-
59.	นายบุญถม ธรรมเสนา	127	4	6	-	-	-	1	-	-	2	-
60.	นายเลื่อน มั่งดี	134	4	-	-	+	-	-	*	-	1	จักสาน
61.	นายประเสริฐ แก้วเขียว	138	6	15	-	+	*	3	-	*	2	ก่อสร้าง
62.	นายสวัสดิ์ สิงห์นันท์	140	7	4	-	+	*	4	-	*	1	ช่างไม้
63.	นายสมชัย จำปา	131	3	-	-	-	-	-	-	-	1	อบต.
64.	นายสมพร แรงงาม	145	6	14	-	-	*	2	-	*	2	ช่างไม้
65.	นายสุพจน์ ประสาร	146	6	5	-	-	-	-	*	-	1	ร้านค้า
66.	นายอำนาจ ธรรมเสนา	147	6	-	4	+	*	-	-	*	2	มัดมี
67.	นางจอน จันทรสongขัน	154	4	-	-	+	-	1	-	*	1	ช่างไฟ
68.	นายสุวิทย์ สาสนาม	161	6	7	4	-	*	2	-	*	2	ช่างไม้
69.	นางคำปุ่น เพชรดี	165	5	5	-	+	-	-	-	*	1	ทำกรอบรูป
70.	นายสัมพันธ์ ประสาร	167	3	-	2	-	-	1	-	*	2	-
71.	นางคำพันธ์ โหมสsongขัน	168	6	-	10	-	*	1	-	*	1	-
72.	นายภุมพล คำลอย	169	5	10	-	-	-	1	*	-	2	นายย้าย

73	นายทองน จันทรีใหม่	170	4	4	10	-	*	-	-	-	1	ครู
74	นายเสถียร ภารัตน์	171	9	-	-	--	*	-	-	-	2	-
75	นางปราณี ธรรมเสนา	172	4	-	-	-	-	-	-	-	1	-
76	นางสมพัฒน์ มานทองหัว	176	8	-	5	-	*	-	-	*	2	มัตมี
77	นางผกา ธรรมเสนา	177	3	-	-	-	-	-	-	*	1	เซล์
78	นายประสิทธิ์ แก้วสำโรง	180	4	7	-	-	-	-	-	*	2	ช่างไม้
79	นายนิวัตร เหล่าเก็มสูง	181	6	-	-	-	-	-	-	-	1	-
80	นายไทรรงค์ ผลมีศักดิ์	182	4	-	-	-	-	-	-	-	2	-
81	นายบุญเลี้ยง สิงหนัท	191	4	2	-	-	*	-	-	-	1	-
82	นายแสงทอง ธรรมเสนา	196	5	10	25	+	*	-	-	-	2	ราชการ/รถไถ
83	นางสุวสี ยางสามัญ	199	7	-	3	-	-	-	-	-	1	-
84	นางระเบียบ ขวาคำ	201	3	-	-	-	-	-	-	-	2	-
85	นายไพโรจน์ ปาประไพ	200	3	-	ปลา	-	-	-	-	-	-	-
86	นางเจลิยว เขื่อนสระคู	203	5	8	-	-	-	-	*	-	2	รถเร่
87	นางสายใจ นนทะบุตร	204	5	-	-	-	-	-	-	-	1	-
88	นายอนันต์ ไกรการ	205	-	-	-	-	-	-	-	-	-	อพยพ
89	นายธนกศักดิ์ มุกดา	206	4	-	-	-	-	-	-	*	1	เย็บผ้า
90	นางดาวเรือง สุธนของบัว	208	4	-	-	-	-	-	-	*	2	-
91	นางลำลี สมภูงา	211	5	3	-	-	-	-	-	*	1	ก่อสร้าง

92	นายอุดม ชิดชอบ	209	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	อพยพ
93	นางพัทรี เพชรแสน	212	6	6	-	-	-	*	3	-	-	-	-	1	-	-
94	นางชุมแก้ว วงศ์มีน	214	4	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-
96	นายทองดี หอมเกล	222	5	-	-	-	-	*	2	-	-	-	*	1	-	รถแม่ไกโคร
97	นางอนงค์ จันทรีใหม่	223	6	-	-	-	-	-	3	-	-	*	-	2	-	นายฮ้อย
98	นายสมัน สิมมา	235	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	อพยพ
99	นางอุดร กลางคาร	227	4	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-
100	นายบัวแสง วงศ์วาลย์	228	4	10	-	-	-	-	-	-	*	-	*	1	-	นายฮ้อย
101	นายสมัย คำโพธิ์	229	4	2	-	-	-	-	1	-	-	-	*	2	-	-
102	นายวีระพงษ์ ศรีสรสิทธิ์	233	4	3	-	-	-	-	-	-	-	-	*	1	-	รับจ้างในชุมชน
103	นางศรัญญา ประसार	237	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	*	2	-	ร้านซ่อม
104	นายประสาท พรหมมี	231	3	-	-	-	-	-	-	-	*	-	*	1	-	ลูกชิ้น
105	นางนุการณั ธรรมโหร	238	4	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	2	-	-
106	นายสุพัทธ์ บุญดี	245	4	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	1	-	-
107	นายเพ็ญศรี ทองหลง	247	5	2	กบ	-	-	-	-	-	*	-	-	2	-	ขนมจีน
108	นายศุภกร ประसार	252	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	*	1	-	ร้านซ่อม
109	นางวิไลวรรณ ยอดดี	254	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	*	1	-	ช่างไม้
110	นางสาสินี ดาทอง	248	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	อพยพ
111	นางทองมา เพชรดี	14	5	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-

[illegible]

131	นางอนงค์ จันทศิริ	67	6	-	-	-	-	3	-	*	2	โรงสี
132	นายสมพงษ์ เจือมา	236	-	-	-	-	-	-	-	-	-	อพยพ
133	นายสมจิตร มะลิวัลย์	256	4	-	-	-	-	-	-	*	2	ครู 1

บ้านหินกอง หมู่ที่ 14

ลำดับที่	ชื่อสกุล	เลขที่	สมาชิกในครอบครัว	รั้ว	ควาย	ปลูกผัก	ทอดผ้า	รับจ้างต่างถิ่น (คน)	ค้าขาย	รับจ้างทั่วไป	บ่อปลา (บ่อ)	อื่นๆ
1.	นายละมุน โยมสองชั้น	107	8	8	20	-	*	2	-	-	10	-
2.	นางเสงี่ยม อ่อนวิจารณ์	230	-	-	-	-	-	-	-	-	-	อพยพ
3.	นางยุพร อ่อนวิจารณ์	41	2	-	-	*	-	-	-	*	2	-
4.	นายพันธ์ สุวรรณพันธ์	42	4	-	-	+	-	-	-	* รถไถ	1	-
5.	นายสมจิต แก้วสำโรง	215	5	-	6	-	*	-	-	*	6	-
6.	นายสมชัย งามสาร	216	4	8	-	+	*	-	-	*	2	-
7.	นางบุญโสม สุวรรณธาดา	179	3	-	3	+	*	-	*	-	2	นายฮ้อย
8.	นางอรุณ เจริมเรียง	23	4	-	3	+	-	-	*	-	6	-
9.	นายณรงค์ เจริมเรียง	5	3	-	5	*	-	-	-	*	2	-
10.	นางช่อ งามสาร	104	5	-	-	-	-	2	-	-	-	-
11.	นางปรีดา คูเมือง	197	4	6	-	-	-	1	-	*	2	-
12.	นายสุพรรณ เพทรี	116	6	-	4	+	-	2	-	-	2	-

13.	นายสี พานาดี	47	5	3	5	+	*	1	-	-	-	2	-
14.	นายสำเนียง แก้วมณี	95	4	7	-	*	-	-	*	-	-	2	-
15.	นายชาติ ดวนพล	15	5	2	-	-	-	2	-	-	*	2	-
16.	นายวิไล ประทุม	97	-	10	-	-	*	-	-	-	-	-	-
17.	นายพล แสง	153	4	15	6	+	*	-	-	-	*	1	-
18.	นางลาวลย์ แสง	22	4	-	-	-	-	-	-	-	หมอลำ	2	-
19.	นายร่วม ลาวลย์	61	3	8	3	+	*	1	-	-	*	1	-
20.	นางทองย่น ดาวเศรษฐ์	146	5	-	3	+	*	2	-	-	*	2	-
21.	นายจันทร์ แสง	175	4	3	6	+	*	1	*	-	-	1	-
22.	นางคำมี แก้วงาม	8	4	2	-	+	*	1	-	-	*	2	-
23.	นายสมเดช เจนสระคู	184	6	18	-	-	*	-	-	-	*	1	-
24.	นายหวัน สุวรรณผาดา	24	5	-	-	-	-	-	-	-	ก่อสร้าง	2	-
25.	นายสัณติลย์ บุปผาโมชน์	99	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	อพยพ
26.	นางกัลยา ดาวเศรษฐ์	239	5	-	2	-	-	-	-	-	*	2	ก่อสร้าง
27.	นางสำรอง วงศ์มีน	160	6	-	2	-	-	-	*	-	-	1	-
28.	นายสุบิน เพชรดี	120	3	-	3	+	*	2	-	-	*	2	ก่อสร้าง
29.	นายสนธิ์ เฉียมเรียง	166	7	-	14	+	-	1	-	-	*	10	มดมี
30.	นายสนธิท สุวรรณผาดา	202	4	4	-	+	*	-	-	-	*	2	-
31.	นายเหมื่อน สรสิทธิ์	102	6	-	9	+	*	2	-	-	*	1	-

32.	นางแบ นะว้าง	56	6	-	6	-	-	-	-	-	1	ขายประกัน/ เก็บค่าไฟฟ้า
33.	นายทองพูล แสง	55	6	8	-	+	*	1	-	*	2	-
35	นายไสว แสง	121	6	15	-	*	*	-	-	*	2	รถเอนา
36.	นายบัวพันธ์ เชนสระคู	50	7	-	-	+	*	4	-	-	2	-
37.	นายสมมาน เชนสระคู	52	4	3	4	-	-	1	-	*	2	-
38.	นายสุตใจ พานดี	100	5	10	-	+	*	1	-	*	1	-
39.	นายอาจ อบภิรมย์	57	5	6	-	-	-	-	-	-	2	ราชการ 2
40.	นางอุไร พละไชย	51	7	10	-	+	*	1	-	*	1	-
41.	นางอุบล กลางคาร	84	2	4	-	-	-	-	-	-	2	-
42.	นางทรงศรี ศรีนาคนาวา	118	5	6	-	+	*	-	-	*	1	-
43.	นายพยัป สังขศิลา	59	5	-	-	-	*	2	-	*	2	-
44.	นายทองพูล เสาร์สูงยาง	194	5	-	-	+	*	-	-	*	1	-
45.	นายพุดม แสงสงค์	150	8	3	5	+	*	1	*	*	2	-
46.	นายฉลาด นะว้าง	244	4	-	-	-	*	-	-	*	1	เย็บผ้า
47.	นายสุเทพ ทรงงาม	232	-	-	-	-	-	-	-	-	-	อพยพ
49.	นายทองมาก สังข์ทอง	226	6	-	-	+	*	-	-	*	-	-
50.	นางยออด นะวะภา	114	-	-	-	-	-	-	-	-	-	อพยพ
51.	นางน้อย มาดหวัง	48	3	-	-	+	-	1	-	-	-	ขายอาหาร

[illegible]

71.	นางคำพอง ผุดบัวดง	20	6	-	6	-	+	*	-	-	*	1	-
72	นายเสาร์ สมญา	96	3	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
73.	นายเลิศ วงศ์วาลย์	186	3	-	4	-	+	-	-	*	-	2	ชายของ ร.ร.
74.	นางวาสนา เจียมเรียง	12	4	-	5	-	+	*	-	*	*	2	-
75.	นายแอด รัชกาล	178	4	-	2	-	+	*	1	-	*	2	-
76.	นายชูศักดิ์ สงค์ไคราะห์	26	4	-	3	-	+	*	1	*	*	2	ชายโสด
77.	นายยุทธพร ใจแก้ว	158	3	-	-	-	+	*	1	*	-	1	-
78.	นางวันดี ศรีช่วย	224	4	-	3	-	-	-	-	*	*	1	-
79.	นางวันนา ศุภสร	11	2	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
80.	นายสุพ ไวโยพัตร	225	4	-	5	-	-	-	-	-	*	1	หมากก่อสร้าง
81.	นายณรงค์ คำหินกอง	157	5	4	2	4	+	*	2	-	*	1	-
82.	นายทองแดง เศษโก	43	4	1	2	1	+	*	-	-	*	1	-
83.	นายหมื่น อุ่มอ่อนศรี	155	4	8	-	8	+	*	2	-	*	1	ลงเรือ
84.	นายสมภาร เพ็งอารีย์	31	3	-	3	-	-	-	-	-	*	1	-
85.	นางแสงทอง ศุภดล	137	7	-	-	-	+	*	2	*	*	1	-
86.	นายวงษ์ กระจูพันธ์	115	8	2	1	2	+	*	1	-	*	1	-
87.	นางศรี โพนทอง	162	3	7	-	7	+	-	-	-	-	1	-
88.	นายเสมอ แวดสระคู	180	6	7	-	7	-	+	-	-	*	1	-
89.	นางทองกาน ก้องเสียง	113	5	3	-	3	+	*	2	-	-	1	-

90.	นายจำลอง จินดาธรรม	243	5	3	3	+	-	-	-	*	1	-
91.	นายบุญมา พิมพ์บาง	46	4	6	-	+	*	1	-	*	1	-
92.	นางเสียง จินดาธรรม	18	5	2	-	-	-	-	-	*	1	ก่อสร้าง
93.	นายสงค์ เสงี่ยม	108	2	5	-	+	*	-	*	-	1	-
94.	นางสุวรรณ เพ็งอารี	149	3	2	-	+	*	1	-	-	1	-
95.	นางศรีอวลย์ แก้วสระดู	45	2	-	-	+	-	-	-	-	2	-
96.	นายประกอบ เพชรดี	6	4	-	-	-	-	-	-	*	2	ก่อสร้าง
97.	นายสุระ ดอนพล	14	4	-	-	-	-	-	-	*	2	ก่อสร้าง
98.	นางทัศนีย์ กันทวงศ์	213	-	-	-	-	-	-	-	-	-	อพยพ
99.	นายไพศาล เข้มเรียง	251	1	-	-	-	-	-	-	-	2	เฝ้าบ้าน
100.	นายสมพงษ์ เสงี่ยม	28	-	-	-	-	-	-	-	-	-	อพยพ
101.	นางจิ้น ผุดบัวดง	101	-	-	-	-	-	-	-	-	-	อพยพ

บ้านส้มโฮงเหนือ หมู่ที่ 11

ลำดับที่	ชื่อ – สกุล	เลขที่	สมาชิกในครอบครัว	วัย	ควาย	ปลูกผัก	ทอดผ้า	รับจ้างต่างถิ่น (คน)	ค้าขาย	รับจ้างทั่วไป	บ่อปลา (บ่อ)	อื่นๆ
1.	นางสมร โพธิ์สำโรง	1	3	14	-	-	-	-	-	-	2	-
2.	นายสิงห์ จันทร์คูเมือง	2	11	15	-	+	*	2	-	-	5	-
3.	นายสุ่ม เศษแสนวงศ์	3	1	6	-	-	-	-	-	-	1	-

4.	นายเลิศ ขาวม่วง	4	9	20	-	-	-	-	3	-	-	-	-
5.	นางทองมา เติดยู	5	2	-	-	-	-	*	-	-	1	-	-
6.	นายคุณ บุญสงค์	6	6	-	-	*	-	-	-	2	1	ครู	-
7.	นางวันดี แสนสำโรง	7	2	-	-	-	*	-	-	-	-	ทอเสื้อ	-
8.	นายคา ขาวม่วง	8	8	10	-	-	*	-	2	*	1	เย็บผ้า/ลงเรือ/ครู	-
9.	นายดี เศษแสนวงศ์	9	5	5	-	-	-	-	1	-	1	-	-
10.	นายประเสริฐ ละออ	10	8	33	-	-	-	-	3	-	1	-	-
11.	นางบัวพา เศษวงศ์	11	4	3	-	-	-	*	-	-	1	ของชำ	-
12.	นางพร ยมรัตน์	12	4	12	5	-	*	*	2	-	1	-	-
13.	นางปนัดดา แสนสำโรง	13	4	3	-	-	*	-	-	-	-	-	-
14.	นางมณี สุโพธิ์	14	7	6	-	-	-	-	5	-	-	-	-
15.	นางพุดม ยมรัตน์	15	13	8	-	*	-	-	6	-	-	-	-
16.	นางทองใส สาดิด	16	4	9	-	-	*	*	-	-	-	-	-
17.	นางพันธ์ แสนสำโรง	17	4	-	-	-	*	-	1	-	1	-	-
18.	น.ส.ยุพิน ยมรัตน์	18	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
19.	นางสมัย แสนสำโรง	19	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
20.	นายบุญตา สูดล้ำ	20	6	7	-	-	-	-	2	-	-	-	-
21.	นางปราณี ขาวม่วง	21	4	7	-	-	-	-	-	*	-	เย็บผ้า /ลงเรือ	-
22.	นางสังวาลย์ เศษโถ	22	7	11	-	-	*	*	3	-	-	รถเร่	-

23.	นายเคน แสนสำโรง	23	5	8	7	-	-	1	*	-	-	ช่างไม้
24.	ผญ. นายคำภา ไชยเสนา	24	4	-	2	-	*	-	-	-	-	-
25.	นางทองม้วย ขาวผ่อง	25	3	5	-		*	1			1	ลงเรือ
26.	นางทองใบ กระมุล	26	4	2	-	-	*	1	-	*	-	-
27.	นางลำไพร คำสี	27	-	-	-	-	-	-	-	-	-	อพยพ
28.	นายสกลิต การถาง	28	3	-	-	-	-	-	*	-	-	ขายข้าวชาหนู
29.	นางม้วน ยมรัตน์	29	3	4	-	-	*	2	-	-	-	-
30.	นางอนงค์ สุโพธิ์	31	-	-	-	-	-	-	-	-	-	อพยพ
31.	นางทองปาน เศษแสนวงศ์	30	-	-	-	-	-	-	-	-	-	อพยพ
32.	นางคำปุ่น ไสยกิจ	32	5	11	2	+	*	1	-	-	-	-
33.	นายสมบุญ สู่ไฟ	33	4	9	-	-	-	-	-	-	-	-
34.	นางประวัน ยมรัตน์	34	5	14	7	-	-	-	*	-	-	ขายข้าว
35.	นางจลลย ภูอากรม	35	4	-	-	-	-	-	-	-	-	ครู2
36.	นางแสงเดือน หลักทอง	36	4	6	-	-	*	-	-	-	1	-
37.	นางมณี วิจิตร	37	4	6	-	-	-	1	-	*	-	เย็บผ้า
38.	นางทองศรี ขาวผ่อง	38	3	8	-	-	*	1	-	-	-	ช่างไม้
39.	นายสำราญ เศษแสนวงศ์	39	1	-	-	-	-	-	-	-	-	รถเหล็ก
40.	นายสมคิด ยมรัตน์	40	-	-	-	-	-	-	-	-	-	อพยพ
41.	นางปราณี อาสากุล	41	4	-	-	-	-	2	-	-	1	-

42.	นายทิวากร สุทธิบาท	42	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	ครู
43.	นายชาติรี แซ่ตั้ง	43	4	2	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	*	-	-	ช่างไม้

หมายเหตุ

สัญลักษณ์ - แสดงว่าไม่มี

+ ทำแค่พอเล็กน้อย (ภายในครอบครัว)

* เพิ่มขึ้น / เป็นจำนวนมาก

ภาคผนวก 5. แบบสำรวจข้อมูล รายรับรายจ่าย รายบุคคล

แบบสอบถาม โครงการวิจัยเรื่อง "แนวทางการประกอบอาชีพเสริมที่เหมาะสมก่อให้เกิดรายได้ของสมาชิกเครือข่ายสถาบันการเงินชุมชนตำบลหินกอง อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด"

1. ผู้ให้ข้อมูล ชื่อ นาย / นางสาว / นาง.....อายุ.....ปี
อยู่บ้านเลขที่.....ชื่อบ้าน.....หมู่ที่.....ตำบล.....อำเภอ.....
จังหวัด.....
2. สมาชิกในครอบครัว มีจำนวน.....คน แยกเป็น ชาย.....คน / หญิง.....คน
3. การประกอบอาชีพของคนในครอบครัว
 - 3.1) ทำนา.....คน พื้นที่.....ไร่ / ผลิตผล ต่อไร่ถึง
 - 3.2) เลี้ยงสัตว์คน จำนวน.....ตัว (วัว / ควาย) รายได้ต่อตัว.....บาท
 - 3.3) รับจ้าง (อะไร).....รายได้ ต่อเดือน.....บาท
 - 3.4) อื่น ๆ
 - 1รายได้ ต่อเดือน.....บาท
 - 2รายได้ ต่อเดือน.....บาท
 - 3รายได้ ต่อเดือน.....บาท
 - 4รายได้ ต่อเดือน.....บาท
4. รายได้หลักของครอบครัวท่าน มาจากกิจกรรมใด (เรียงลำดับจากมาก ไปหาน้อย)
 - 4.1)คิดเป็นเงิน ต่อเดือน.....บาท / ต่อปี.....บาท
 - 4.2)คิดเป็นเงิน ต่อเดือน.....บาท / ต่อปี.....บาท
 - 4.3)คิดเป็นเงิน ต่อเดือน.....บาท / ต่อปี.....บาท
 - 4.4)คิดเป็นเงิน ต่อเดือน.....บาท / ต่อปี.....บาท
 - 4.5)คิดเป็นเงิน ต่อเดือน.....บาท / ต่อปี.....บาท
 - 4.6)คิดเป็นเงิน ต่อเดือน.....บาท / ต่อปี.....บาท
 - 4.7)คิดเป็นเงิน ต่อเดือน.....บาท / ต่อปี.....บาท
 - 4.8)คิดเป็นเงิน ต่อเดือน.....บาท / ต่อปี.....บาท
 - 4.9)คิดเป็นเงิน ต่อเดือน.....บาท / ต่อปี.....บาท

5. รายจ่ายหลักของครอบครัวท่าน จ่ายไปกับกิจกรรมใด (เรียงลำดับจากมาก ไปหาน้อย)

- 5.1)คิดเป็นเงิน ต่อเดือน.....บาท / ต่อปี.....บาท
- 5.2)คิดเป็นเงิน ต่อเดือน.....บาท / ต่อปี.....บาท
- 5.3)คิดเป็นเงิน ต่อเดือน.....บาท / ต่อปี.....บาท
- 5.4)คิดเป็นเงิน ต่อเดือน.....บาท / ต่อปี.....บาท
- 5.5)คิดเป็นเงิน ต่อเดือน.....บาท / ต่อปี.....บาท
- 5.6)คิดเป็นเงิน ต่อเดือน.....บาท / ต่อปี.....บาท
- 5.7)คิดเป็นเงิน ต่อเดือน.....บาท / ต่อปี.....บาท
- 5.8)คิดเป็นเงิน ต่อเดือน.....บาท / ต่อปี.....บาท
- 5.9)คิดเป็นเงิน ต่อเดือน.....บาท / ต่อปี.....บาท

6. รายรับ / รายจ่าย ประจำวันของครอบครัว อย่างไรบ้าง (ในรอบสัปดาห์)

[illegible]

พฐ					
พฤษบดี					
ศุกร					
เสาร์					

อาทิตย์					

7. ท่าน และครอบครัว มีรายได้สุทธิ ในรอบปี รวมเป็นเงิน จำนวน.....บาท

8. ท่าน และครอบครัว มีรายจ่ายสุทธิ ในรอบปี รวมเป็นเงิน จำนวน.....บาท

9. ท่าน และครอบครัว มีหนี้สิน เป็นจำนวนบาท

10. ท่านคิดว่า อะไรเป็นอุปสรรค ในการประกอบอาชีพของท่าน (กรุณาให้คะแนน 10-0)

11.1) ความไม่แน่นอนของราคาสินค้า (ตลาด)

- ราคาข้าว คะแนน
- ราคาปุ๋ย คะแนน
- ราคาน้ำมัน คะแนน.....
- ค่าไฟฟ้า คะแนน.....
- น้ำประปา คะแนน.....
- ค่าโทรศัพท์ คะแนน.....
- อื่น ๆ (ระบุ)..... คะแนน.....

11.2) ภัยธรรมชาติ คะแนน

11.3) ที่ดิน คะแนน.....

11.4) เงินทุน คະแนน.....

11.5) อื่น ๆ (ระบุ) คະแนน

11. ท่าน คิดว่า จะสามารถประกอบอาชีพเสริม อะไร จึงจะก่อให้เกิดรายได้ และมีความมั่นคง (กรุณา
ระบุเหตุผล)

อาชีพเสริมคือ.....

เหตุผล.....

.....

สัมภาษณ์ วันที่.....เดือน.....พ.ศ 254..... สถานที่.....

12. ผู้ให้ข้อมูล ชื่อนาย/น.ส./นาง..... ตำแหน่ง.....

13. ผู้สัมภาษณ์ นาง..... ตำแหน่ง.....